

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁμολογουμένως ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ βίῳ τοῦ-
τῳ πάντοτε χρήζει μελέτης καὶ ὑπομνήσεως τῶν
καθηκόντων τοῦ οἰκείου ἐπαγγέλματος ἢ ἀξιώ-
ματος πρὸς θεοφιλεῖ καὶ θεάρεστον εὐδοκίμησιν
ἐν τῷ σταδίῳ αὐτοῦ· πολὺ δὲ μᾶλλον χρήζει
τοιαύτης μελέτης καὶ ὑπομνήσεως ὁ ἄνωθεν ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὑψηλὸν τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα
προωρισμένος καὶ τεταγμένος ἄλλους ποδηγε-
τῶν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Ταῦτα ἔχοντες
ὑπ' ὄψιν σκόπιμον ἐκρίναμεν ἐκδοῦναι ἐν ἰδιαι-
τέρῳ τεύχει λόγους τινὰς παραινετικούς καὶ ὑ-
ποθήκας πρὸς τοὺς μαθητὰς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεο-
λογικῆς Σχολῆς προσφωνηθέντας ἐπὶ τῆς πεν-
ταετοῦς προσωρινῆς ἡμῶν διευθύνσεως, μετὰ
προσθήκης τριῶν ἐκκλησιαστικῶν Λόγων, ἥτοι
περὶ τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, περὶ προσευχῆς καὶ νηστείας καὶ περὶ
προσευχῆς, καὶ συντόμου μελέτης περὶ ὅρκου,
κατὰ μετατύπωσιν ἐκ τῶν ἐν Σμύρνῃ τῇ 1886
— 7 ἐν δυσὶ τόμοις δημοσιευθέντων ταπεινῶν ἡ-

μῶν ἐκκλησιαστικῶν Λόγων. Ἐκδίδονται δὲ ὡς ἐγκόλπιον τῶν μαθητῶν καὶ τροφίμων τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς δαπάνῃ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Ἰωακείμ καὶ δύο ἐριτίμων ὁμογενῶν.

Ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου καθιδρύματος τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, πάνυ σκοπίμως ἰδρυθέντος ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ αἰοδίου Γερμανοῦ ἐν ἔτει σωτηρίῳ αῳιδ'. ἀναμένει προδύλως ἐκάστοτε τὸ εὐσεβὲς καὶ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ τοὺς πνευματικοὺς αὐτοῦ πατέρας καὶ διδασκάλους, ἵνα λόγῳ τε καὶ ἔργῳ στηρίζηται καὶ ὁδηγῆται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, τὴν ἄγουσαν ἀσφαλῶς εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ μακαριότητα, ἧς ἐκλήθη κληρονόμος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· διότι πρόσκαιροι καὶ προσωρινοὶ ἔσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, λέγει ὁ θεόπνευστος καὶ οὐρανοδάμων Παῦλος, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός· ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»(α). Κατὰ καθῆκον λοιπὸν ὀφείλει ὁ πνευματικὸς ποιμὴν καὶ δι-

(α) Ἑβρ. ια'. 10. 16. ιγ'. 14. Φιλιπ. γ'. 20.

δάσκαλος ἵνα καὶ διὰ τοῦ ἰδίου καλοῦ παραδείγματος στηρίξη τὸ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἐν τῇ ὁδῷ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς καθόλου· διότι ἄλλως ἄκαρπος ἔσται ἡ διδασκαλία μὴ βεβαιουμένη διὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ἔργων. Ὅθεν καὶ ἐντέλλεται ὁ οὐρανοδάμων ἀποστολος τῷ μαθητῇ αὐτοῦ Τιμοθέῳ, λέγων. «Σὺ οὖν κακοπάησον, ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐδεὶς στρατενόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ· ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στενοφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ». Καὶ πάλιν. «Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.— Τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ»(α),

Πεποίθαμεν λοιπὸν ὅτι τὸ ταπεινὸν τοῦτο Ἐγκόλπιον ὄντως ἔσται χρήσιμον καὶ προσφιλὲς ἀνάγνωσμα τοῖς τροφίμοις τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς, καὶ πάσης ἄλλης ὁμοίως, πρὸς ὑπόμνησιν τῶν ὑψηλῶν καὶ ἱερῶν καθηκόντων τοῦ θείου αὐτῶν προορισμοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ὁ Θεός, καὶ

(α) β'. Τιμ. β'. 3. δ'. 5. α'. Τιμ. δ'. 12. Τίτ. β'. 7.

ἥς τὴν ἐπισκοπὴν καὶ ποιμαντορίαν ἐμπιστεύεται ἄνωθεν εἰς λειτουργοὺς καὶ ποιμένας ἐξ ἀνθρώπων λαμβανομένους, ἀλλ' ὑπὲρ ἀνθρώπους καθισταμένους διὰ τοῦ χαρίσματος τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος(α)· οἷς καὶ ἐντέλλεται λέγων, «Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»(β).

Ἐν Φαναρίῳ Κων]πόλεως τῇ κζ'. Μαΐου 1902.

† Ὁ Σμύρνης ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.

(α) Πράξ. κ'. 28. α. Τιμ. δ'. 14. Ἰω. ιε'. 19.

(β) Ματθ. ε'. 14. 16.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΓΚΟΛΠΙΟΥ

Πρόλογος	Σελ. α'.
Α'. Λόγος προσφωνητήριος ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς διευθύνσεως τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, τῇ κγ'. Ὀκτωβρίου αωο'.	» 1
Β'. » παραινετικὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τῇ λ'. Νοεμβρίου αωο'.	» 8
Γ'. Ὑποθῆκαι πρὸς τοὺς πέντε τελειοδιδάκτους μαθητὰς τῆς κζ'. περιόδου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐπὶ τῇ κληρώσει τῶν θεμάτων τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, τῇ ι'. Ἰανουαρίου αωοα'.	» 28
Δ'. » πρὸς τοὺς αὐτοὺς, ἐπὶ τῇ ἐπιδόσει τῶν διπλωμάτων, τῇ δ'. Ἰουλίου αωοα'.	» 35
Ε'. » πρὸς τοὺς πέντε τελειοδιδάκτους μαθητὰς τῆς κη'. περιόδου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐπὶ τῇ κληρώσει τῶν θεμάτων τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, τῇ ιη', Ἰανουαρίου αωοδ'.	» 45
Σ'. » πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἐπιδόσει τῶν διπλωμάτων, τῇ θ'. Ἰουλίου αωοδ'.	» 50
Ζ'. Λόγος εἰς τὰς ἐνάρξεις τῶν ἐνιαυτίων μαθημάτων τῆς λ'. περιόδου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τῇ θ' Σεπτεμβρίου αωογ'.	» 55
Η'. Ὑποθῆκαι πρὸς τοὺς τέσσαρας τελειοδιδάκτους μαθητὰς τῆς λ'. περιόδου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐπὶ τῇ κληρώσει τῶν θεμάτων τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, τῇ ζ'. Ἰανουαρίου αωοδ'.	» 65

Θ'.	»	πρὸς τοὺς αὐτοὺς, ἐπὶ τῇ ἐπιδόσει τῶν δι- πλωμάτων, τῇ ζ'. 'Ιουλίου αωοδ'.	Σελ. 70
Ι'.	Λόγος εἰς τὰς ἐνάρξεις τῶν ἐνιαυσίων μαθημάτων τῆς λα'. περιόδου τῆς Θεολογικῆς Σχο- λῆς, τῇ ιγ'. Σεπτεμβρίου αωοδ'.	»	78
ΙΑ'.	Ὑποθήκαι πρὸς τοὺς τέσσαρας τελειοδιδάκτους μαθητὰς τῆς λα'. περιόδου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐπὶ τῇ ἐπιδόσει τῶν διπλωμάτων, τῇ δ'. 'Ιουλίου αωοε'.	»	89
ΙΒ'.	Λόγος εἰς τὰς ἐνάρξεις τῶν ἐνιαυσίων μαθημά- των τῆς λβ'. περιόδου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τῇ ιε'. Σεπτεμβρίου αωοε'.	»	95
ΙΓ'.	Ἀπόσπασμα ἐκθέσεως περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀναγνωσθείσης ἐν τῇ ἐνάρξει τῶν δημοσίων ἐξετάσεων τῇ α'. 'Ιουλίου αωοδ'.	»	106
ΙΔ'.	Λόγος ἀποδεικτικὸς τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου ἡ- μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Κυρ. α' τῶν νη- στειῶν, ἐν Σταυροδρομίῳ, τῷ αωπά'.	»	112
ΙΕ'.	»	περὶ νηστείας καὶ προσευχῆς, Κυρ. δ' τῶν νηστειῶν, ἐν Κίῳ τῆς Βιθυνίας, τῷ αωξά'.	» 132
Ις'.	»	περὶ προσευχῆς, Κυρ. ιδ' τοῦ Λουκᾶ, αὐ- τόθι, τῷ αωξγ'.	» 141
ΙΖ'.	Σύντομος μελέτη περὶ ὄρκου, ἐν Ἀγχιάλῳ, τῷ αωπα'.	κατὰ μῆνα Δεκέμβριον	» 152



ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΗΡΙΟΣ

ΕΠΙ Τῇ ΑΝΑΛΗΨΕΙ ΤΗΣ ΔΙΕΤΟΤΝΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΛΚῃ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Α'. Σεβαστὴ ἐφορία, ὁσιολογιώτατοι καὶ ἐλλόγι-
μοι καθηγηταὶ καὶ φίλτατοι μαθηταί! Ἀναλαμβάνων
τὴν προδωρινὴν διεύθυνσιν τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχο-
λῆς ὀφείλω ἐν πρώτοις ν' ἀνακηρύξω δημοσίᾳ τὴν
εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν ἁγίαν καὶ ἱερὰν Σύνοδον
καὶ τὴν σεβαστὴν ἐφορίαν, ὅτι ἐν τῇ συσκέψει περὶ
εὐρέσεως διευθυντοῦ εὐμενῶς ἀπέβλεψαν ἐπὶ τὴν ἐμὴν
ταπεινότητα, καίτοι σήμερον ὁ ἱερός ἡμῶν κλῆρος
χάριτι θεῖα καὶ δυνάμει τοῦ ἱεροῦ τούτου σπουδα-
στηρίου δὲν στερεῖται παντάπασιν ἀνδρῶν λογάδων,
ὡς χθὲς καὶ πρότερον ἢ προσενεχθεῖσα τιμὴ μεγά-
λη, καὶ τὸ ἔργον ἐπίσης μέγα διὸ συνησθάνθημεν
ἀπ' ἀρχῆς ὅτι οὐκ ἦν ἡμέτερον ἔργον ἢ ἀναπλη-
ρῶσωμεν τὴν θέσιν, ἣν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη κατέσχεν
ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος διδάσκαλος ἡμῶν, ὁ Σταυρου-
πόλεως Κωνσταντῖνος Τυπάλδος, ὅστις ὑπὸ τῆς θείας
πάντως προνοίας ἀποσταλεῖς κατὰ τὴν σύστασιν τῆς
ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς, ἐπαγίωσεν αὐτὴν καὶ ἀνεκ-

τιμήτους προσήνεγκε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσίας. Ἀλλὰ καθήκον εὐπειθείας πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς ἐφορίας καὶ πόθος τοῦ ἀποδοῦναί πως μέρος τῶν ὀφειλομένων πολλῶν τῇ Σχολῇ τροφείων, ὡς θρηψάσῃ καὶ τῷ γάλακτι τῆς εὐσεβείας, ἐπειδὴν ἡμᾶς ν' ἀποχωρισθῶμεν πρὸς ὥραν τοῦ προσφιλοῦς ποιμνίου, καὶ ἀναλάβωμεν προσωρινῶς τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως, καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν ὑμῶν, φίλτατοι μαθηταί, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προσελεύσεως.

Β'. Φύσει τὸ ἔργον τοῦτο μετέχει δυσχερείας τινὸς ἐν πάσῃ Σχολῇ, καθ' ὅσον ὁ νοῦς τῶν νέων σπουδαστών στερεῖται εἰσέτι τῆς πῆξεως ἐκείνης τῆς ἀνδρικῆς, ἣν προσλαμβάνει ἔπειτα ἀποφοιτήσας ὁ μαθητὴς ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, ὅπου τὰ σκιρτήματα τῆς νεότητος ἀπαντῶσι προσκόμματα ἀνυπέροβλητα, πικρὰ δὲ τις αὐτῷ μεταμέλεια ἐπέρχεται ἐκ τῆς περισκευμένης συναισθήσεως, ὅτι πάντοτε ἡ νεότης ἀποπλανᾶται εἰς τὰς κρίσεις· ἀλλ' ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ταύτῃ Σχολῇ, τῇ ἱερᾷ καὶ θεολογικῇ, διαφέρει πολὺ τὸ πρῶγμα, ὡς ἐξ ἰδίας γινώσκω πείρας· σκοπὸς αὐτῆς πρόκειται μέγας ἵνα ἀναδείξῃ λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ ἀξίους τοῦ εὐαγγελίου τῆς χάριτος αὐτοῦ, σκοπὸς δὲ καὶ τῆς αὐτοπροαιρέτου ὑμῶν προσελεύσεως ἐνταῦθα καὶ τῶν εἰς ἔπειτα προσελευσομένων αὐτὸ τοῦτο ἐστὶ τὸ ν' ἀναδειχθῆτε ἀξιοι λειτουργοὶ καὶ διάκονοι τοῦ εὐαγγελίου ἐκ νεότητος τρεφόμενοι ἐν διηνεκεῖ παιδείᾳ καὶ νοθεσίᾳ Κυρίου.

Γ'. Ἐνταῦθα γεγόμενοι τοῦ λόγου, δυνατόν, παρεκβατικώτερον ἐμμένοντες τῇ προοιμιῳδαί ταύτῃ προσλαβῆ, νὰ θεωρήσωμεν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκ τῶν γραμμάτων παιδείας διπλοῦν, ἐπειδὴ προτίθεται αὕτη τὸ μὲν τὴν μόρφωσιν τοῦ ἥθους, καθ' ὅσον τὸ παιδεύειν κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐτυμολογίαν πάντως βούλεται σημαίνειν ποιεῖν τινα παῖδα, τούτέστι τὸν ἐν ἡλικίᾳ τινὶ τελοῦντα ἀνωτέρα τῆς παιδικῆς ἀποκαθιστᾶν ἐν τῇ ἀθωότητι τῶν παιδων(1), ὡς τὸ βασιλεύειν τινὰ γραφικῶς εὔρηται σημαίνειν ποιεῖν βασιλέα· τὸ δὲ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας· κυριώτερος δὲ ὁ σκοπὸς τῆς ταῦ ἥθους μορφώσεως εἰς πάντα μὲν ἄνθρωπον ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου καὶ διδασκάλους τοῦ εὐσεβοῦς τῶν Χριστιανῶν πληρώματος, οἷος ὁ ὑμέτερος ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι προορισμὸς τε καὶ σκοπός. Ἡ τῆς διανοίας ἀνάπτυξις διὰ τῶν λόγων ἀναγκαῖα τῷ διδασκάλῳ τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὸ ποιεῖν λόγους διδακτικούς· ἀλλ' ἡ τοῦ ἥθους μόρφωσις πολλῷ μᾶλλον ἀναγκαῖα ἀποβαίνει εἰς τὸ ποιεῖν ἔργα σύμφωνα πρὸς τὰ διδασκόμενα ὑψηλὰ θεῖα θεωρήματα τῆς ἀκραιφνοῦς ἡμῶν πίστεως· ἀξιοπιστοτέρα δὲ ἢ τοῖς καλοῖς ἔργοις συνοδευομένη διδασκαλία, καθότι οὐδέποτε ἐν οὐδεμίᾳ περιστάσει δύναται οὕτω τελεσφόρως καὶ πειστικῶς νὰ διδάξῃ ὁ λόγος, ὅσον τὸ οἰκεῖον τοῦ διδάσκοντος παράδειγμα· οὗ λείποντος, ὁ κηρυττόμενος τοῦ Θεοῦ λόγος καθίσταται τυπικὸς, κη-

(1) Ματθ. ιη', 2.

ρύττεται δηλονότι διὰ τὸν τύπον, ὡς κοινῶς λέγομεν, καὶ μόνον οἱ ἀγνοοῦντες τὸ ἐπιλήρημον τοῦ ἥθους τοῦ διδάσκοντος δύνανται ἵνα καρπωθῶσι τινα ὠφέλειαν· οἱ δὲ εἰδότες ἐπιβωνοῦσι τὸ γνωστὸν πάντως καὶ ἡμῖν, «διδάσκαλε 'ποῦ διδάσκες καὶ νόμον δὲν ἐκράτεις», καὶ τὰ παρόμοια· καὶ οἱ μὲν σῶφρονες καὶ ἐπιεικεῖς τῶν ἀκροατῶν ἔχοντες ὑπ' ὅψιν τὸ παράγγελμα τοῦ Κυρίου περὶ τοιούτων διδασκάλων ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων σκλητευομένων, ὅτι «Ὅσα ἂν λέγωσιν ἡμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε», οὐδὲν πτοοῦνται, καὶ σπεύδουσι πάντοτε εἰς ἐπωφελῆ ἀκρόασιν τοῦ θείου λόγου· πολλοὶ ὅμως, καὶ μάλιστα ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ, οἱ βλαπτόμενοι μᾶλλον ἢ ὠφελοῦμενοι ἐκ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας· βλάπτονται δὲ πάντως καὶ ἐπ' εὐθύνη τοῦ τοιούτου γυμνοῦ τῶν καλῶν καὶ εὐαγγελικῶν ἔργων τε καὶ ἀρετῶν διδασκάλου, ὡς περιπαιζόντος μᾶλλον ἢ διδάσκοντος τὰ θεῖα τῆς σωτηρίας ἡμῶν ποταγγέλματα, καὶ ὡς σκανδαλίζοντος καὶ ἀποψυχραίνοντος τὸν εὐσεβεῖ ζῆλον καὶ τὴν πίστιν τῶν δι' οὓς Χριστὸς ἀπέθανε, δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων.

Δ'. Καὶ ἄλλως πρὸς τοῦτοις θεωρουμένου τοῦ πράγματος, ὁ πρακτικὸς διδάσκαλος τῶν εὐσεβῶν τὰ μέγιστα εὐκολύνεται εἰς τὸ ποιεῖν λόγους καρποφόρους καὶ σωτηριώδεις τοῖς ἀκροαταῖς, ἐπειδὴ κατέχων αὐτὸς ἐμπράκτως τὰ συμβουλευτέα καλὰ καὶ σωτήρια, καὶ ἐμπράκτως γνωρίζων τὰ ἀπηγορευμένα ὑπὸ τοῦ θείου νόμου, ῥαδίως καὶ ἀρμοδίως ἀναπολεῖ κατὰ νοῦν καὶ τὰς παραστατικὰς λέξεις πάσης ἀσπαστῆς ἀρετῆς καὶ

ἀποφευκτικῆς κακίας, ἐν ᾧ οἱ κατὰ θεωρίαν μόνον διδάσκοντες καὶ ἀπλῶς πρὸς τὸ ἀφοσιώσασθαι τὸ καθῆκον, ὅπερ προορισμὸς χάριν, τυχόν, ἀνεδέξαντο, καὶ ἂν σύννοικος πολυμάθεια παρέχη τινὰ εὐροίαν λόγου, πάλιν ὅμως δυσκολεύονται πάντως οὐκ ὀλίγον ἐν τῇ εὐρέσει καὶ ἐκφράσει καταλλήλων ἐννοιῶν εἰς παραίνεσιν τῶν πρακτέων καὶ τῶν φευκτέων, ὅσα αὐτοῖς οὔτε ἀποφύγουσιν, οὔτε πράττουσιν, ἅτε ἀντιστρατευομένης τῆς συνειδήσεως. Καὶ ὡς ἐπὶ παραδείγματος εἰπεῖν, πῶς δύναται τις ἀρμοδίως νὰ παραστήσῃ τὰ ὀλέθρια τῆς φιλαργυρίας ἀποτελέσματα, τῆς ῥίζης ταύτης παντὸς κακοῦ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον⁽¹⁾, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης νὰ διδάξῃ τὰ δέοντα, ὅταν αὐτὸς κυριεύηται ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλοχρηματίας καὶ πλεονεξίας; ἢ πῶς καὶ τὴν φιλοδοξίαν προεπόντως νὰ σκλητεύσῃ, ὅταν αὐτὸς ὑπὸ τοῦ οἰκτροῦ δοξαρίου γαργαλίζεται; ὡσαύτως τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ πασῶν τῶν ἄλλων κακιῶν, ὅταν αἱ ἀντίθετοι ἱεραὶ καὶ τῷ Θεῷ ἀπόδεκτοι ἀρεταὶ μακρὰν ᾧδιν ἀπεσκηνωμέναι τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας τοῦ διδασκάλου καὶ κήρυκος τοῦ εὐαγγελίου.

Ε'. Ἀλλ' εἵπομεν, ἀγαπητοί, ὅτι ἡμεῖς αὐτοπροαίρετοι κατ' ἐκλογὴν Κυρίου καὶ εὐδοκίαν εἰσερχόμενοι εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς σοφίας τέμενος, συναισθάνεσθε οἰκοθεν τὸν προορισμὸν ἡμῶν κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς Σχολῆς, ὅτι πρόκειται νὰ διαμορφωθῇτε ἠθικῶς καὶ ἱεροπροεπῶς, ἀναπτύσσοντες ἅμα καὶ τὴν διάνοιαν διὰ τοῦ λόγου, ὅπως γέννησθε ἄξιοι λειτουργοὶ τοῦ Ὑψι-

(1) Α' Τιμ. 5', 10.

στον, διδάσκαλοι τοῦ θεοῦ λόγου κατὰ μύησιν τῶν σοφῶν καὶ μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων, λάμποντες ταῖς εὐαγγελικαῖς ἀρεταῖς, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὐχὶ ψυχροὶ τινες καὶ ὑποκριτικοὶ διδάκτορες τῆς Θεολογίας. Ἡ ὑμετέρα εἰλικρινὴς συναίσθησις περὶ τοῦ τοσοῦτον ὑψηλοῦ καὶ ἱεροῦ ἔργου προορισμοῦ μοι παρέχει τὴν εὐχάριστον πεποίθησιν, ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν καὶ κατόρθωσιν τοῦ σκοποῦ διατελέσατε ἄχρι τοῦδε συμμορφούμεντες τὴν ἱεροπρεπῆ ὑμῶν διαγωγὴν πρὸς τὸν καθεστῶτα τῆς Σχολῆς κανονισμόν, καὶ τὴν χρηστὴν ἐλπίδα, ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ διατελέσετε τὸ αὐτὸ ποιοῦντες, καταγινόμενοι ἐπιμελῶς καὶ ἐν γαλήνῃ ψυχῆς καὶ πνεύματος εἰς τὴν μελέτην καὶ ἀνάληψιν τῶν μαθημάτων, τύπος καὶ υπογραμμὸς ὑπάρχοντες ἐπιμελείας τε καὶ εὐπειθείας καὶ χρηστῆς διαγωγῆς οἱ προσδύτεροι τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ τάξει πρὸς τοὺς νεωτέρους καὶ ἀρχαρίους.

5'. Τὸ ζῆν καὶ πολιτεύεσθαι συμφώνως τοῖς κειμένοις νόμοις εἰς μόνον τὸν ἄνθρωπον ἀρμόζει ἐκ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ζώντων· διὸ καὶ λέγει ὁ σοφὸς Πλάτων· «Νόμους ἀνθρώποις ἀναγκαῖον τίθεσθαι, καὶ ζῆν κατὰ νόμους, ἢ μηδὲν διαφέρειν τῶν ἀγριωτάτων θηρίων»(1). Πᾶσα ἄρα πολιτεία ἀπολαύει τῆς προεπούσης ἡσυχίας καὶ προσδεύει ἐπὶ τὰ κρεῖττω βαίνουσα καὶ ἀναπτύσσουσα τὰς οἰκείας δυνάμεις πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὅταν τὸ ὑπήκοον ἅμα τοῖς ἀρχουσι πειθῶνται ἐκουσίως καὶ ἐκ προαιρέσεως ἰδίας εἰς τοὺς καθεστῶτας νόμους·

(1) Πλάτ. Νόμ. IX. 874, E.

καὶ ἡ ἡμετέρα αὕτη Σχολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν εἰμὴ μικρὰ τις πολιτεία ἐκ μαθητῶν συνισταμένη, ἥτις πάσης ἀπληλλαγμένη ἐξωτερικῆς καὶ κοσμικῆς φροντίδος, ἔχει καὶ σκοπὸν ἱερώτατον, πρὸς ὃν ἄγει τοὺς νεαροὺς πολίτας καὶ Λευίτας τῆς χάριτος, καὶ ἐν ᾗ ἄρχοντες μὲν εἰσὶν οἱ τὴν διδασκαλίαν ὑμῶν ἐπιτετραμμένοι ἐλλόγιμοι καθηγηταὶ καὶ ἡμέτεροι συνάρχοντες, νόμος δὲ ὁ τεταγμένος κανονισμὸς ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· ἥτις καὶ ἀληθῶς μετὰ φίλτρου μητρικοῦ κήδεται τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς προόδου τῆς ἱερᾶς ταύτης πολιτείας ἡμῶν, ἐντεῦθεν ἀπεκδεχομένη καὶ ἐτησίως καρπουμένη διδασκάλους τῆς εὐσεβείας πρὸς ἀποστολὴν εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ μεγάλην τῆς Ἐκκλησίας πολιτείαν, τὴν ὁποίαν οὐκ ἄνθρωπος, οὐκ ἄγγελος συνεστήσατο, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος περιποιήσατο εἰς σωτηρίαν(1). Προδέχετε λοιπὸν ἑαυτοῖς, ἵνα ἐπισύρῃτε ἐφ' ἑαυτοὺς πάντοτε τὸν ἔπαινον καὶ τὴν ἀγάπην τῆς διευθύνσεως καὶ τῶν ἐλλογίμων καθηγητῶν, ἀλλὰ μὴ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων, καὶ ἀναφανῆτε ἔπειτα ἐν τῷ κόσμῳ ἀντάξια τοῦ ἱεροῦ τούτου καθιδρύματος θρέμματα, κατὰ τὴν προσδοκίαν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, καὶ διάκονοι τοῦ θεοῦ λόγου ἀνεπίληπτοι. Τοῦτο εὐχόμεθα ὑμῖν ἀπὸ καρδίας, ἐξαιτούμενοι ἐφ' ὑμᾶς τὴν πανθοθενουργὸν χάριν τῆς παναγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ὅπως ἐνιούχη ὑμᾶς τε ὁμοῦ καὶ καθηγητὰς καὶ ἐμὲ τὸν ταπεινὸν ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ ἐργασίᾳ. Ἀμήν.

(1) Ἦσ. Πράξ. κ', 28.

ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Α'. Φίλτατοι μαθηταὶ καὶ ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ ἀγαπητοί. Μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἱερᾶς θεολογίας συγκαταριθμεῖται καὶ ἡ ποιμαντικὴ θεολογία, ἥτις, ὡς κορωνίς τις ἐπιστέφουσα τὸ ὅλον σύστημα, προτίθεται νὰ ὑποδείξῃ ἰδίως τὰ πρακτικὰ καθήκοντα εἰς τοὺς μέλλοντας λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου καὶ ποιμένας τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Κυρίου, διδάσκουσα ὁποῖοι τινες ὀφείλουσιν εἶναι αὐτοὶ πράγματι, καὶ τίνι τρόπῳ δεόν νὰ ποιμαίνωσι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν αὐτὸς περιεποίησατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, ὅπως εὐαρεσθήσωσιν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ὑψηλῶν τῆς ἱερωσύνης καὶ ποιμαντορίας καθηκόντων, καὶ τύχωσιν οὕτω σὺν τῷ ποιμνίῳ καὶ αὐτοὶ τοῦ ποθουμένου τέλους, τῆς ψυχικῆς δηλονότι σωτηρίας· μέλλοντες δὲ νὰ κάμωμεν ἀρχὴν τῆς παραδόσεως τοῦ μαθήματος τούτου εἰς τὴν ἀρμοδίαν τάξιν τῶν μαθητῶν, οὐκ ἄπο σκοποῦ ἐθεωρήσαμεν ἵνα εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ γενικώτερον ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ πρὸς πάντας ὑμᾶς χρήσιμα, ἀναπτύσσοντες

πλατύτερον τὰ ῥηθέντα προλαβόντως κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν ὑμῶν ἐν τῇ διευθύνσει τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς· διὸ συνεκαλέσαμεν πάντας καὶ εἰς τὴν ἀκρόασιν ταύτην, ἅτε ἔχοντες καὶ ἀπαραίτητον χρέος ἵνα ὑποβάλλωμεν ὑμῖν πάντοτε πᾶν τὸ συντεῖνον εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ διαπαιδαγώγησιν ὑμῶν συμφώνως τῷ ἱερῷ τῆς Σχολῆς σκοπῷ καὶ τῷ ὑμετέρῳ ὑψηλῷ προορισμῷ.

Β'. Τίς ὁ σκοπὸς τῆς Σχολῆς καὶ τίς ὁ ὑμέτερος προορισμὸς ἐνταῦθα, περιττὸν ἵνα ἐνδιατριδῶμεν λέγοντες· διότι καὶ πρὶν εἰσαχθῆτε μαθόντες ἐγνωρίζετε, καὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ κανονισμοῦ ἐννοεῖτε κάλλιστα, ὅτι οἱ εἰσερχόμενοι καὶ τρεφόμενοι ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ καὶ φερωνύμῳ τῆς ἀχράντου θεολογίας Σχολῇ προωριζόμενοι εἰσὶν ὅπως συγκαταλεγῶσιν ἕκαστος ἐν καιρῷ ἰδίῳ εἰς τὸν θεοδύστατον ἱερατικὸν διάκονον τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὡς διάκονοι μυστηρίων Θεοῦ καὶ τοῦ θείου λόγου, ὡς ἱερεῖς καὶ λειτουργοὶ Ὑψίστου, ὡς κήρυκες καὶ διδάσκαλοι τῆς πίστεως, ὡς ἐπίσκοποι καὶ ποιμένες ψυχῶν τιμίων τῷ Θεῷ, ὡς θεῖοι καὶ πνευματικοὶ ἰατροί, ὡς ἄρχοντες καὶ κυβερνῆται τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν τούτων τῶν διακονιῶν τε καὶ ἀξιοματίων ἐν καὶ μόνον θειότατον σκοποῦμενοι ἔργον, τὸ ὁδηγῆσαι τοὺς πιστοὺς εἰς τὸν σωτήριον καὶ ἀκύμαντον λιμένα τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, εἰς ἣν ἐκάλεσεν ἡμᾶς τε καὶ τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἅπαντα αὐτὴ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Δὲν πρόκειται λοιπὸν ἐνταῦθα ἵνα ὑποδείξωμεν τίς καὶ ὁποῖος ὁ προορισμὸς ὑμῶν καὶ ἡ κλήσις, οὔτε ἵνα ἐξάρωμεν τὴν ἐπιστήμην τῆς ποιμαντορικῆς θεολογίας· διότι τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς ἐκ θείας

ἀρχῆς ἔχον τὴν καταγωγὴν φύσει ἐστὶ καλὸν καὶ ἐξο-
χον. «Εἰ τις ἐπίσκοπὸς ὁρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυ-
μεῖ», λέγει ὁ θεὸς Παῦλος· ἀλλὰ ζητοῦμεν πῶς δύνα-
σθε νὰ προπαρασκευασθῆτε ἀξίως τοῦ γνωστοῦ ἐκ τῶν
προτέρων ὑψηλοῦ ὑμῶν προορισμοῦ καὶ τῆς ἱερᾶς κλή-
σεως, συνωδὰ τῷ σκοπῷ τῆς Σχολῆς, ὥστε διασπειρό-
μενοι κατόπιν ἐν τῷ κόσμῳ νὰ φανῆτε εὐάρεστοι ἐνώ-
πιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπιτελοῦντες τὰ ὑψηλὰ τῆς
διακονίας καθήκοντα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἐν κα-
θαρᾷ συνειδήσει καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας, τοσοῦτῳ
μᾶλλον, καθόσον λέγει πού ἡ θεόπνευστος γραφή τὰ
φοβερά ταῦτα. «Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὸ ἔργον
Κυρίου ἀμελῶς». Προσέχωμεν λοιπὸν πάντες καλῶς,
ὅπως μὴ φανώμεν ἔνοχοι τῆς φρικτῆς ταύτης ἀποφά-
σεως τοῦ Θεοῦ.

Γ'. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας καὶ θεάνθρωπος ἀρ-
χιποιμὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν θέλων νὰ παραστήσῃ τὰ κα-
θήκοντα καὶ τὴν αὐταπάργνησιν τοῦ ποιμένου τῶν λο-
γικῶν αὐτοῦ προβάτων, συγκεφαλαιοῖ αὐτὰ οὕτως ἀπο-
φαινόμενος. «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τί-
θησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων»(1)· ὁ δὲ μέγας τῶν ἐθνῶν καὶ
θεορρόμηων ἀπώστολος Παῦλος πλατύτερον ὁρίζων ὁποῖός
τις εἶναι ὀφείλει ὁ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς τῶν ἄλλων ψυχι-
κῆς σωτηρίας ἐπιτετραμμένος καὶ οἰκονόμος Θεοῦ,
ταῦτα ἀποφαίνεται ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστο-
λῇ. «Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, νηφά-
λεον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν· μὴ πᾶ-

(1) Ἰω. ι', 11.

ροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ,
ἁμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστά-
μενον· εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε,
πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται; δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ
μαρτυρίαν ἔχειν καλὴν ἀπὸ τῶν ἑξωθεν, ἵνα μὴ εἰς
ὀνειδισμόν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαδόλου»(1)· ὥσαύ-
τως καὶ ἐν τῇ πρὸς Τίτον. «Δεῖ γάρ τὸν ἐπίσκοπον
ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς Θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδη, μὴ
αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δι-
καιον, ὁσίον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν δι-
δαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν
ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας
ἐλέγχειν». Ἐκ τούτων βλέπετε, ἀγαπητοί, ὁποίας εὐαγ-
γελικὰς ἀρετὰς πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ ἔχῃ ὁ ἱερός ποι-
μὴν καὶ διδάσκαλος τοῦ νέου τῆς χάριτος Ἰσραὴλ καὶ
οἰκονόμος τῶν Θεοῦ μυστηρίων, «εἰς ᾧ ἐπιθυμοῦσιν ἁγ-
γελοι παρακύψαι»(2). Τὰς ἀρετὰς ταύτας δὲν δύναται τις
βεβαίως ν' ἀποκτήσῃ ὕστερον ἀφ' οὗ ἥδη ἀνυψωθῇ εἰς τὸ
ὑψηλὸν τῆς ἱερωσύνης τε καὶ ποιμαντορίας ἀξίωμα, ἀλλ'
ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀνατρεφόμενος ὀφείλει νὰ ἔχῃ αὐτὰς
συμφύτους καὶ ἐρόνιζώμενας ἐν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ τε καὶ
καρδίᾳ μεμαρτυρημένως· ὁ ἐστὶ, πρὶν ἀναλάβῃ τις ὡς
οἰκονόμος καὶ διάκονος Θεοῦ τὴν προεδρείαν τῆς ἀρ-
χῆς καὶ τῆς ποιμαντορίας τῶν ἄλλων, πρέπει νὰ μάθῃ
ὅπως ἀρχηται πειθηνίως καὶ ἀρχῇ αὐτὸς ἑαυτοῦ καὶ
αὐτὸς ἑαυτὸν ποιμαίνει συμφώνως τῷ θείῳ νόμῳ, ἵνα
εὐδοκιμήσῃ ἔπειτα καὶ ἐν τῷ ἀρχεῖν τῶν ἄλλων, ποι-
μαίνων καὶ ὁδηγῶν τὰ λογικὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ

(1) γ', 1-8. (2) α' Περρ. α', 12.

ποιμνία εἰς τὰς σωτηρίους νομὰς τοῦ θεοῦ νόμου. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος· «Εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;» καὶ δικαίως· διότι, ἂν ὁ μὴ εἰδῶς τὸν ἴδιον οἶκον νὰ διοικήσῃ καλῶς δὲν δύναται νὰ κυβερνήσῃ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος συνωδὰ τῷ θεῷ νόμῳ, πῶς δυνηθήσεται ἵνα οὕτω σκοπίμως κυβερνήσῃ αὐτήν ὁ μὴ γνωρίζων ἢ μὴ θέλων νὰ μάθῃ ὅπως ἄρχῃ ἑαυτοῦ καὶ καθυποτάττῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεις τε καὶ ὁρέξεις εἰς τὸ θεῖον θέλημα κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου Θεοῦ;

Δ'. Προείπομεν ἐν ὀλίγοις ὁμολογούμενον καὶ γνωστὸν λαμβάνοντες τίς ὁ ὑμέτερος προσορισμὸς ἐνταῦθα· ἐν τούτοις μὴ νομίσητε ὅτι τὸ μέγα καὶ θεῖον ποιμαντορικὸν ἔργον τοῦ μεριμνᾶν καὶ φροντίζειν περὶ τῆς ψυχικῆς τῶν πιστῶν σωτηρίας ἀνήκει ἰδίως εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς καὶ κυρίως ποιμένας καὶ ἐπισκόπους τὴν σήμερον ὀνομαζομένους, διότι ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ἡ τοῦ ἐπισκόπου προσήγορία ἀδιαφύρως ἀποδίδεται εἰς τε τοὺς ἱερεῖς καὶ εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς· ὥστε καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτοί, ὡς συλλειτουργοὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ ὑπάρχοντες, συμβουητοὶ εἰσι καὶ συνεργάται αὐτῶν ἐν παντὶ ἔργῳ τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ποιμαντορίας τῶν πιστῶν, καθὼς οἱ ἀπόστολοι εἶχον ἕκαστος τοιοῦτους συνεργάτας τοῦ εὐαγγελίου· ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ ἐπικρατοῦν ὄνομα παπᾶς(1), τὸ κοι-

(1) Παπᾶς (μπαμπᾶς) λέξις περσικὴ = πατήρ. Ἐντεῦθεν δῆπου καὶ ὁ πάπας κατὰ προφορὰν τῆς λατινικῆς γλώσσης (papa), ἥς αἱ δισύλλαβοι λέξεις τινίζονται πάντοτε ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης.

νῶς ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς ἱερεῖς, κάλλιστα ἐμφαίνει ἢν ὀφείλουσιν ἔχειν πατρικὴν μέριμναν περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ποιμνίου, οὗ προϊστάνται ἱερατικῶς· ἔξω δ' ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πολλαχοῦ καὶ διδάσκαλον προσαγορεύει ὁ λαὸς ἰδίως τὸν ἱερέα. Ἀλλὰ καὶ οἱ διάκονοι κατὰ τὴν εἰδικὴν τῆς λέξεως σημασίαν οὐδὲν ἥττον συνεργοὶ εἰσι τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ θεοῦ λόγου, ὡς δείκνυται λαμπρῶς τὸ παράδειγμα τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχidiaκόνου Στεφάνου, ὅστις, ὡς γνωστόν, εἰς ὧν τῶν κατὰ πρῶτον προχειρισθέντων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἑπτὰ διακόνων, πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐκήρυττε πᾶσι τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐδεὶς τῶν συζητούντων «αὐτῷ ἴσχυεν ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι, ᾧ ἐλάλει»(1). Ἐκαστος ἄρα τῶν συγκατειλεγμένων εἰς τὴν τριαδικὴν ἱεραρχίαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ χρεωδεῖ ἀπαραιτήτως ἵνα ἐπιτελῇ πιστῶς καὶ ἐπιμελῶς τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἱστάμενος ἐν ᾧ βαθμῷ τέτακται προκεχειρισμένος ὑπὸ τῆς θείας χάριτος· οἱ δὲ τοὺς ὑποδεστέρους βαθμοὺς κατέχοντες, διὰ τῆς καλῆς ἐν αὐτοῖς διακονίας ἀξιοθῆσονται τοῦ κρείττονος. «Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιῶνται καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»(2). Τὸ δὲ προαχθῆναι εἰς τὸν πρῶτον καὶ ἀνώτατον τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος βαθμὸν «οὐκ ἔστι τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ὡς δείκνυται περιφανῶς ἐκ τῆς περὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν φρικτῆς ἱστορίας,

(1) Πράξ. 5', 8. (2) α', Τιμ. γ', 13.

ἀλλὰ τοῦ εὐδοκοῦντος Θεοῦ· οὐδ' ἐαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,» ὅστις ἐρεῖ τῷ καλῶς διακονήσαντι, «Εὐ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου»(1).

Ε'. Ὅπως λοιπὸν ἐκπληρώσῃτε ὑμεῖς θεοφιλῶς τὸν ὑμέτερον ὑψηλὸν προορισμὸν ἐγκαθιστάμενοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διάκονοι καὶ ὑπηρέται Θεοῦ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποφοίτησιν καὶ ἀξιωθῆτε ἕκαστος τὸ ἐφ' ἐαυτῷ τῆς μακαρίας ταύτης φωνῆς τοῦ Κυρίου, «Εὐ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω», καὶ εἰσαχθῆτε εἰς τὴν ἀληκτον αὐτοῦ χαρὰν, δέον ἀπὸ τοῦδε ἵνα μορφωθῆτε ἀξίως τοῦ ὑμετέρου προορισμοῦ ἐνασκούμενοι ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐκείναις ἀρεταῖς, ὅσας ὁ οὐρανοδύμων ἀπόστολος ἀκηροῦσιν ἡμῖν ἀνωτέρω ὡς ἀπαραίτητως ἀναγκαίας εἰς τοὺς προεστῶτας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· δέον ἀπὸ τοῦδε καὶ κατὰ τὴν ἐπιδεκτικὴν ἔτι μορφώσεως ἡλικίαν, ἵνα μάθῃτε πρακτικῶς ὅπερ μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπιφέρει ὁ Παῦλος, λέγων, «Πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζώντος, στύλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας». Καθότι αὐτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ κύριος ὁκοπὸς τῆς τε ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς καὶ τῆς ὑμετέρας ἐν αὐτῇ ἐπὶ τακτὸν χρόνον διατριβῆς, καθόσον εἰς πρόπουσαν καὶ εὐδόκιμον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἀναστρέφῃν οὐκ ἀρκεῖ ἀπλῶς τὸ μαθεῖν γράμματα, ἅπερ καὶ ἔξω πολλαχοῦ μαυθάνονται, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ἔξις τῆς

ἀρετῆς καὶ τῆς ἀγιότητος τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ ὑψηλοτέρα καὶ θειότερα ἔσεται ἡ περιοπῆ, ἣν ἕκαστος ὑμῶν κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ μέλλετε νὰ καταλάβῃτε ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ ὅσῳ ἱερώτερα τὰ ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ τηλικούτου ἀξιώματος ἐπιδαλλόμενα καθήκοντα. Τοῦτου ἕνεκα χρέος μου θεωρήσω ἀπαραίτητον ἵνα ἐφυσῶ πάντοτε τὴν προσοχὴν ὑμῶν εἰς τὴν ἐν τῇ Σχολῇ σεμνὴν διαγωγὴν καὶ συμπεριφορὰν, ὥστε μήτε ὁ ὁκοπὸς αὐτῆς ν' ἀποδαίνη εἰς μάτην, καὶ ὑμεῖς ἐστοιχειώμενοι ἐντεῦθεν τοῖς τρόποις, οὓς ἡ εὐσέβεια καὶ ὁ μέγας ὑμῶν ἀπαιτεῖ προορισμός, ἀκαταίσχυντοι νὰ φανῇτε ἐργάται τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ μήτηρ δ' Ἐκκλησία ἡ τοσαῦτα δαπανῶσα καὶ φροντίζουσα περὶ τῆς Σχολῆς ἡμῶν ν' ἀγάλληται ἀείποτε ἀγλαοὺς τοὺς καρποὺς συγκομίζουσα.

Σ'. Τί δὲ ἀπαιτεῖται πρὸς πλῆρη τοῦ ὁκοποῦ τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς ἐπίτευξιν καὶ τῶν τροφίμων αὐτῆς εὐδοκίμωσιν; Δύο τινὰ ἀπλούστατα· πρῶτον ἐπίγνωσις, εἴτε συναισθησις τοῦ προορισμοῦ παρὰ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐντρεφόμενων ἐν τῇ Σχολῇ ἱεροσπουδαστῶν τοῦθ' ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ λαμπρῷ καὶ μεγάλῳ ἐκείνῳ ἀξιώματι τῶν ἀρχαίων, τῷ «Γνωθὶ σαυτόν»· καὶ δεύτερον προθυμία εἰς τὸ διημιμορφοῦσθαι τῷ προορισμῷ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐνταῦθα εἰσόδου ἐκάστου τῶν ἱεροσπουδαστῶν. Ἡ συναισθησις τοῦ προορισμοῦ γεννᾷ τὴν προθυμίαν ἐν τῇ ψυχῇ ἐκάστου καὶ τῇ καρδίᾳ· ἀλλὰ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τὸ ἐκ τῆς συναισθήσεως προερχόμενόν ἐστι πάντως ἢ ἐν πᾶσιν ἀπλότης ἐκείνη τοῦ ἡθους ἢ κατὰ Χριστόν, ἥτις ἀποστρέφεται παντελῶς τὸ

(1) Ματθ. κε', 21. Ἐβρ. ε', 4.

καλλωπιστικὸν καὶ τὸ ἐκτεθλημμένον τῆς διαθέσεως καὶ τὴν τάσιν ἐκείνην πρὸς τὴν ματαιότητα τὴν τοσοῦτον συνήθη ἐν τῇ σήμερινῇ κοινωνίᾳ, καὶ πᾶσαν τοῦ παρόντος βίου ἀλαζονείαν καὶ ὑπερηφάνειαν· τὸ ἐνταῦθα ἡμέτερον, ἀγαπητοί, πολύτευμά ἐστι μοναστηριακόν, οἷον ἀρμόζει εἰς νεολαίαν προωρισμένην καὶ γυμναζομένην ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ιεροσύνης ἀξίωμα, ἧς καὶ εἰσὶ τινες ὑμῶν ἡξιωμένοι· ἡ δὲ μεγαλόνοια τοῦ θείου ἐκείνου καὶ μεγάλου τῆς ἐκκλησίας πατρὸς Φωτίου εἰς τὴν παροῦσαν πάντως ἀποβλέπουσα δόξαν τοῦ τερπνοῦ τούτου λόφου τῆς Χαλκίτιδος νήσου, ἰδρύσατο θεαρέστως, ὥς ἡ παράδοσις ἔχει, τὴν ἐπώνυμον ταύτην τῆς παναγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος Μονήν, καὶ πάνυ καταλλήλως νέαν ἐπωνόμασε Σιών, ἐξ ἧς ὁ θεὸς νόμος, οἷον ἐνσαρκούμενος ἐν τοῖς μαθητεύουσι καὶ διδασκομένοις, ζῶν ἐξέρχεται πρὸς τὸν περιούσιον τοῦ Κυρίου λαὸν εἰς ὑπόδειγμα καὶ διδασκαλίαν τῶν πρακτέων· ὅθεν καλὸν καὶ σωτήριοι ἀποδίδεται ὑμῖν τε καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ πολυτεύματος ὑμῶν ἐν τῇ ιερᾷ ταύτῃ Σχολῇ τε καὶ Μονῇ, καὶ ἐν αὐτῇ καθόλου τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐν καιρῷ ἰδίῳ μέλλετε νὰ ποιμάνητε, ἐὰν εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας τινὰς περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὀφείλετε διάγειν παιδευόμενοι.

Ζ'. Πρῶτον περὶ προσευχῆς. Ἡ προσευχή ἐστὶν ἔργον ἀγγελικόν, ὅπερ ὁ ἄνθρωπος ἐπιτελεῖ ἐπὶ τῆς γῆς εὐχαριστῶν καὶ δοξολογῶν τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός. διὸ μεγίστη ἀπαιτεῖται προσοχή καὶ εὐσχημοσύνη καὶ ἐν ᾧ κοινῇ συνάξεως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ ἀποδείπνου· ἀλλὰ καὶ φόβος Θεοῦ προσέτι καὶ ἄκρα

εὐταξία τε καὶ ἡσυχία καὶ στάσις πρόσφορος εἰς δούλους Κυρίου καὶ ἱκετευτικὴ πάντων ὁμοῦ καὶ ἰδία τῶν χοροστατούντων, οἵτινες ὡς ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἐκκλησιαζομένων ἀναπέμπουσι πρὸς τὸν Ὑψίστον τὰς ἱερὰς ὑμνωδίας· πολὺ δὲ ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ταπεινώσεως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πᾶς οἰοσθήποτε ψιθυρισμὸς καὶ θόρυβος καὶ κρότος, καὶ μάλιστα ἡ ἐν ᾧ καταβάσεως ἀπὸ τῶν σταθειδίων γινομένη ὀρμηὶ καὶ ποδοκρουσία· ἤ, τοῦτο, ἀγαπητοί, εἶναι ἀνυπόφορον καὶ εἰς τὸν τυχαῖον ἄνθρωπον, πολλῷ δὲ μᾶλλον εἰς τὸν Θεόν· διὸ ἐξαλείπτεα πάντῃ καὶ ἡ τοιαύτη ἀνοίκειος συνήθεια. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔγκαιρος καὶ ταυτόχρονος ἀπάντων τῶν μαθητῶν συνάθροισις εἰς τὰς τακτὰς ὥρας τῆς προσευχῆς ἐν τῷ ναῷ οὐδὲν ἥττον τῶν ἄλλων ὑποχρεώσεων πρέπει νὰ γίνηται ἀπαραιτήτως ὡς ἕξις πηγάζουσα ἐκ καθήκοντος τοῦ φροντίζειν περὶ τροφῆς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, καθὼς μετὰ τοσαύτης προθυμίας καὶ σπουδῆς μεριμνῶμεν περὶ τῆς τοῦ φθαρτοῦ σώματος τροφῆς, καὶ πάντες σπεύδομεν αὐθωρεῖ, ἅμα ὡς σπύριον ἡ ὥρα τῆς τραπέζης· ὡς δὲ τὸ σῶμα τρέφεται διὰ τοῦ ἄρτου καὶ τῶν λοιπῶν βρωμάτων, ὅσα ἡ λιχνεία τοῦ ἀνθρώπου ἐπενόησεν, οὕτως ἡ ψυχὴ διὰ τῆς προσευχῆς, τῆς λιπαρᾶς ταύτης καὶ ἀδιαλείπτου τῶν αὐτῶν οὐσιῶν τροφῆς· «Ὁ ἀργὸς μὴ ἐσθιέτω», κελεύει πού ὁ ἀπρόστολος Παῦλος(1)· τοῦτο δὲ κελεύων πάντως ἐννοεῖ ἅμα καὶ τὸν ἀργὸν καὶ ῥάθυμον καὶ νοσοῦντα περὶ τὴν προσευχήν, τὴν τροφήν ταύτην τὴν ζωογονοῦσαν τὸ πνεῦμα.

(1) β', Θεσ. γ', 10.

Η'. Δεύτερον περὶ εὐσχημοσύνης ἐν γένει. Γνωρίζετε πάντες τὸ κοινὸν τῆς σοφίας τοῦ Σειράχ λόγιον, ὅτι καὶ βῆμα ποδὸς καὶ γέλως ὀδόντων καὶ πᾶσα κίνησις τοῦ ἀνθρώπου ἀναγγέλλει τὰ περὶ αὐτοῦ· τὸ ἐξωτερικὸν ἄρα σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ἀπόρροια, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἐκφράσις τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως· ὁ ἀσχημόνως καὶ βαδίζων καὶ ἰστάμενος καὶ καθήμενος, καὶ πᾶν ἄλλο ποιῶν, ἐκδηλοῖ διαθέσιν ψυχῆς ἀτασθάλου καὶ ἥθος ὑπεροπτικὸν καὶ ἐστερημένον φρονήσεως· ὁ δὲ τὰ πάντα εὐσχημόνως ποιῶν καὶ πράττων, ἐκφράζει διαθέσιν ψυχῆς συναισθανομένης τὴν οἰκείαν θέσιν πανταχοῦ, ὅτι διὰ ταπεινοφροσύνης καὶ ὑπομονῆς κατορθοῦται αὐτῆς ἡ σωτηρία. Πλείστου δὲ ἄξιον ἵνα παραθέσωμεν ἐνταῦθα λαμπρόν τι χωρίον τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ἐκ τῆς πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἄρχοντα τῶν Βουλγάρων ἐπιστολῆς, παραφράζοντες αὐτὸ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον πρὸς κοινὴν πάντων ὑμῶν κατάληψιν. «Μὴ καταφρόνει, λέγει, τὰ περὶ τὸ σῶμα ἥθη καὶ σχήματα καὶ κινήσεις, ὥς διῆθεν εὐτελεῖ καὶ ἀσήμαντα· διότι ἡ περὶ τὸ σῶμα τάξις καὶ κατάστασις ἐστὶ μεγίστη ἀπόδειξις φρονήσεως· ὅσοι δὲ τῶν ἀνθρώπων δὲν δύνανται εὐκόλως νὰ ἐννοήσωσι τὴν δύναμιν καὶ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς, οἱ τοιοῦτοι ἐκ τῆς θεωρίας τῶν ἐξωτερικῶν κινήσεων ὀδηγούμενοι γίνονται ἐρασταὶ καὶ ἐπαινέται τῶν ἀφανῶν τῆς ψυχῆς προτερημάτων· διὰ τοῦτο πρέπει καὶ κατὰ τὴν διαθέσιν τοῦ προσώπου καὶ κατὰ τὴν ἀσκησιν καὶ περιποίησιν τῆς κόμης καὶ κατὰ τὴν περιβολὴν τῶν ἐνδυμάτων νὰ φαίνησιν κόσμιος καὶ σεμνός, καὶ μὴτε μετὰ βλακειᾶς καὶ περιέργου σπουδῆς νὰ κα-

ταγίνησιν εἰς τὰ τοιαῦτα καλλωπιζόμενος, μὴτε πάλιν πέραν τοῦ μετρίου ν' ἀμελῆς καὶ γίνησιν ὀυπαρός· διότι ἐκάτερον ἀπρεπὲς καὶ ἀξιοκαταφρόνητον, καὶ ἀρχικῆς πολιτείας ἀλλότριον· πρέπει δὲ εἰς τὸν ἄρχοντα καὶ εὐταξία βαδίσματος, χωρὶς μὴτε θηλυπρεπῶς καὶ ἐκλελυμένως ν' ἀσχημονῇ κινούμενος, μὴτε εἰς ὀρμητικὰς καὶ τεταραγμένας καὶ ἀνωμάλους κινήσεις νὰ παραφέρηται· καὶ ὅλως πᾶσα κίνησις πρέπει νὰ κοσμηται διὰ τῆς εὐταξίας». Τοιαύτη λοιπὸν λαμπρὰ καὶ σοφὴ περὶ εὐσχημοσύνης συμβουλὴ πρὸς ἄρχοντα κοσμικὸν ἀπευθυνομένη φαντάσθητε, ἀγαπητοὶ, πόσον ἐστὶν ἀναγκαῖα ἵνα ἐφαρμοσθῇ εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς προᾶξιν βληθῇ ὑπὸ τῶν προωρισμένων ὅπως λαμπρύνωσι τὰ ἱεραρχικὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἀξιώματα ὡς διδάσκαλοι καὶ ποιμένες αὐτῆς θεόθεν προκεχειριμένοι· ὅθεν δεόν ἔν' ἀείποτε εὐσχημόνως καὶ ἱεροπρεπῶς καὶ εὐτάκτως διάγῃτε καὶ τρώγοντες καὶ πίνοντες, καὶ ἰστάμενοι καὶ καθήμενοι, καὶ βαδίζοντες καὶ περιπατοῦντες ἢ συνομιλοῦντες καὶ συνδιαλεγόμενοι, ἐντός τε καὶ ἐκτός τῆς σχολῆς, ἐν τε ταῖς παραδόσεσι καὶ πανταχοῦ. Τὰ πάντα ὑμῖν εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω, καθὼς καὶ ὁ θεὸς Παῦλος πρὸς πάντας ἐν γένει τοὺς πιστοὺς παραγγέλλει(1)· καθότι οὕτω καταφανήσεται ἡ δύναμις καὶ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ὑμῶν, τὸ τοσοῦτον ἀναγκαῖον εἰς πάντα μὲν ἄνθρωπον καθόλου, ἰδίως δὲ εἰς τὸν λειτουργὸν τοῦ Ὑψίστου καὶ διδάσκαλον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

(1) α', Κορ. ιδ', 40.

Θ'. Τρίτον περὶ ἀπλότητος τοῦ ἱματισμοῦ. Ὡς συνέπεια τῶν περὶ εὐσχημοσύνης λεχθέντων ἔρχεται ἡ ἀπλότης τοῦ ἱματισμοῦ τῶν νεαρῶν τῆς χάριτος Λευϊτῶν. ὁ κανονισμὸς τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Σχολῆς διαλαμβάνει ἐπίσης καὶ περὶ τούτου, καθὼς περὶ ὅλων τῶν ἀναγκαιῶν καὶ λυσιτελῶν εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωσιν τῶν τροφίμων αὐτῆς· ἀλλ' ἀτυχῶς παρὰ τὸ ἀπλοῦν καὶ ὁμοιόμορφον τῆς στολῆς, ὅπερ συνιστᾷ καὶ ἀπαιτεῖ ὁ κανονισμὸς, ἀρκετὴ ἐπιπλάζει ποικιλία ἐσθῆτος, ἥτις καὶ ἐπὶ τὸ πολυτελέστερον ἐκτρέπεται παρ' ἐνίοις, ματαιοφρονοῦσι μᾶλλον ἢ ὀρθοφρονοῦσιν· ἡ δὲ περὶ τὰ ἐπιδοήματα καὶ τὰς λεγομένας περισκελίδας κομψότης καταντᾷ τοσοῦτον ματαία, ὥστε οὐδὲν διαφέρομεν τῶν περὶ τὰ γήϊνα καὶ σωματικὰ ἐσχολακῶν, τοὺς ὁποίους πρόκειται κατόπιν ἵνα διδάσκωμεν καὶ συμβουλεύωμεν ὅπως ὑψηλότερα καὶ πνευματικώτερα φρονῶσιν. Ὅθεν πᾶσα ματαιότης, ἀγαπητοί, ἐξ ἁπαντος πρέπει νὰ λείψῃ· ἐπιδιώκετε δ' ἐν πᾶσι τὸ ἱεροπρεπὲς καὶ σεμνὸν ἄνευ ἐπιτηδεύσεως καὶ κομψότητος καὶ ἐπιδεικτικιάσεως, ζηλοῦντες πάντοτε τὸ ἀπλοῦν ἐν τε τοῖς ἱματίοις, ἐν τε τοῖς ὑποδήμασι καὶ ἐν τοῖς καλύμμασι τῆς κεφαλῆς· διότι πᾶσα κακὴ ἕξις ἐκ νεότητος καὶ ἐν καιρῷ μάλιστα τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως ἐγκολλαπτομένη ἐξ ἀδιαφορίας εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, καθίσταται συσσεβάλλειπτος καὶ πολλῶν ἀτόπων αἰτία· ἰδίως δὲ ἡ περὶ τὴν ματαιότητα σπουδὴ καὶ τὸ φιλάρεσκον πολὺ ἐπηρεάζει ταῖς ἀπαλαῖς τῶν νέων ψυχαῖς καὶ τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὸ ἀγέρωχον καὶ ἀλαζονικὸν τοῦ χαρακτῆρος ὕψος. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν πρόκειται ἵνα περιπι-

πτῶμεν εἰς τὴν ἐξόριστον ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἱεροῦ πολιτεύματος ματαιοφροσύνην ματαιάζοντες ἐξ ἴσου τοῖς περὶ τὰ πρόσκαιρα καὶ ἀνωφελῆ ἐπιτοημένοις, ἀλλ' ἵνα παιδευθῶμεν ἐν πᾶσι τὴν ἀφέλειαν καὶ ἀπλότητα τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ ἐγγυμνάζοντες ἑαυτοὺς, ὡς πρὸς τὰ σωματικά, μόνον τοῖς ἀπερίττως καὶ ἀκαλλωπίστως ἀναγκαίοις εἰς περιποίησιν τοῦ σώματος, φιλοκαλοῦντες μὲν εἰς τὸ εὐσχημον καὶ λιτὸν μετ' εὐτελείας, ὅπερ ἐποιοῦν οἱ πάλαι Ἀθηναῖοι, φιλοσοφοῦντες δὲ ἐπὶ τῶν γνῖνων πραγμάτων καὶ μηδόλως μαλακιζόμενοι ἢ ἐλκυόμενοι ἐκ τῆς θελκτικότητος αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσκεῖμενοι εἰς τὰ παραγγέλματα τῆς ἀνωτάτω καὶ θείας τοῦ εὐαγγελίου φιλοσοφίας, ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ ἐποιοῦν οἱ θεοὶ καὶ ἱεροὶ πατέρες ἡμῶν καὶ σοφοὶ τῆς ἐκκλησίας ποιμάντορες καὶ διδάσκαλοι, καὶ πάντες οἱ εὐαγγελικῶς δικαιοθέντες πιστοί· καὶ ἵνα εἴπω ἀπλούστερον, ἄγων ἡμῖν ἐνταῦθα πρόκειται ἵνα καὶ τὸν νοῦν καλλιεργήσωμεν τοῖς λόγοις ἀναπτύσσοντες, καὶ τὴν καρδίαν μορφώσωμεν τῇ εὐσεβείᾳ θερμαίνοντες· καὶ ἔστω λοιπὸν ἡμῖν στολισμὸς καὶ κόσμος οὐχὶ ὁ ἔξωθεν ὁ ἀπὸ τῆς πολυτελείας καὶ τῆς ἐπιτηδεύσεως τῶν ἱματίων, «ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελής» (1).

Γ'. Τέταρτον περὶ καταβάσεως εἰς Κωνσταντινούπο-

(1) α', Πέτρ. γ', 3.

λιν. Ὅτι ἡ συχνὴ κατάβασις εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ αἱ ἐντεῦθεν ἐπακολουθοῦσαι ἀπουσίαι καὶ διακοπαὶ τῆς τῶν μαθημάτων δευρᾶς ἀπάρδουσιν ὅλως εἰς τὸν σκοπὸν ἐν γένει τῆς μαθητείας, τοῦτο ἕκαστος ὑμῶν εὐκόλως ἐννοεῖ· κατὰ συνέπειαν λοιπὸν συνῶδᾳ τῷ κανονισμῷ εἰς οὐδένα τοῦ λοιποῦ ἐπιτραπῆσεται ἐντὸς τοῦ σχολικοῦ ἔτους κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας νὰ καταβῇ εἰς τὴν πόλιν, τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον οἰκοθεν γνωρίζω ὅτι ὑπάρχοντος τακτικοῦ τῆς Σχολῆς γραμματοκομιδοῦ καὶ ὑπηρετοῦ αἱ παρουσιαζόμεναι τῷ μαθητῇ ἀνάγκαι κάλλιστα ἐκπληροῦνται διὰ γραμμάτων· ἄλλως τε δὲ καὶ ἐν καιρῷ τῶν παύσεων ὀφείλει ἕκαστος νὰ προμηθεύηται πάντα τὰ ἀναγκαζοῦντα βιβλία τε καὶ λοιπὰ οἰαδήποτε πράγματα, ὅσα ὁ κανονισμὸς ἐπιτρέπει. Ἦναγκάσθημεν δ' ὑπομνήσαι καὶ τοῦτο, διότι μόλις ἀνελάβομεν τὰ ἡμέτερα ἐνταῦθα καθήκοντα, καὶ εὐθύς ὠρηδὸν ἀρκετοὶ μέχρι τοῦδε παρέστησαν ἐξαιτούμενοι ἅδεια καταβάσεως εἰς τὴν πόλιν· ἐφάνη δὲ ἡμῖν πολὺ παράδοξον τὸ πρᾶγμα, καθ' ὅσον ἐπὶ ὅλα ἔτη διατρίψαντες ἐνταῦθα ἐν καιρῷ τῆς μαθητείας ἡμῶν, οὐδ' εἰς τὸ ἐπταετὲς ἐκεῖνο διάστημα τοσοῦτους εἶδομεν καταβάντας, ὅσους ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ διαστήματι.

ΙΑ'. Πέμπτον περὶ ὁμονοίας καὶ ἀγάπης. Ὑμεῖς πάντες, ἀγαπητοὶ, ἀδελφοί ἐστε ἐν Κυρίῳ, ὡς τέκνα γνήσια τοῦ αὐτοῦ οὐρανίου Πατρὸς ὑπάρχοντες καὶ τροφιοὶ τῆς αὐτῆς τροφῆς, τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς τε καὶ Μονῆς· ὡς κατὰ κοιτῶνας δὲ καὶ δωμάτια διηρημένους, ἕκαστους τῶν συνοικούντων καὶ πάντας ὁμοῦ

εἰς καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς τῆς ἀγάπης ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὄροφὴν σκέπει τε ὑμᾶς καὶ ἐπισκιάζει διὰ τῆς χάριτος, ὁ καὶ ἀφορίδας ὑμᾶς καὶ προορίδας εἰς διακονίαν θεῖαν καὶ ὑψηλὴν, ἥς πρωτίστόν ἐστιν ἔργον τὸ συνιστῆν εἰς πάντας τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν· πᾶς τις λοιπὸν λίαν ξενισθήσεται, ἐὰν ἀκούσῃ ὅτι τινὲς τῶν συνοικούντων ἀδελφῶν διαφέρονται πρὸς ἀλλήλους διχονοοῦντες καὶ διαπληκτίζονται ἐστὶν ὅτε περὶ ὄνου σκιάς λογομαχοῦντες, παρὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐντολὴν τοῦ θείου νόμου τὴν περὶ ἀγάπης τοῦ πλησίον οὐδὲν διαφερούσης τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτούς· ἥτις ἀγάπη χαρακτηρίζει ἐξαιρέτως τοὺς ἀληθεῖς μαθητὰς τοῦ εὐαγγελίου. «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, λέγει αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις». «Δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι καὶ διδακτικόν», λέγει καὶ ὁ παμμακάριστος ἀπόστολος Παῦλος ὁ περὶ πάντα σοφὸς καὶ πνευματοκίνητος νομοθέτης(1). Ὅθεν παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα διάγητε πρὸς ἀλλήλους ἅπαντες ἐκασταχοῦ καὶ πάντοτε ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ὁμοφροσύνῃ ἀδελφικῇ. Μὴ ψυχραίνετε ἀλλήλους ἀτόποις ἐπικλήσεσι καὶ παρωνυμίοις ἀποκαλοῦντες· διότι καὶ ὁ ἀπλῶς, Μωρὲ, προσειπὼν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἔνοχος ἐστὶ τῇ κρίσει(2)· ἀλλὰ διὰ πάσης χρηστολογίας προσφερόμενοι ἀναζωπυρεῖτε ἐν ἀλλήλοις τὸ θεοδώρητον χρῆμα τῆς ἀγάπης, ὡς γνήσιοι ἀδελφοὶ καὶ ἀληθεῖς μαθηταὶ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, μέλλοντες ν' ἀποσταλῇτε

(1) Ἰω. ιγ', 35. — β' Τιμ. β', 24. (2) Ματθ. ε', 22.

παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ὡς ἀπόστολοι ἀγάπης καὶ κήρυκες τῶν σωτηρίων αὐτοῦ ἐντολῶν τε καὶ παραγγελμάτων, καὶ ὡς ποιμένες τὸ ἔργον, ὡς πρόβατα δ' ἐν μέσῳ λύκων, ὅποιά εἶσι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ μεταξύ τῶν πιστῶν δυστυχῶς ἐπιπολάζοντα ποικίλα τε καὶ ἄγρια πάθη, ὁδηγοῦντες διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ οἰκείου παραδείγματος ψυχὰς τιμίας τῷ Θεῷ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς τῆς ἐπουρανίου τοῦ Θεοῦ βασιλείας.

ΙΒ'. Ὡ, ἡλικία, ἀγαπητοί, ἡ μέλλουσα ὑμῶν διακονία καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐν Χριστῷ δόξα! ἡλικία δὲ ἄρα καὶ προαπαιτεῖται ἄσκησις καὶ γυμνασία, ἵνα τις ἀξιωθῇ τῆς τηλικαύτης διακονίας, καὶ ἀξίως τῆς θεϊότητος αὐτῆς ἐπιτελέσῃ τοὺς πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀγῶνας τοὺς ἀπαιτούμενους πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου ἕνεκα τῆς ποικίλης τῶν ποιμαινομένων διαθέσεως! Ἀλλὰ καθὼς οὐκ ἐξ ἡμῶν τὸ δῶρον, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ τοῦ εὐδοκῆσαντος παναγάθως ἵνα εἰς ἀνθρώπους ἐμπιστευθῇ τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ὑψηλὴν διακονίαν, οὕτως αὐτὸς πάλιν ὁ Θεὸς διὰ τῆς πανσθενουργοῦ αὐτοῦ χάριτος ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα ἐπιχορηγῶν δύναμιν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. «Πάντα γὰρ ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ», ἔλεγεν ὁ Παῦλος(1)· παρ' ἡμῶν δὲ προθυμία μόνον καὶ συναίσθησις ἀπαιτεῖται τοῦ ἔργου καὶ βίος καθαρὸς, ὅπως ἐπισκηνώσῃ ἐν ἡμῖν ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ· ἵνα λοιπὸν ἀξίως παρασκευασθῇτε εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην διακονίαν, ὅλους ἔχετε τοὺς τρόπους καὶ ὅλα τὰ μέσα ἐν-

ταῦθα· ἐπιδείξασθε ἐγκάρδιον συναίσθησιν καὶ προθυμίαν πρὸς ὑποδοχὴν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· γινώμεθα οἱ πάντες μνηταὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἅγιοι, ὅτι αὐτὸς ἅγιος ἐστίν(1). Ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ Σιών, ἐν τῷ τεμένει τούτῳ τῶν ἱερῶν Μουσῶν, περὶ οὐδενὸς βιωτικοῦ μέριμναν ἔχοντες, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς διδασκόμενοι καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μελετῶντες ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν, ἅπερ μόνον δύνανται σοφίσαι πάντα ἄνθρωπον εἰς σωτηρίαν, φιλοσοφεῖτε ἀείποτε τὴν ἀνωτάτω καὶ θεῖαν φιλοσοφίαν τὴν ἀναδείξασαν ἐν τῷ νοητῷ τῆς Ἐκκλησίας στερεώματι τοὺς λαμπροὺς καὶ θεῖους ἐκείνους φωστῆρας, τοὺς Βασιλείους τε καὶ Γρηγορίους καὶ Χρυσόστομους· πᾶσα φυτεία νεάζουσα μὲν κατωτέρας ποιότητος καὶ ἀσθενεστέρους, προϊοῦσα δὲ τῷ χρόνῳ ἀδροτέρους ἐκάστοτε καὶ λαμπροτέρους ἀποφέρει τοὺς καρποὺς τῷ φυτεῦσαντι· καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν, ὅσοι ἐν γειραιτέρᾳ τῆς Σχολῆς ἡλικίᾳ εὐκληροῖσιν νὰ τρέφονται καὶ καλλιεργῶνται πνευματικῶς, πάντως κρείττονες τῶν πρότερον καρποφορηθέντων δεόν ἵν' ἀποδαινῶσι τῇ τε γνώσει καὶ τοῖς τρόποις. Διὸ δὲν ἀμφιδάλλω ὅτι καὶ ὑμεῖς προθυμοποιηθήσεσθε ἀγωνιζόμενοι ὅπως τοιοῦτοι ἀποδῆτε, ὑπερακοντίζοντες τοὺς πρὸ ὑμῶν ἐπὶ κοινῇ χαρᾷ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας τῆς φυτευσάσης θεοφιλῶς τὴν πνευματικὴν ταύτην φυτείαν.

ΙΓ'. Τίς δ' ἐν τούτοις καὶ ποία ἡ ὑμετέρα ἀνταμοιβὴ ἀντὶ πάντων τῶν πνευματικῶν ἀγώνων τε καὶ πόνων; αἰώνιος καὶ ἐπίζηλος· ὅταν σὺν Θεῷ ἀγίῳ ἕκαστος

(1) Φιλίπ. δ', 13.

(1) Λευϊτ. ια', 14. α', Πέτρ. α', 16.

ὑμῶν θεαρέστως ἐπιτελέσῃ τὸ καθῆκον τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀποστολῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ὡς οἰκονόμος καὶ διάκονος Θεοῦ, ἐρεῖ τότε μετὰ παρόρησίας καὶ δικαίας ἐν Χριστῷ καυχήσεως τὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου· «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής»(1). Τοιαύτην ἀνεπαίδχυντον ἐν Χριστῷ καύχησιν καὶ ἀπολογίαν εὐχόμενοι ἀπὸ καρδίας πᾶσι τοῖς τροφίμοις τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς, ἐπιστήσομεν ἡμᾶς δεόντως τὴν προσδοχὴν ὑμῶν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμετέρας συνδιατριβῆς, ὅπως ἀπὸ τοῦδε ἡ παιδευσὶς ὑμῶν ἀποτελεσθῇ συμφῶνως τῷ ὑψηλῷ προορισμῷ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου, μετὰ πασῶν τῶν ἀσκήσεων τῆς εὐσεβείας. «Ἡ γὰρ εὐσέβεια, λέγει ὁ θεόπνευστος καὶ θεορότημων Παῦλος, πρὸς πάντα ὠφέλιμος ἐστίν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης»(2)· ἔχω δὲ πᾶσαν πεποίθησιν, ὅτι καὶ οἱ ἐλλόγιμοι καθηγνται καὶ ἡμέτεροι συνεργοὶ εἰς τὸ καλὸν ἔργον τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως ὑμῶν ἐξακολουθήσουσιν οὐδὲν ἥττον καὶ τοῦ λοιποῦ μετὰ προθυμίας συντελοῦντες εἰς τὸ καλὸν καὶ θεαρέστον τοῦτο ἔργον οὐ μόνον διὰ τῆς δοκίμου τῶν μαθημάτων διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ διὰ συμβουλῶν ἐπὶ τῶν παραδόσεων καὶ πανταχοῦ, ἐφαρμόζοντες τὴν διδασκαλίαν ὡς οἶόν τε κάλλιστα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὑμετέρας ἠθικῆς μορφώσεως καὶ τῷ οἰκείῳ παραδείγ-

(1) β', Τιμ. δ', 7. (2) α', Τιμ. δ', 8.

ματι τὰ διδασκόμενα· εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ὀφείλετε ἐπίσης νὰ ὑπακούετε ὡς εἰς πατέρας, σεβόμενοι αὐτοὺς καὶ τιμῶντες πανταχοῦ καὶ πάντοτε κατὰ καθῆκον ὑπερτέρας εὐγνωμοσύνης, ἅτε διδόντας ὑμῖν τὸ καλῶς ζῆν. «Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας»(1), ὅποιοι δηλονότι οἱ καλοὶ καὶ ἐνάρετοι διδάσκαλοι.

ΙΔ'. Ἡ μὲν λοιπὸν Σχολὴ ἐκτρέφουσα ὑμᾶς ὡς τέκνα ἀγαπητὰ τῷ ἀδόλῳ τῆς εὐσεβείας γάλακτι καὶ εἰς βίον εἰσάγουσα πνευματικὸν καὶ αὐτὸ τοῦτο εὐαγγελικόν, οὐδὲν παραλείπει τῶν δεόντων κατὰ δύναμιν· ὑμεῖς δὲ ὅπως ἀποθῆτε ἀντάξιοι τῶν προσδοκιῶν αὐτῆς τε καὶ τῶν μεριμνώντων περὶ αὐτῆς, ἔχετε ἀδιαλείπτως κατὰ νοῦν τὸν μέγαν προορισμὸν ὑμῶν, ὅτι ἐν καιρῷ ἰδίῳ ἔσεσθε τὸ ἅλας τῆς γῆς· διὸ μνημονεύετε ἄείποτε τῶν ἐξῆς ῥημάτων τοῦ Κυρίου. «Ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται;» καὶ, «ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»(2)· ἐφιστᾶτε διηνεκῶς τὸν νοῦν ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν σημασίαν τῶν θείων τούτων ῥημάτων, καὶ μάλιστα τῶν τελευταίων, ὅπου, ὡς βλέπετε, τὸ ποιεῖν προηγείται τοῦ διδάσκειν, καὶ μάθετε πρῶτον νὰ ποιῆτε τὰς εὐαγγελικὰς ἀρετὰς σφρόνως καὶ ἱεροπρεπῶς διάγοντες, ἵνα δυνηθῆτε καὶ νὰ διδάσκῃτε αὐτὰς ἔπειτα τελεσφόρως, καὶ κληθῆτε μεγάλοι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ἀμήν.

(1) α', Κορ. δ', 15. (2) Ματθ. ε', 13, 19.

ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΤΕΛΕΙΟΔΙΔΑΚΤΟΥΣ

ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ ΚΖ' ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΣ

*«Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ,
καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλον-
τος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς κατὰ τὴν
ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ,
κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαί-
ρως· ἔλεγον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν
πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ».*

(Β' Τιμ. δ', 1-3).

Α'. Χαίρει δήπου ἐνδομύχως ὑμῶν ἡ καρδιά καὶ ἡ
ψυχὴ ἀγάλλεται, ἀγαπητά μοι ἐν Χριστῷ τέκνα καὶ ἀ-
δελφοὶ περιπόθητοι, δοξάζουσα τὸν πανάγαθον Θεόν,
ὅτι ἤγαγεν ὑμᾶς εἰς ταύτην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον
τὴν τελευταίαν τῆς μαθητείας ὑμῶν· ἀλλ' οὐδὲν ἥττον
πιστεύω ὅτι καὶ τρέμετε τὴν στιγμήν ταύτην ἀκούοντες
τὴν διαμαρτυρίαν, ἣν ὁ μέγας καὶ οὐρανοδόμων Παῦ-
λος ποιεῖται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πιστοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ

Τιμοθέου πρὸς πάντας τοὺς περιδεδλημένους τοῦ Θεοῦ
κηρύγματος τὴν ἐξουσίαν· διαμαρτύρεται δὲ οὐχὶ ἐνώ-
πιον ἀνθρώπων τῶν ταχέως ἐπιλανθανομένων, ἀλλ' ἐνώ-
πιον τοῦ παντεφύρου καὶ παντογνώστου Θεοῦ, ἐνώ-
πιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ Θεοῦ τῶν ὅλων,
τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν ἔλθῃ
ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων· καὶ οὐ-
τῷ διαμαρτυρούμενος λέγει ἐκάστῳ τῶν ἀναδεδεγμένων
τὴν διακονίαν τοῦ Θεοῦ λόγου· «Διαμαρτύρομαι οὖν
ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,
τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς κατὰ τὴν
ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, κήρυξον
τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως· ἔλεγον, ἐπιτί-
μησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ».

Β'. Καὶ ὁ μὲν τρόμος ὑμῶν ἀναγγέλλει, ὅτι συναι-
σθάνεσθε καλῶς τὸ ὕψος τῆς διακονίας, εἰς ἣν καλεῖ-
σθε νῦν καὶ ἀποστέλλεσθε, ἥτις δὴ καὶ διὰ μόνης τῆς
συναισθηθῆδεως θεαρέστως καὶ τελεσφόρως ἐκπληροῦται·
διότι διὰ τῆς συναισθηθῆδεως ταπεινοῦται ὁ κήρυξ ἐνώ-
πιον τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ ταπεινοῖς δίδωσιν ὁ Θεὸς τὴν
πανσθενουργὸν αὐτοῦ χάριν· ἡ δὲ χαρὰ ὑμῶν καὶ ἀ-
γαλλίασις ἀπορρέει πάντως ἐκ τῆς πεποιοθῆδεως ὅτι,
ἐπειδὴ ἐν ἐπιγνώσει καὶ μετὰ πάσης προθυμίας μέλλετε
ἐκτελεῖν τὸ καθήκον τοῦ κηρύγματος, τὰ ὀνόματα ὑμῶν
ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὑποστρέψαντες οἱ ἐβδομή-
κοντα τοῦ Κυρίου μαθηταὶ ἐκ τοῦ κατὰ πόλεις καὶ
κώμας κηρύγματος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἔχαιρον λέ-
γοντες, ὅτι καὶ τὰ δαυμόνια ὑπετάσσεται αὐτοῖς ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ Κυρίου· ἀλλ' ὑποδηλὸν ὁ Κύριος τὴν ἀ-

ληθῆ τῆς χαρᾶς αἰτίαν, ἔλεγεν αὐτοῖς. «Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῶν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς»(1)· κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ὑμεῖς χαίρετε κυρίως οὐχ ὅτι προσηγγίσατε εἰς τὸ τέρας τῆς σπουδῆς καὶ διὰ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας στοιχειωθέντες ἐλάβετε τὴν δύναμιν τοῦ ὑποτάσσειν ἑαυτοῖς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου τὰ ἀτάσθαλα πνεύματα τοῦ νῦν αἰῶνος καὶ καθαιρεῖν πᾶν ὑψῶμα ἐγειρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ ἀπὸ τούντεῦθεν κυρίως ἄρχονται ὑμῶν οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θλίψεις, ἃς ἔχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ οἱ γνήσιοι τοῦ Κυρίου μαθηταί, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ἐγγράφη τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὡς ἀγωνιστῶν καὶ κυρῶν τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ διδασκάλων τῆς πίστεως, ἔαν, ὡς προωρίσθητε, καὶ ἐκπληρώσθητε ὁμοίως πάντες πιστῶς τὸν ἡμέτερον προορισμόν.

Γ'. Ἡ κήρυξις τοῦ Θεοῦ λόγου, ἀγαπητοί, πάντοτε ἐστὶν ἀναγκαία καὶ πρὸς στηριγμὸν τῶν πιστῶν ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν τε καὶ σωτηρίαν, καὶ πρὸς διάδοσιν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας· πολλὰ ἀναγκαιοτέρα ὅμως καθίσταται ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἡμέραις, καθ' ἃς πλεονάζει καὶ παρ' ἡμῶν ὁσμέραι ἢ γινώσις ἢ ψυσιούσα, καὶ ἐκλείπει ἢ ἀγάπη ἢ οἰκοδομοῦσα καὶ στηρίζουσα τῶν ἀδελφῶν τὰς καρδίας ἐν τοῖς πατράσι καὶ ἀποστολοπαραδότοις ἡθεδίτε καὶ δόγμασι, καὶ βασιλεύει παρὰ τοῖς τοιούτοις πεφυσιωμένοις ψυχρότης πρὸς τὰ θεῖα ὁλεθρία καὶ εἰς αὐ-

(1) Λουκ. ι', 20.

τοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀπλουστέρους τῶν ἀδελφῶν. Καὶ φαίνεται δὴ ὅτι ἐνίστανται καὶ σήμερον οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι· οἱ χαλεποὶ, οὓς προλέγων ὁ θεὸς Παῦλος τῷ Τιμοθέῳ θεοπνεύστως ἀποφαίνεται ὡς ἐξῆς· «Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί· ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φιλαυτοὶ, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάδολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρηνημένοι· τῆς γὰρ ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύουσιν διδασκάλους, κηνηθόμενοι τὴν ἀκοὴν καὶ ἀπὸ μὲν ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται»(1)· ὅποιοι δηλονότι εἰδὶ καὶ τὴν σήμερον οἱ τὴν βίβλον τῆς ζωῆς καὶ πᾶν εὐσεβὲς καὶ σωτήριοι ἀνάγνωσμα παραγκωνίζοντες, ἀνενδότως δὲ καταγινόμενοι εἰς τὰ τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν αἴσθησιν τέρποντα καὶ διαφθείροντα τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μυθικὰ διηγήματα καὶ λοιπὰ συντάγματα ἀνθρώπων, οἵτινες, καθὼς ὁ ἀπόστολος ἀποφαίνεται Πέτρος, «ὑπέρογκα ματαιότητος φθεγγόμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς καὶ ἐν ἀσελγείαις τοὺς ὄντως ἀποφυγόντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφόμενους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς»(2).

Δ'. Ἀλλ' ὑμεῖς, ὡς τέκνα τοῦ Θεοῦ ἀγαπητὰ, μένον-

(1) β'. Τιμ. γ'. 1—6. δ'. 3. (2) β'. Πέτρ. β'. 18.

τες ἐν οἷς ἀπὸ βρέφους ἐμάθετε τῷ γάλακτι τῆς εὐσεβείας ἐντραφέντες, καὶ διὰ στερεᾶς τροφῆς ἥδη ἐπιστάθηντε, νήψετε ἐν πᾶσι· κακοπαθήσατε, κηρύξατε τὸν λόγον, ἐλέγχοντες καὶ παρακαλοῦντες ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ, ὡς ὁ Παῦλος διαμαρτυρούμενος παρακελεύεται· ἔργον ποιήσατε εὐαγγελιστοῦ, εὐαγγελιζόμενοι εἰρήνην τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακράν· τὴν διακονίαν ὑμῶν πληροφορήσατε δι' ἔργων ἀγαθῶν καὶ θαυρέστων. «Μυκτηρισμῶν ἀνθρώπων μὴ φοβηθῆτε, ὡς ὁ προφήτης παραγγέλλει, καὶ τοῦ φαυλισμοῦ αὐτῶν μὴ ἠττᾶσθε»· διότι, ὡς πάλιν ὁ Παῦλος λέγει, «πονηροὶ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι»(1)· ἀλλὰ μᾶλλον ὑψώσατε τὴν φωνὴν κηρύττοντες τὰς ἀγίας καὶ σωτηρίου τοῦ θεοῦ νόμου ἐντολὰς ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ, ὡς λύχνον φαίνοντα πρὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἔχοντες τὸν νόμον αὐτόν, καὶ οὐδὲν ἄλλο κρίνοντες εἰδέναι ἐν τῷ κόσμῳ, «εἰμὶ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον»(2)· ὅστις ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἵχνεσιν αὐτοῦ(3). Αὐτοῦ λοιπὸν τοὺς μῶλωπας, αὐτοῦ τὰ παθήματα, αὐτοῦ τὸν ἐπὶ γῆς παραδειγματικὸν τοῖς ἀνθρώποις βίον ὀφείλομεν ἵνα μιμώμεθα, ὑπωπιάζοντες τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγοῦντες, καὶ τὴν σάρκα τῷ πνεύματι καθυποτάσσοντες, μήπως ἄλλοις κηρύξαντες, αὐτοὶ ἀδόκιμοι γενώμεθα(4)· ὅστις, καίπερ ὢν ἀπροσδεής

(1) Β'. Τιμ. γ'. 13. δ'. 5. (2) δ. Κορ. Β'. 2. (3) δ. Πέτρ. Β'. 21. (4) δ. Κορ. θ'. 27.

τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νηστείας καὶ τῶν τοιούτων, ὡς Θεὸς ἀληθινός, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνήστευσε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ προσνύξατο πολλάκις, καὶ ἐν τῇ φρικτῇ μάλιστα ἐκείνῃ τῇ πρὸ τῆς παραδόσεως ὥρα προσευχόμενος ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆς καὶ θέλων ἵνα φανερώσῃ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐγκατερεῖν ἡμᾶς τῇ προσευχῇ, τρις ἐκ διαλειμμάτων ἰδρῶτι περιῶρόμενος προσνύξατο τὸν αὐτὸν λόγον ἐπανειλημμένως εἰπὼν(1)· ἐντέλλεται δὲ καὶ τοῖς μαθηταῖς γρηγορεῖν καὶ προσεύχεσθαι, ἵνα μὴ εἰσέλθωσιν εἰς πειρασμόν. «Γρηγορεῖτε, λέγει, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν· ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε»(2).

Ε'. Ἡ ἐργήγορσις τοῦ νοός, ἀγαπητοί, καὶ ἡ προσευχή, ὡς βλέπετε, κοινῶς εἰς πάντα τοὺς πιστοὺς ἐστὶν ἀναγκαῖα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὅπως μὴ εἰσέλθωμεν εἰς τοὺς πειρασμοὺς τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρώποκτόνου· διότι αὐτὸς ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ καὶ ζητεῖ ἵνα τοὺς ἀπροσέκτους μάλιστα καὶ ῥαθύμους καταπτή ῥίπτων εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀπωλείας· ἀλλ' εἰς τοὺς κήρυκας τοῦ θεοῦ λόγου ὑπάρχει ἀναγκαῖα ἡ προσευχή καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι δεόν ἵνα ἐπικαλῶμεθα τὴν ἀρωγὴν καὶ ἀντίληψιν τοῦ Θεοῦ· διότι «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν», λέγει αὐτὸς ὁ Κύριος. Καὶ ἂν εἰς εὐδωδὴν οἰασθῇποτε ἐργασίας ἀπαιτεῖται ἡ βοήθεια τοῦ ἁγίου Θεοῦ, ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κηρύγματος τὸ πᾶν ἐστὶν ὁ Θεός. Αὐτὸς δίδωσι λόγον ζωῆς τοῖς ὑπηρεταῖς αὐτοῦ καὶ

(1) Ματθ. κσ'. 36. (2) 17', 37. 18', 38.

διακόνους, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς τί εἰπωσὶ καὶ τί λαλήσωσιν
πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἰδίου πλάσματος.

5'. "Ὅθεν, ἵνα συντέμωμεν τὸν λόγον, ἔχοντες ἐν νῶ
ἀείποτε τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ Παύλου τὴν ὑποβλη-
θεῖσαν καὶ πρὸς ὑμᾶς σήμερον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρί-
νειν ζῶντας καὶ νεκρούς, κηρύξατε τὸν λόγον ἐν παν-
τί καιρῷ καὶ τόπῳ, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ,
καὶ μετὰ πάσης προθυμίας καὶ ζέσεως, επικαλούμενοι
ἐν ταπεινότητι καρδίας τὴν θεῖαν χάριν, ἵνα καὶ ὑμᾶς
καὶ τοὺς ἀκούοντας φωτίζη εἰς πᾶν καλὸν καὶ σωτή-
ριον, σπουδάζοντες ἀεὶ τὸ ἐφ' ὑμῖν ἵνα παραστήσητε
ἑαυτοὺς δοκίμους τῷ Θεῷ, ἐργάτας ἀνεπαισχύντους
τοῦ ἁγίου αὐτοῦ θελήματος, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον
τῆς ἀληθείας. Τοῦτο δὲ ποιοῦντες καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς
δῶδετε καὶ τοὺς ἀκούοντας ὑμῶν(1), ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρι τῶν ψυχῶν ὑμῶν. Ἀμήν.

(1) ἀ, Τιμ. δ', 16.



ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΤΣ ΑΤΤΟΤΣ ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΙΔΟΣΕΙ ΤΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ

«Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους,
καὶ ποιεῖ αὐτοὺς. ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ,
ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέ-
τραν· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί,
καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον τῇ οἰ-
κίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν
πέτραν» (Ματθ. ζ' 24).

Α'. Ἐπέστη ἡ ὥρα, ἀγαπητά μοι ἐν Χριστῷ τεκνία,
ἵνα ἡ σχολὴ ἡ πολλὰ ὑμῖν εἰποῦσα καὶ λαλήσασα ἐν
τῷ μακρῷ τῆς μαθητείας διαστήματι καὶ τῷ γάλακ-
τι τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας ἐκθρέψασα καὶ τὸν νοῦν
ὑμῖν διανοιῶσα τοῦ συνιέναι τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου
εἰς ὑπακοὴν πίστεως καὶ περιποίησιν καλῶν ἔργων, ἐ-
πέστη, λέγω, ἡ ὥρα ἵνα ἡ κατ' ἡμῶν τροφὸς ὑμῶν
σχολὴ τὸν τελευταῖον ὑμῖν ἀποτείνει λόγον διὰ στόμα-
τός μου, καὶ ταῖς τελευταίαις ὑμᾶς ἐφοδιάσῃ ὑποθή-
καις, συγκαίρουσα ἡμᾶ ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ καταξιώσει τῶν
στεφάνων τῆς φιλοπονίας· καὶ μέλλετε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ-
δε ν' ἀπολυθῆτε ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἀπὸ τῆς ἡσυχου ταύτης

καὶ ἡρεμαίας καὶ ἀνακεχωρηκυίας τοῦ κόσμου ζωῆς εἰς αὐτὸ τὸ πέλαγος τοῦ πλυκυμάντου βίου νὰ εἰσέλθῃτε, ἔνθα καὶ βροχαῖς ῥαγδαίαις ποικίλων διαθέσεων συναντήσετε, ἀπειλούσαις ἵνα παρασύρῳσιν ὑμῶν τὸ οἰκοδόμημα, καὶ ποταμοὶ πολλὰκις ὀρυπτικοὶ παθημάτων καὶ ἐπιθυμιῶν ἐπελεύδονται, καὶ ἄνεμοι σφοδροὶ ποικίλης διδασκαλίας πνεύσαντες προσπέδουσιν ὑμῖν ἴσως ἔστιν ὅτε· ἀλλὰ στήκετε ἐδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι ἀπὸ τῆς μακαρίας ἐλπίδος, περιδεδυμένοι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε, ὡς ὁ οὐρανοδάμων παραγγέλλει Παῦλος, καὶ βλέποντες συνετῶς «μήτις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου»(1) Ἡ Σχολὴ ἐθεμελίωεν ὑμᾶς ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον πέτραν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θεοδότης πίστεως τῶν πατέρων ἡμῶν, ἀρχὰς δοῦσα θείας καὶ ἀπαρασαλεύτους εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ταῖς πνοαῖς τῆς ὑπεροφάνειας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ἐν ὑμῖν δὲ αὐτοῖς κεῖται τοῦ λοιποῦ ἵνα ἐπαυξήσῃτε διὰ συντόνου καὶ συνετῆς μελέτης ὅσα ἠκούσατε καὶ ἐδιδάχθητε, ἵνα ἐφαρμόσῃτε ἐν τῷ βίῳ ἔργῳ τε καὶ λόγῳ κατὰ τὴν θεϊαν καὶ ὑψηλὴν τῆς διακονίας ὑμῶν κλῆσιν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἵνα φανῇτε ἄξιοι νὰ ὁμοιωθῇτε ὑπὸ τοῦ Κυρίου τῷ φρονίμῳ ἐκείνῳ ἀνδρὶ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ οὔτε βροχὴ κατελθοῦσα, οὔτε ποτάμια ὕδατα λάβρως ἐπελθόντα, οὔτε ἄνεμοι βιαίως προσπεδόντες

(1) ᾠ, Κορ. ιε', 58. Κολασ. β', 8.

ἴσχυσαν ἵνα καταρρύψωσιν ἢ μακρόν τι παρασαλεύσωσι τὴν τοῦ φρονίμου ἐκείνου οἰκίαν· διότι ὠκοδοῦντο ἐπὶ θεμελίου παντοίας προσβολαῖς ἀκραδάντου μένοντος. «Τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν».

Β'. Προδέχετε λοιπὸν ἑαυτοῖς μετὰ πάσης φρονήσεως, ἵνα ὡς ζῶντες οἶκοι τοῦ ζῶντος Θεοῦ ἐπακοδομῆσθε τεθεμελιωμένοι ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον πέτραν, ποιοῦντες καὶ διδάσκοντες ἃ ἐμάθετε καὶ ἐπιστήθητε διὰ λόγου Θεοῦ ζῶντος καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα· ἄλλως δὲ, τέκνιά, ἔσθε βέβαιοι ὅτι ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησεν ὑμῖν ἡ Σχολὴ ἐν πάσῃ ἀγαθωδύσει, αὐτὸς κρινεῖ ὑμᾶς καὶ ἀναπολογήτους καταστήσει ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως καὶ ἐλεγμοῦ, ὅτε ὁ δίκαιος κριτῆς καὶ μισθαποδότης πάντων ἀποδώσει κατὰ τὰ ἔργα καὶ τοὺς διαλογισμοὺς ἐκάστῳ· ἔσθε βέβαιοι, ὅτι ἄλλως πράττοντες ἢ φρονοῦντες παρ' ἃ ἐδιδάχθητε, ὁμοιωθήσεσθε τῷ μωρῷ ἐκείνῳ ἀνδρὶ τῷ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον οἰκοδομήσαντι· ἥτις καὶ εὐθέως κατέπεσε διὰ τοῦτο, τῶν καιρικῶν ἐπιγενομένων προσβολῶν, «καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη», ἀποφαίνεται αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ὁ μέλλων νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον ἅπαντα ἐν ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ νὰ συγκλείσῃ εἰς πτῶσιν μεγάλῃν καὶ ὀδυνηράν πάντας τοὺς μωρῶς καὶ ἀφρόνως θεμελιούντας τὸν πνευματικὸν τῆς ψυχῆς αὐτῶν οἶκον ἐπὶ τὰς σαθράς καὶ ἀμυώδεις ἐπινοίας τοῦ νοῦς τοῦ ἀνθρωπίνου, καὶ ἐν παντὶ ἀνέμῳ ἀτασθαλίας καὶ διαφθορᾶς σαλεύοντας. Ἡ ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐπ' ἐλπίδι χρησταῖς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐκθρέψασα ὑμᾶς Σχολὴ ἀπεύχεται παθεῖν τι τοιοῦτον ὑμᾶς, τὰ ἀγαπητὰ καὶ ἐπιπόθητα

τέκνα· διὸ καὶ διαμαρτύρεται καὶ παραγγέλλει ὑμῖν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ τῶν κύκλῳ τοῦ θρόνου τοῦ Ὑψίστου φόβῳ καὶ τρόμῳ ἵσταμένων ἐκλεκτῶν ἀγγέλλων τὸ τοῦ ἀποστόλου λέγουσα· «Μὴ ὑψηλοφροονεῖτε, ἀλλὰ φοβεῖσθε»(1)· διότι, ὡς φοβεῖται τὸν Κύριον, πορεύεται πεποισῶς ὑπὸ τῆς χάριτος αὐτοῦ φυλαττόμενος. Μέγας βεβαίως καὶ πολὺς κρίνεται ὁ εὐρὼν σοφίαν, «ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὑπὲρ τὸν φοβούμενον τὸν Κύριον», λέγει ὁ θεόσοφος Σειράχ· ἐπειδὴ καὶ ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου, καὶ πλησμονὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ στέφανος σοφίας φόβος Κυρίου, ἀναθάλλων εἰρήνην καὶ ὑγίειαν ἰάσεως· καὶ τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει ἀπὸ κακοῦ πᾶς ἄνθρωπος, καὶ τῷ φόβῳ Κυρίου εὐ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων, καὶ ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς αὐτοῦ εὐρήσει χάριν(2)· τὸν θεῖον τοῦτον φόβον καὶ Σολομὼν ἐκείνος ὁ θεόσοφος ἀποβαλὼν ἐν καιρῷ γήρως ἀπέστη ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέπεσεν ἀπὸ τε τῆς σοφίας καὶ ἀπὸ τῆς δόξης, ἣν ἐδοξάσθη ὑπὸ Θεοῦ παρὰ πάντα βροτὸν ἐπὶ τῆς γῆς(3).

Δ'. Μὴ λοιπὸν φυσιωθῆτε καὶ ὑψηλοφρονήσητέ ποτε, τέκνα τοῦ Θεοῦ ἀγαπητὰ, ὥς τι ὄντες ἢ δυνάμενοι κατορθῶσαι τι ἄψ' ἑαυτῶν· ἀλλὰ τῷ φόβῳ Κυρίου παντοκράτορος τὰς καρδίας φρουρούμενοι καὶ τὴν ἐκείνου πανσθενῆ χάριν ἐπικαλούμενοι καὶ ἐν πάσῃ ἀπλότητι τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς πολιτευόμενοι, ταπεινοῦτε ἀείποτε τοῦ νοὸς τὸ φρόνημα καὶ τὰ τῆς σαρκὸς σκισηματὰ ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ τοῦ πιστοῦς

(1) Ῥωμ. ιδ. 20.

(2) Σοφ. Σειρ. κέ, 10. δ, 13, 16.

(3) γ', Βασ. ιδ. 4.

ὑμᾶς ἡγνδαμένου καὶ καλέσαντος εἰς ἔργον διακονίας οὕτως ὑψηλῆς καὶ θείας· καὶ ὁρᾶτε μὴ καταισχύνητε τὴν διακονίαν, μηδ' ἑαυτοὺς ἀτιμάσητε, μηδὲ τῇ Σχολῇ ἀδοξίαν προσάψητε· ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἡρτῆται ἡδὴ ἵνα ἡ τοῦ νυμφῶνος καὶ τῆς χαρᾶς ἀξιοθῆτε τοῦ Κυρίου, ὡς αἱ φρόνιμοι παρθένοι, διὰ τῆς ἐπιμελείας φωτεινὰς κατέχοντες τὰς λαμπάδας, καὶ ὡς πιστοὶ δοῦλοι τὰ τάλαντα ἐπαυξήσαντες τῶν ἐν ὑμῖν θείων χαρισμάτων, ἢ ἔξω βληθῆτε, ὡς αἱ μωραί, διὰ ῥαθυμίαν ἀνέτοιμοι διατελοῦντες πρὸς ὑπάντησιν τοῦ Κυρίου καὶ τὰ χαρίσματα ὡς δοῦλοι πονηροὶ κατακρύπτοντες. Πλὴν λάβετε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι, ὁποτέρως ἂν προσενεχθῆτε, ἑαυτοὺς μάλιστα ὠφελήσετε ἢ βλάψετε, ἑαυτοὺς ἢ ἐπαίνων καταστήσετε ἀξίους τῶν παρὰ τοῦ Κυρίου, ἢ κατακρίσεως τῆς αἰωνίου, ἅξια τῶνπραχθησομένων ὑμῖν ἀπολαμβάνοντες ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κοινῆς ἀνταποδόσεως· πλὴν ὁσῶ μᾶλλον ἂν ἐν γνώσει ἀντικειμένως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου πολιτεύσησθε, τοσούτῳ μείζων ὑμῶν ἡ εὐθύνη ἔσται καὶ ἡ κατάκρισις βεβαιότερα· φοβερὸν δὲ τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος, καθὼς τανάπαλιν οὐδὲν οὕτω μέγα ἀγαθὸν καὶ τοῦ παντὸς ἀντάξιον, ὡς τὸ ἀξιοθῆναι τὸ πλάσμα ἐπαίνων καὶ μακαρισμῶν παρὰ τοῦ πλάστου καὶ δημιουργοῦ τῶν ὅλων, ὅταν δουλεύσῃ αὐτῷ ἐν ἀπλότητι καρδίας καὶ μετὰ πάσης ὑποταγῆς εἰς τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

Δ'. Ὑμεῖς, ἀγαπητοὶ, μέτρον ἡλικίας ἔχοντες ἡδὴ ἐκπέμπεσθε εἰς τὸν κόσμον στρατιῶται τοῦ Κυρίου· οἴδατε δὲ, τοῦ θείου βοῶντος Παύλου, «ὅτι οὐδεὶς στρα-

τευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογίσαντι ἀρέσῃ. καὶ ἐάν τις ἀθλήσῃ, οὐ στεφانوῦται, ἐάν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ»(1). ἀλλ' ἐπίσης οἶδατε ὅτι πρώτη ἀρετὴ τοῦ στρατιώτου ἐστὶν ἡ πίστις ἢ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ὑπακοή, καὶ μέγιστον αὐτῷ αἰσχός, ἐάν τυχόν ἡττηθεὶς αἰχμάλωτος τῷ πολέμῳ παραδοθῇ. οἶδατε ὡσαύτως ἡλικὸν ὁ στρατιώτης χαίρει εὐμενοῦς προσαγορεύσεως ἀξιούμενος ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων, καὶ πόσον τῆς ἰδίας ἀφειδεῖ ζωῆς εἰς ἐνδειξιν τῆς πίστεως καὶ διάσωσιν τῆς τιμῆς. Ἀλλ' εἰ ταῦτα ποιοῦσιν οἱ τῶν ἐπιγείων βασιλέων στρατιῶται, ἵνα πρόσκαιρον καὶ φθαρτὴν δόξαν λάβωσιν ἀνθρωπίνην, τί ἄρα δὲν πρέπει νὰ πράξωσιν οἱ στρατιῶται τοῦ οὐρανίου βασιλέως τῶν βασιλευόντων καὶ ποιητοῦ πάσης κτίσεως, ἵνα θείας δόξης κοινωνοὶ γένωνται; ἢ ποῖαν ἔξουσιν ἀπολογίαν, ὅταν τῶν θείων καὶ αἰωνίων αὐτοῦ προσταγμάτων καταφρονῶσι, καὶ ταῦτα τεταγμένοι μάχεσθαι ὑπὲρ βασιλείας, ἧς αὐτοὶ ἔδονται κληρονόμοι, ὅπως συμβασιλεύσωσι Χριστῷ τῷ Θεῷ αἰωνίως μετὰ δόξης ἀνεκφράστου; ὡς καλοὶ λοιπὸν στρατιῶται Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ παμβασιλέως, κακοπαθήσατε τὴν τάξιν φυλάττοντες, καὶ ἀθλήσατε τὸν διάβολον τοῦ ἐπικήρου τούτου βίου σοφῶς καὶ γενναίως ὑπὲρ βασιλείας ἀγωνιζόμενοι βεβαίως καὶ ἀσαλεύτου τοῖς εὐδοκμοῦσι, μεῖζονα πλοῦτον τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν καὶ τέρψεων ἡγούμενοι τὸν ὀνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ, ἵνα

(1) β'. Τιμ. β', 4.

καὶ συμβασιλεύσητε αὐτῷ, τῶν στεφάνων τῆς ἀφθάρτου δόξης τυγχάνοντες καὶ τῶν ἐπηνγγελμένων ἀγαθῶν.

Ε'. Ἀλλ' ἐκπέμπεσθε πρὸς τοῦτοις καὶ κήρυκες τοῦ θείου λόγου καὶ διδάσκαλοι παιδευταὶ τοῦ χριστεπώνυμου λαοῦ, ἵνα ᾖτε ὡς λύχνοι φαίνοντες ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες ἐν τῷ κόσμῳ· οὐδεὶς δὲ φρόνιμος ὢν καὶ μὴ φρεναπιατὼν ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὲν διδάσκει τοὺς ἄλλους, ἄλλα δὲ αὐτὸς ποιεῖ· ἀλλὰ μετὰ συνειδήσεως καθαρᾶς διδάσκει καὶ ποιεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὐ τὸ ἔργον ἐκτελεῖ κατ' ἄφατον ἐκείνου ἔλεος ἐπὶ σωτηρίᾳ ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν διδασκομένων· τοῦτο καὶ ἐπαιδεύητε, τέκνιά· διότι σκοπὸς τοῦ παιδεύεσθαι οὐ τὸ μαθεῖν ἀπλῶς γράμματα, ἀλλὰ τὸ λαβεῖν διὰ τῶν γραμμάτων τὴν ἔξιν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸν νόμον Κυρίου. «Φροντὶς παιδείας ἀγάπη, λέγει ὁ σοφός, ἀγάπη δὲ τήρησις νόμων αὐτῆς, προσδοχὴ δὲ νόμων βεβαίως ἀφθαρσίας, ἀφθαρσία δὲ ἐγγὺς εἶναι ποιεῖ Θεοῦ»(1). Ὅθεν μὴ νομίσητε ὅτι δύνασθε ἀγαπᾶν τὸν Θεόν, ἐάν μὴ τηρῆτε καὶ ποιῆτε τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· μὴ νομίσητε ὅτι ἀναστειθήσεσθε ἐν δόξῃ καὶ ἀφθαρσίᾳ εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ μακαρίαν, ἐάν μὴ ἔχητε τὴν βεβαίωσιν ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ νόμου καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος καὶ ἀφθαρτίζοντος τὰ πάντα· μὴ νομίσητε ὅτε ἔσεσθε ἐγγὺς καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν συντεταγμένοι, ἐάν μὴ κατορθώσητε τὴν ἀφθαρσίαν τῶν νομιμάτων τῆς ψυχῆς προσ-

(1.) Σοφ. Σολομ. 5'. 16.

έχοντες τῷ νόμῳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Σ'. Ἀλλὰ τί τὰ πολλὰ, ἀγαπητοί; κάλλιστα ὑμεῖς γινώσκετε ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἀποφαίνεται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγων· «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς(1)». Ἐπιστᾶτε λοιπὸν σπουδαίως πάντοτε τὸν νοῦν ὑμῶν εἰς τὰ θεῖα ταῦτα λόγια, ὡς ἱερωμένοι Θεῷ· διότι ἀναπολόγητος καθίσταται δι' αὐτῶν πᾶς καθόλου ἄνθρωπος ἐπικαλούμενος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ μὴ ποιῶν τὸ θέλημα αὐτοῦ, πάντων δὲ μάλιστα οἱ ἱερωμένοι τοῦτο ἔχομεν ἐξαίρετον, ἵνα συνεχῶς αὐτῷ λέγωμεν· Κύριε, Κύριε, τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις τῆς ἐκκλησίας πάσης ἀναβέροντες πρὸς τὸν θρόνον τῆς χάριτος αὐτοῦ· οἱ ἱερωμένοι κατ' εἰδικὴν κλήσιν διὰ τὴν ἀγιότητα καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἔργου ἐκλήθημεν ὑπὸ τοῦ θείου ἐλέους ἵνα ὦμεν παράδειγμα τοῖς πιστοῖς ἐν πᾶσι παρέχοντες ἑαυτοὺς τύπον καλῶν ἔργων καὶ θαυρέστου ἀναστροφῆς, ὅπως μὴ λαμβάνηται τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπὶ ματαιῇ καὶ ὑποκριτικῶς ἐν τῷ πληνίῳ ἡμῶν στόματι, μηδὲ βλασφημῆται ἐν τοῖς ἔθνεσι, μηδὲ νομιζώμεν ὡς πορισμὸν τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ δεικνύωμεν διὰ τῆς ἀμέμπτου εὐαγγελικῆς πολιτείας, ὅτι ἀναγκαίως κατέχομεν αὐτήν, ὡς ἐπαγγελίαν ἔχουσαν ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης. Προδέχετε λοιπὸν καλῶς, ἵνα καὶ τὰ τῆς ἱερωσύνης καθήκοντα ποιῆτε μετὰ καθαῆς καὶ

(1) Ματθ. ζ'. 21.

ἀδόλου καρδίας, ὅπως καὶ ἐξ ἰδίας δικαιοσύνης ἰσχύη ὑμῶν ἡ δένησις ἵνα ἐπιδπᾶται τὸ ἔλεος καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμᾶς τε αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, «ὅτι πολὺ ἰσχύει δένησις δικαίου ἐνεργουμένη»(1), καὶ ἵνα ἐν πᾶσι δόκιμοι Θεῷ φανῆτε ἐν τῷ κόσμῳ διαθλοῦντες, καὶ τὸν καλὸν ἀγῶνα πιστῶς ἀγωνισάμενοι κομίσθητε τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης στέφανον μετὰ πάντων τῶν ἡγαπηκότων τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου· ἔστω αὐτοῦ ὁ νόμος λύχνος τοῖς ποδὶν ὑμῶν καὶ φῶς ταῖς τρίβουσιν ἄσβεστον διὰ παντός, καὶ αὐτὸς ἀπταιστώς ὑμᾶς ὁδηγήσει εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Ζ'. Εἰρηκα ὑμῖν πᾶσιν, ἱερωμένοις τε καὶ ἱερωθηδομένοις, τελευταῖα διδούς ἐφόδια μέλλοντος βίου ἀξίου τῆς ὑμετέρας ἐν Χριστῷ κλήσεως καὶ ἀποστολῆς, καὶ δὴ καὶ τῆς ἐλπίδος, δι' ἣν ἔχαρίσατο ἡμῖν τὴν ἐνθάδε ζωὴν ὁ τῇ χειρὶ κρατῶν τὰ σύμπαντα, ἐν ᾧ καὶ ζῶμεν, οὐ καὶ ἐσμέν, εἴτε ζῶμεν, εἴτε ἀποθνήσκομεν· καὶ τὰ νῦν στεφανοῦσα ἐξ ὑμῶν ἡ Σχολὴ οὗς ὁ νόμος ἐπιτρέπει τῷ διπλώματι καὶ διδασκάλους ἀνακηρύττουσι τῆς ἱερᾶς καὶ ὀρθοδόξου θεολογίας, καὶ πάντας εἰς ὁδὸν εἰρήνης ἀπολύουσα πρὸς καρποφορίαν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, «παρατίθεται ὑμᾶς τῷ Θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τῇς ἡγιασμένοις πασίν»(2), καὶ εὐχεται ἀκούειν περὶ ὑμῶν ἀγαθὰ πάντοτε εὐδοκιομένων καὶ περισσευόντων ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου· ἐφ' ᾧ δὴ καὶ σφόδρα ἀγαλλιάσεται καὶ καυχῆσεται

(1) Ἰακ. ε', 16.

(2) Πράξ. κ', 32.

εικότως. Ἀλλὰ διὰ Σιών μὴ ὑμεῖς γε διωπλήσῃτε, καὶ διὰ Ἱερουσαλὴμ μὴ ἀνῆτε· μνημονεύετε εὐγνωμόνως τῆς θρεψάσης ὑμᾶς Σχολῆς καὶ τῶν κοπιασάντων ὑπὲρ ὑμῶν, ὅπου περ ἂν ᾦτε, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν τῇ ἀπείρῳ καὶ παντοδυνάμῳ χάριτι τοῦ Κυρίου σκεπόμενοι. Ἀμήν.



ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΤΣ ΤΕΛΕΙΟΔΙΔΑΚΤΟΤΣ

ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ ΚΗ' ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓ. ΣΧΟΛΗΣ

Ὁς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν (Ματθ. έ, 19·)

Α'. Πρόκειται, ἀγαπητά μοι ἐν Χριστῷ τέκνα, ἵνα λάβῃτε σήμερον ἐπισήμως τὰ θέματα ἐπὶ διδασκαλίᾳ τοῦ θεοῦ καὶ σωτηρίου λόγου κατὰ τὴν προσιοῦσαν ἁγίαν καὶ μεγάλην τῶν νηστειῶν τεσσαρακοστήν· ὃ ἐστίν, ἵνα καὶ πρὸ ἀναγρύψεως καὶ τῶν στεφάνων τῆς φερεπονίας κατὰ τὸν τῆς Σχολῆς νόμον εἰσέλθῃτε εἰς τὴν τάξιν τῶν διδασκάλων καὶ κηρύκων τοῦ θεοῦ λόγου, δι' ἣν ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν παρασκευάζεσθε, ὅπως ἐλκύετε τοῦ λοιποῦ τῇ δυνάμει τοῦ σωτηρίου κηρύγματος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὴν κοινὴν ταύτην καὶ ἀπρόσδληπτον καὶ αἰώνιον πατριδα τῶν εὐδεδῶν, πάντας τοὺς χαμαὶ ἔρποντας καὶ ταῖς ματαίαις τοῦ παρόντος βίου πραγματείας καὶ ἡδοναῖς περιεπλεγμένους ἀφρόνως ἐπὶ βλάβῃ τῶν αἰωνίων καὶ ἀνεκτιμήτων τοῦ μέλλοντος συμφερόντων καὶ ἀπώλεια τῆς οὐρανόθεν πατρίδος· διότι ἐν τῇ σήμερινῇ τῆς

ύλομανίας ἐποχῇ πλεῖστοι τῶν πιστῶν ἀπ' ἐναντίας τῆ τοῦ οὐρανίου βασιλείας τῶν βασιλευόντων διαταγῇ ἀφέντες τὴν ζήτησιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, πάσας αὐτῶν τὰς προσπαθείας συγκεντροῦσιν εἰς τὸ τί φάγωσι καὶ πίνωσι, τί καὶ πῶς ἐνδυσθῶσι πολυτελέστερον, καὶ πῶς ἐκπληρώσωσι τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς ἀπολαύοντες τῶν προσκαίρων τοῦ κόσμου τούτου ἀγαθῶν καὶ ἡδονῶν, ἐξ ἀπιστίας δὴπου πρὸς τὰς ἀψευδεῖς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίας, ὅσας πολλαχῶς ἐπαγγέλλεται περὶ τῶν ἀποκειμένων αἰωνίων ἀγαθῶν εἰς τοὺς δικαίους καὶ πιστοὺς τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν ἐκπληρωτάς.

Β'. Μέγας λοιπὸν ἐντεῦθεν καὶ ὑψηλὸς ὁ σκοπὸς τῶν κηρύκων τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος καὶ διδασκάλων τῶν ὀρθῶν τῆς πίστεως δογμάτων, καὶ τίμιον τὸ ἔργον τοσοῦτον, ὅσον τίμαι τῷ Θεῷ εἶσιν αἱ τῷ πολυτίμῳ αὐτοῦ αἵματι λευκτωμέναι ψυχαί· διὰ τοῦτο καὶ μεγάλοι κληθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν οἱ διδάσκαλοι, οὐχὶ πάντες ἀπλῶς, ἀλλ' οἱ τὰ διδασκόμενα βεβαιοῦντες διὰ τῶν ἰδίων εὐαγγελικῶν καὶ θεαρέστων πράξεων, οἱ ποιοῦντες ἅμα καὶ διδάσκοντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ οὐκ ἄγνωστον εἰς ὑμᾶς τοὺς τροφίμους τῆς ἀχράντου θεολογίας, αὐτὸ τοῦτο ἐσπουδακότας καὶ σπουδάζοντας ὁσημέραι καὶ σήμερον ὑπομνησκομένους ὑπὸ τοῦ Κυρίου, λέγοντος· «Ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Τοῦτ' αὐτὸ ὑπὸ πάντων ζηλωθὲν καὶ ἀκριδῶς τηρηθὲν τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων καὶ διδασκάλων, ὧν τῇ θεοστέπτῳ χορείᾳ ἐναρίθμοι

εἶσι καὶ οἱ σήμερον ἐορταζόμενοι θεολαμπεῖς φωστῆρες· Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος, ὑπομνήσαι αὐτοῖς ὑμᾶς τὴν στιγμὴν ταύτην ὑμῖν μὲν ἀσφαλές, ἐμοὶ δὲ χρέος ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον, ὑπὸ τῆς πρὸς ὑμᾶς πατρικῆς στοργῆς καὶ ἀγάπης ὑπαγορευόμενον, ὅπως γένησθε ἀληθινοὶ τοῦ νέου τῆς χάριτος Ἰσραὴλ διδάσκαλοι, ποιοῦντες ἅμα καὶ διδάσκοντες, καὶ ἀξιωθῆτε τῆς ἐπληρωμένης τῶν μεγάλων κλήσεως ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν παρὰ τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ καὶ Θεοῦ τῶν ὅλων.

Γ'. Ἀλλὰ τί ἄρα γέ ἐστι τὸ ποιεῖν καὶ διδάσκειν; ἀπλούστατον προᾶγμα τοῖς εὐγνωμόνως ἀποδεχομένοις τὰ σῳτήρια τοῦ Θεοῦ λόγια· ὑμεῖς ἐδεσθε ἀπὸ τοῦδε κήρυκες τοῦ θείου λόγου, καὶ διδάξετε ἐν πρώτοις τοὺς ἀγνοοῦντας καὶ τοὺς ζητοῦντας λόγον τῆς ἐνοικουσίης ἐν ὑμῖν πίστεως τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα, ἅπερ ὡς στύλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας διακρατεῖ ἡ μία ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία· πρῶτον λοιπὸν ἔργον ὑμῶν ἐστίν, ἵνα πληροφορῆτε τὴν διδασκαλίαν ὑμῶν διὰ τῆς ἐγκαρδίου καὶ ἀδόλου ὑμῶν πίστεως εἰς τὰ ἀποκαλυφθέντα ἡμῖν μυστήρια τῆς ἁνῶ βασιλείας, τὰ ἀπὸ τῶν αἰώνων σεδιγνημένα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων διὰ τῆς ἐνσάρκου ἐπιδημίας φανερωθέντα τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ διδάξετε πρὸς τούτοις συνεχῶς τοὺς διψῶντας ῥήματα ζωῆς αἰωνίου καὶ πιστοὺς τοῦ Κυρίου λατρευτάς, «ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων ἐστὶ νεκρά» (1) καὶ ἀνενέργητος,

(1) Ἰακώβ. Β', 17.

ὥς τὸ ἄψυχον σῶμα τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν τῆς ψυχῆς ἀποχωρισμόν· ἀναπτύξετε δὲ πάντοτε, ὅτι ἔργα ἀναγκαῖα ἵνα ἡ πίστις ἐνεργῇ ἐν τοῖς πιστοῖς τὰ ὑπὸ πάντων ποθούμενα σωτήρια ἐκεῖνα ἀποτελέσματα, καὶ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀξίους τῆς αἰωνίου μακαριότητος, εἰς ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἀδιάλειπτος ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ προσευχῇ ἀπερίσπαστος, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, καὶ καθόλου εἰπεῖν, τήρησις τῶν τε ἐνταλμάτων τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης, καὶ τῶν διατάξεων, ὅσας τούτοις συνῶδ᾽ ὁ τῆς ἀληθείας στύλος, ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἔχει συντελεστικὰς καὶ ἀναγκαίας ὡσαύτως πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μακαρίου τέλους. Δεύτερον λοιπὸν ἔργον ὑμῶν ἐστὶν ἵνα ταῦτα πάντα ὑμεῖς αὐτοὶ πρῶτοι ποιῆτε καὶ φυλάττητε, καὶ οὕτως ἔπειτα τοὺς ἄλλους διδάσκητε· ἄλλως οὐκ ἔχετε κλῆρον ἐν τῇ μερίδι τῶν δικαίων καὶ σωζομένων εἰς τὴν οὐράνιον τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ἀλλ' ἐκπίπτετε τῆς κοινῆς πατρίδος, κἂν θερμοτάτῃ ἡ πίστις διαφλέγῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, εἰ δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ πίστις θερμὴ ἄνευ καλῶν ἔργων· καθότι ἡ τῶν καλῶν ἔργων ἐλλειψὶς ἐστὶ συνέπεια ψυχρᾶς πίστεως καὶ θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, καθὼς πάλιν τοῦναντίον τὰ καλὰ ἔργα καὶ ὁ εὐαγγελικὸς τρόπος τοῦ ζῆν καὶ πολιτεύεσθαι εἰσὶν ἀποτελέσματα θερμῆς καὶ ζώσης πίστεως πρὸς τὸν παντεπόπτην καὶ πάντων Δεσπότην καὶ Κύριον.

Δ'. Ὅταν ὁ τῶν ἄλλων διδάσκαλος πάσχῃ τὴν ἐλεεινὴν στέρησιν τῶν καλῶν ἔργων, ἅπερ διδάσκει, παρομοιάζεται ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸ ἅλας τὸ ἀπολέ-

σαν τὴν οὐσίαν τοῦ ἁλισμοῦ καὶ ἀπομωρανθέν, τοῦτο δὲ δηλοῖ ὅτι ἀπαραίτητός ἐστὶν ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τῷ διδάσκοντι αὐτὰς, καὶ ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ· διότι, καθὼς ἀδύνατον ἵνα τὸ ἅλας μωρανθῇ καὶ ἀπολέσῃ τὴν ἰδίαν οὐσίαν, οὕτως ἀδύνατον ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τοῦ διδάσκοντος ν' ἀποχωρισθῶσι τὰ διδασκόμενα καλὰ καὶ σωτήρια· διότι ἄλλως τοῖς ἄλλοις κηρύττων καὶ ἄλλως πρῶττων αὐτὸς, ἀδόκιμος γίνεται καὶ εἰς τῆς ὑποκριθείας τὴν καταδίκην ἐμπίπτει, πολλάκις δὲ καὶ καταστρέφει διὰ τῶν ἔργων ὅσα τῷ λόγῳ οἰκοδομεῖ, καὶ καθίσταται οὕτω διπλότερον τῆς γέννησις ἄξιος διὰ τὸ σκάνδαλον καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπώλειαν τῶν ἀπλουστέρων. Ταῦτα πάντα καὶ τοιαύτην σκοτίαν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς ἀπεύχομαι ὑμῖν, τέκνία, ὅπως μὴ ἀποδοῖτε ὁδηγοὶ τυφλοὶ ἐκ τοῦ φωτός τῶν εὐαγγελικῶν ἔργων τοῖς μέλλουσι κληρονομεῖν σωτηρίαν· ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον εὐχομαι καὶ ἐπικαλοῦμαι ἐφ' ὑμᾶς τὴν ἄνωθεν καταβαίνουσαν φωτιστικὴν χάριν τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, ἵνα λάμποντες ἐκ τῶν καλῶν ἔργων γένησθε τῷ ὄντι φωστῆρες καὶ λύχνοι φαίνοντες ἐν αὐχμηρῷ τόσῳ, ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ τοῦ κλαυθμῶνος τῇ ὑπὸ ποικίλων παθῶν καὶ σκοτεινῶν ἔργων ἐξοφωμένη, «λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, ὡς ὁ μακάριος παραγγέλλει Παῦλος, εἰς καύχημα ἔμοι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ» (1), εἰς δόξαν δὲ ὑμῶν τε αὐτῶν καὶ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας. Ἀμήν.

(1) Φιλιπ. β' 16.

ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΣ ΑΥΤΟΥΤΣ ΕΠΙ Τῇ ΕΠΙΔΟΣΕΙ ΤΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ.

*«Ὁ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει
τὸν κρίνοντα αὐτόν. Ὁ λόγος δὲν ἐλά-
λησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ
ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». (Ἰω. ιβ'. 48).*

Α'. Ἐπέσθη αἰδίως καὶ δι' ὑμᾶς ἡ στιγμή, ἀγαπητά
ἐν Χριστῷ τεκνία, ἵνα τὸ ὕστατον προσαγορεύσῃ ὑμᾶς
ἡ σχολὴ ἐν εὐσήμεν ἑορτῇ, ἀπολύουσα ἐν εἰρήνῃ πρὸς
ἐργασίαν καὶ καλλιέργειαν τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου·
ἐπταετίαν ὅλην ἐμείνατε προσκαρτεροῦντες ἐν τῇ νέᾳ
ταύτῃ Σιών, ὅπως ἐνδυθῆτε δύναμιν ἐξ ὕψους διὰ τῆς
καθαρᾶς καὶ ἀδόλου διδαχῆς τῶν αἰωνίων τοῦ Πνεύ-
ματος λογίων, ἃ ἐγράφη πρὸς διδασκαλίαν ὑμῶν ὑπ'
ἀνδρῶν ἁγίων, οὓς αὐτὸ τὸ πανάγιον Πνεῦμα φωτίσαν
κατέσκηψε τρανοφθόγγους κήρυκας τῆς ἀληθείας καὶ
τῶν θείων προσηγγιάτων διδασκάλους. Ἡ κατ' ἁμ-
φω τροφὴς ὑμῶν σχολὴ πολλὰ ὑμῖν ἐλάλησεν ἐν τῷ
μακρῷ τούτῳ διαστήματι τὸν φῶτον τοῦ Κυρίου ἐμ-
φυτεύουσα εἰς τὰς ἀπαλὰς ὑμῶν καρδίας, τὴν εὐδέ-

δειαν ἐμπνέουσα ἀμυγλῇ ἀνθρωπίνων παραλογισμῶν,
διὰ τῶν τηλαυγῶν καὶ φωτιστικῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν
τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τοῖς ποσὶν ὑμῶν ὑπανοίγουσα, δόγ-
μασιν ἀκαταλύτοις τὰς πιστὰς ὑμῶν καρδίας στηρί-
ζουσα, καὶ πάντα ποιοῦσα ἐν λόγῳ, ἐν διδασκαλίᾳ, ἐν
ὑποδείγματι, ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, ὑπὲρ τοῦ ἀναδείξαι
ὑμᾶς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ ὑπηρετάς ἀξίους τοῦ εὐαγ-
γελίου τῆς χάριτος· τὸ ἐφ' ἐαυτῇ ἐξεπλήρωσεν αὕτη ἐφ'
ὑμᾶς ὁ πεπίστευται καὶ ὤφειλε ποιῆσαι, σπείρασα ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν τὸν σπόρον τὸν ἀγαθὸν τοῦ ἀδα-
πανήτου λόγου τοῦ Θεοῦ· ἐν ὑμῖν αὐτοῖς δ' ἄρα κεῖται
τοῦ λοιποῦ ἵνα δείξητε κατὰ τὸν τῆς καρποφορίας και-
ρὸν, ὅτι οὐκ εἰς πετρώδη γῆν ἔπεσεν, οὐδ' εἰς ἀκανθώ-
δη ἢ πεπατημένην ὁ σπόρος, ἀλλ' εἰς γῆν ἀγαθὴν, ἡρ-
δευμένην τῷ ζῶντι ὕδατι, μέλλων νὰ καρποφορήσῃ ἐν
τριάκοντα καὶ ἐν ἐξήκοντα καὶ ἐν ἑκατὸν, καὶ νὰ πλη-
θύνῃ τὸν σῖτον ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ ἀθανάτου γεωργοῦ
ἐν καιρῷ τῆς συγκομιδῆς.

Β'. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ τελευταῖον λαλεῖ ὑμῖν διὰ στό-
ματός μου ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μετὰ πάσης
διαμαρτυρίας ὑπομνησκουσα συντόμως τὰ προλαλη-
θέντα, καὶ ἀσφαλιζουσα ὑμᾶς, τεκνία, ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ
Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, οὗ τῆς χρηστότητος
πολλαχῶς ἐγεύσασθε· εἰ μὲν οὖν, ὡς ἐδέξασθε τὸν
σπόρον εὐγνωμόνως, οὕτω καὶ ἐνθάλψετε ῥεῖ τῷ θεῷ
φῶς εἰς πληθυσμὸν καρποφορίας θεαρέστου, καὶ ὅσα
ἀδόλως ἐλάβετε ἀψόβως μεταδώσετε τοῖς ποθοῦσι,
τρέφοντες ψυχὰς πεινώσας τῷ λόγῳ τῆς αἰωνίου ζωῆς,
στηρίζοντες τῷ οἰκείῳ παραδείγματι εἰς τὰς ἐντολὰς

Κυρίου, μελετώντες ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὰ δικαιώματα Κυρίου καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ διώκοντες, ἀλλ' οὐχὶ πορισμὸν ἠγούμενοι τὴν εὐσέβειαν, οὐδὲ κατ' ἀνθρωπαρέσκειαν ἢ ὀφθαλμοδουλείαν περιπατοῦντες, μακάριοι ὑμεῖς τότε καὶ εὐλογιμένοι τῷ Θεῷ, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. «Οἱ γὰρ φυλάξαντες ὁσίως τὰ ὅσια ὁσιωθήσονται, λέγει τὸ ἱερὸν λόγιον, καὶ οἱ διδαχθέντες αὐτὰ εὐρήσουσιν ἀπυλογίαν»(1), ἐν ἡμέρᾳ δηλονότι, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὁ μόνος δίκαιος κριτὴς καὶ μακάριος δυνάστης, «ὃς καὶ φωτίζει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ»(2). ἐὰν δὲ τοῦναντίον, ὃ μὴ γένοιτο, ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ χρυσάμενοι ἀσυγγνώστῳ, συμψυρῆτε τῇ τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου ματαιότητι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἀφρόνως δουλούμενοι, καὶ τὸ μὲν φρόνημα τῆς σαρκὸς ἠδοναῖς ποικίλαις διεγείροντες, τὸ δὲ πνεῦμα τῷ τύφῳ τῆς ματαιοφροσύνης σθεννύοντες, ἐν τοιαύτῃ ἀπενκταίᾳ περιπτώσει αὐτὸς ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησεν ὑμῖν ἡ σχολή, κρινεῖ ὑμᾶς καὶ ἀναπολογήτους καταστήσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ καὶ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· διότι δὲν ἐλάλησεν ὑμῖν ἴδιον αὐτῆς αὐθαίρετον λόγον, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ζῶντα καὶ αἰώνια τῆς ἀληθείας ῥήματα καθυπέβαλεν εἰς μόρφωσιν τὴν κατὰ Χριστὸν τῆς τε διανοίας ὑμῶν καὶ τῆς καρδίας· πρὸς ταῦτα τὰ ῥήματα σταθμίδει ἀπροσωπολήπτως τὰς πράξεις καὶ τοὺς δια-

(1) Σοφ. Σολ. 5'. 24.

(2) δ. Κορ. 8', 5.

λογισμοὺς ἐκάστου ὁ δίκαιος καὶ ἀπαράλογιστος κριτὴς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ τῷ παραλογιζομένῳ καὶ μὴ λαμβάνοντι αὐτὰ, εἴτε ἄρχων ἐστίν, εἴτε ἀρχόμενος, εἴτε πλούσιος, εἴτε πτωχός· ἵνα λοιπὸν εὐπρόσωποι καὶ εὐαπολόγητοι παραστήτε ὑμεῖς τότε τῷ κριτῇ ζώντων καὶ νεκρῶν, καὶ τῆς δεξιᾶς μερίδος τῶν δικαίων ἀξιωθῆτε, προσέχετε καθ' ὅλον ὑμῶν τὸν ἐπίκληρον τοῦτον βίον τῷ λόγῳ καὶ τοῖς προστάγμασι τοῦ Θεοῦ, καθ' ᾧ μέλλετε νὰ κριθῆτε, καὶ γίνεσθε τύπος εὐαγγελικῆς πολιτείας πρὸς πάντας ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνοίᾳ κατὰ τὴν τοῦ θεορρήμονος ἀποστόλου παρακάλεισιν(1), πᾶσαν τοῦ βίου τὴν μέριμναν ἐπὶ Κύριον ἐπιρρίπτοντες τὸν δυνάμενον νὰ διαθρέψῃ τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτὸν ἐκ πίστεως καὶ καθαρᾶς καρδίας, καὶ ἐκ πάσης θλίψεως νὰ σώσῃ.

Γ'. Ταῦτα δὲ πάντα, ἀγαπητοὶ, εἰ καὶ κάλλιστα γινώσκετε ἤδη καὶ αὐτοὶ, ἀλλ' ὅμως τοσούτῳ μᾶλλον χροός θεωροῦμεν ὥς τι τελευταῖον ἀνεπιλήπτου καὶ θαυρέστου πολιτείας ἐφόδιον παρέχοντες ν' ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμήν τῆς ὑμετέρας ἐντεῦθεν ἀπολύσεως, καθ' ὅσον τέως μὲν οἷόν τινες ἀνήλικοι ὑπὸ ἐπιτροπὴν διετελεῖτε καὶ ὁδηγίαν ἐπανορθοῦσαν ἐν ἀγάπῃ καὶ μακροθυμίᾳ τὰς οἰαοδήποτε παρεκτροπὰς ὑμῶν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν ὥς φθάσαντες εἰς τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς ἡλικιώσεως ἐλεύθεροι ἔσεσθε ἀπὸ ἐπιτρόπων καὶ κηδεμόνων

(1) δ. Τιμ. 8', 12.

αὐτοὶ, ὡς εἰκὸς, πολυτίμου περιουσίας ἐτέρων, καὶ ταῦτα κατ' αὐτὸ τὸ πολυκύμαντον πέλαγος τοῦ βίου καὶ τῆς κοινωνίας. Ἀνολογίσθητε λοιπὸν συνετῶς ἡλικίης προσοχῆς ἅμα καὶ ὑπομονῆς ἔχετε χρεῖαν, ἵνα διαπλεύσητε ἀκινδύνως τὸ ταραχώδες τοῦ βίου πέλαγος καὶ καταντήσητε εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα τῆς σωτηρίας· ἡ κοινωνία οὐδόλως ἀνέχεται, οὔτε ἐπανορθοῖ συνήθως ἐν πνεύματι ἀγάπης τὰς παρεκτροπὰς τῶν ὀφειλόντων νὰ ὀδηγῶσιν αὐτὴν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ στιγματίζει καὶ διασύρει ποικιλοτρόπως τοὺς παραβάτας τῶν νόμων τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ δικαίου, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἀρετὴν παραγνώριζει, ἅτε ἀντικειμένην τῇ ἰδιοτελείᾳ, καὶ πολλάκις τιμᾷ τὴν κακίαν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα περιδεδημένην· ὁθεν, ἵνα πολιτεύσῃσθε κατὰ κόσμον εὐδοκίμως καὶ κτήσῃσθε ἀγαθὴν ὑπόληψιν οὐχὶ φαινομένην καὶ ἐπιπλάστον, ἀλλ' οἷαν περιποιεῖ εἰς τοὺς θεοφιλεῖς συνειδησίς ἀγαθὴ καὶ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀνυπόκριτος, ἔστω λύχνος τοῖς ποδὶν ὑμῶν καὶ φῶς ταῖς τρίβοις ἀειλαμπές· ὁ θεῖος νόμος· τοῦτον ἔχοντες ὀδηγὸν οὐδέποτε οὐδαμοῦ οὐ μὴ προσκόψῃτε ὀδεύοντες τὴν ὁδὸν ὑμῶν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν κοινὴν καὶ οὐράνιον πατρίδα πάντων τῶν ἐν πίστει τε λειούντων τὸν δρόμον τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας.

Δ'. Τὸν θεῖον τοῦ εὐαγγελίου νόμον ἔχοντες ἀσφαλῆ τοῦ βίου πυξίδα καὶ στάθμην τῶν οἰκειῶν πράξεων πάντες οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, κατεφρόνησαν τοῦ κόσμου καὶ πάσης τῆς πομπῆς αὐτοῦ ὑπερκόσμιμοι διὰ τῆς πανόθενούς θείας χάριτος γεγονότες, ἡλόγησαν πάσης θλίψεως προσκαίρου τῇ ἐλπίδι τῆς μελλούσης αἰώ-

νίου μακαριότητος ἐνδυναμούμενοι, τῷ Θεῷ εὐαρεστῆσαι προθυμούμενοι, πάσης ἰδιοτελείας ὑπέρτεροι ἀνεδείχθησαν. καὶ φυλάξαντες πιστῶς τὰ ὅσια ὠσιώθησαν· τὸ νέφος τοίνυν τῶν τοῦ Θεοῦ ἁγίων προστησάμενοι ἑαυτοῖς ὑπόδειγμα εἰς ὑποστήριξιν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς καὶ πολιτείας, πληρώσατε θεαρεστῶς τὴν οἰκειὰν ὑμῶν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ, μεδὲν γῆινον φρονοῦντες, ἀλλὰ πνεύματι στοιχοῦντες, ἵνα κομίσῃσθε καὶ τὸν ἀμαράντινον τῆς αἰωνίου δόξης στέφανον παρὰ τοῦ ἀθλοθετήσαντος ἡμῖν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ βασιλείαν οὐράνιον καὶ ἀκατάλυτον εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἥς καὶ ὁρᾶτε καλῶς μὴ ἐκπέσῃτε παρανόμως ἀθλοῦντες, καὶ γέννησθε οὕτω θέαμα οἰκτρον καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους.

Ε'. Τὸ λοιπὸν, ἀγαπητοὶ. συγκαίρουσα ὑμῖν ἡ σκολή, παραδίδουσιν ὑμᾶς τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Θεοῦ, καὶ τὸ ὑστάτον αὐτῆς χρέος ἐκπληροῦσα πανδήμως ὑμῖν ἐπι κελεύεται κατὰ Παῦλον τὸν οὐρανοδόμονα καὶ τῶν ἀποστόλων μύστην λέγουσα. «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἔρῳ, χαίρετε· τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις· ὁ Κύριος ἐγγύς· μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζεσθω πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ(1). Ἀμήν.



(1) Φιλιπ. δ'. 4.

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝΑΡΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΙΑΤΣΙΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ, Τῷ ΑΩΓ΄.

Α΄. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ συναγαγὼν καὶ συνενώσας ἡμᾶς αὐθις ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ τῆς νέας Σιών ἐπωνύμου λόφου, ἵνα συνδιατρίβοντες κατὰ τὴν γνωσθὴν ἀμοιβαίως ὀχέσιν ὑψώμεθα πνευματικῶς ταῖς θείαις καὶ ὑψηλαῖς τῆς ἀχράντου θεολογίας θεωρίαις ἀναγόμενοι καὶ μορφώμεθα τὸν κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπον. τὸν μόνον ἄξιον ὅπως ἢ καὶ λέγεται ἀληθῶς τέκνον Θεοῦ διὰ τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ ἀδόλου πίστεως καὶ διὰ τῶν ἀναγκαίως συμπαραμαρτουσῶν τῇ τοιαύτῃ πίστει εὐαγγελικῶν ἀρετῶν καὶ πράξεων· διότι οἱ κατὰ Χριστὸν μορφωθέντες οὗτοί εἰσιν ἀληθῶς περὶ ὧν ὁ θεὸς καὶ ἡγαπημένος τοῦ Κυρίου μαθητὴς ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου λέγει· «Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ

ἐγεννήθησαν». Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι δὲ τοιαύτης κατὰ Χριστὸν μορφώσεως τῶν ἑαυτῆς τροφίμων χαίρουσα εἰσέρχεται εἰς νέον ἔτος ἡλικίας ἢ σχολῆ· καὶ δικαίως ἢ εἰσόδος νέου σχολικοῦ ἔτους καθιστῶσα τὴν ἡμέραν χαρμόδυνον ἅμα καὶ πανηγυρικὴν, διεγείρει ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης πρῶτιστα μὲν πάντων πρὸς τὸν οὐράνιον καὶ αἰδίων Πατέρα τῶν φώτων καὶ παντὸς ἀγαθοῦ χορηγόν· ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐπιγείους εὐεργέτας, δι' ὧν ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖ τὰς ὑψίστας αὐτοῦ βουλὰς συντηρῶν τὸ ἱερὸν τοῦτο καθίδρυμα καὶ ἀξίους ἀναδεικνύων ὑπηρέτας τοῦ λόγου καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ. Ναί, φίλτατοι μαθηταί, ἡ τῶν μαθημάτων ἑναρξίς εἰς νέαν ζωὴν εἰσάγουσα τὴν σχολὴν αἰτησίως καὶ ὑμῖν τοῖς ἐπ' ἐλπίδι χρηστῇ καὶ σκοπῷ ἀλλοιωσέως τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ κρείττω διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς παιδεύσεως ἐκ νέου εἰς τοὺς πνευματικούς τῆς μαθητείας ἀγῶνας ἐπαποδυόμενοι τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ ὑποσχομένην, πολὺ δικαιότερον καθιστᾷ ἡμῖν εὐσημον τὴν ἡμέραν καὶ πνευματικῆς χαρᾶς πρόξενον, ἢ αἱ γενέθλιοι ἑορταί, τὰς ὁποίας ἄλλοι ἄγουσιν ὑλικῶς εὐφραινόμενοι· ἐφ' ᾧ καὶ βλέπω δικαίως ἐξωγραφημένην καὶ διαυγάζουσαν τὴν χαρὰν ἐπὶ τῶν προσώπων ἡμῶν ὁργάνων πρὸς τὴν μάθησιν καὶ τὴν παιδείαν· ὁρῶς δὲ καὶ ὁ τῆς σχολῆς νόμος κελεύει ἵνα ἀπονέμοντες εὐχαριστίας τῷ πάντων αἰτίῳ Θεῷ, ἐξαιτώμεθα τὴν θείαν αὐτοῦ ἀρωγὴν, καὶ διὰ λόγου προσήκοντος τιμῶμεν τὸ τῆς ἡμέρας αἰδέσιμον ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ τῶν πνευματικῶν ἀγῶ-

νων ἐνάρξει καὶ τῇ εἰσόδῳ τῆς σχολῆς εἰς νέον σχολικὸν ἔτος.

Β'. Μεθ' ἱκανὴν λοιπὸν ἀπὸ τῶν κόπων ἀνάπαυλαν πρὸς ἀναζωπύρωσιν τῶν τε σωματικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων ἰδοὺ ἀνοίγεται ὑμῖν εὐρὺ πάλιν τὸ στάδιον τῆς σπουδῆς καὶ παιδείας, τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἱερᾶς, δι' ἧς ἀναπτύσσεται μὲν ἡ τοῦ ἀνθρώπου διάνοια, μορφοῦται δὲ τὸ ἦθος καὶ ἡ καρδιά διαπλάττεται, ἀνυψοῦται δὲ ὁ νοῦς ἐκ τῶν ταπεινῶν καὶ χαμαιζήλων ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ θεῖα ἀναδιδαζόμενος· ὁ δὲ οὕτως ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐσεβείᾳ πεπαιδευμένος ἄνθρωπος ὄντως υἱὸς Ὑψίστου γίνεται καὶ σεβαστὸς παρὰ πᾶσιν, ὠφέλιμος ἑαυτῷ καὶ τῇ κοινωνίᾳ χρησίμιος. Τὸ στάδιον τοῦτο τῆς παιδείας οὐδὲν ὅπως ὁμοιάζει πρὸς τὸ στάδιον τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων· ἐκεῖ πολλοὶ τρέχουσι καὶ ἀθλοῦσιν, ἀλλ' εἰς λαμβάνει τὸ βραβεῖον· ἐνταῦθα δὲ ἔξεστιν ἵνα καὶ πολλοὶ τρέχωσιν ἀγωνιζόμενοι καὶ πολλοὶ βραβεύωνται ὁμοῦ· ὅπως ὅμως οὐδεὶς ἐκεῖ στεφάνοιται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα οὐδεὶς δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ ἐπιτύχῃ τοῦ στεφάνου τῶν ἐπαίνων καὶ τοῦ σκοποῦ, ἐὰν μὴ νομίμως ἀγωνίζηται πᾶσαν καταβάλλων ἐπιμέλειαν καὶ τὴν τάξιν τηρῶν τῶν πνευματικῶν ἀγώνων. «Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται», (1) λέγει ὁ μέγας καὶ θεῖος ἀθλητὴς Παῦλος· ὅθεν, καθὼς ἡ ἀκρασία καὶ ἡ εὐπάθεια καθιστῶσι τρυφήλας τὰς σάρκας τῶν ἀθλητῶν καὶ παραλύουσι τὰς σωματικὰς δυνάμεις καὶ

(1) ἁ. Κορ. θ'. 25.

ποιοῦσι τὸν ἀγωνιστὴν ἵνα ὀκλάζῃ ἐν μέσῳ τῷ σταδίου καὶ ἢ εὐκατάβλητος ὑπὸ τοῦ ἐγκρατοῦς καὶ σωφρονος, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀκρασία καὶ τὰ πάθη, ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀκηδία, παραλύουσι τοῖς διανοητικῶς καὶ πνευματικῶς ἀγωνιζομένοις τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς καὶ ἀπομωραίνουσι τὸν σπουδαστὴν. Πᾶς λοιπὸν ὁ ἀγωνιζόμενος οἷονδ' ἄποτε ἀγῶνα, εἴτε σωματικόν, εἴτε πνευματικόν, θέον πάντα νὰ ἐγκρατεύηται, κατὰ τὴν ῥήτραν τοῦ οὐρανοδόμου ἀγωνιστοῦ Παύλου καὶ τοὺς νόμους αὐτῆς τῆς φύσεως· διότι ἐγκράτεια καὶ σωφροσύνη εἰσὶ δύο ἀρεταί, ὧν ἄνευ οὐδεὶς ποτε δύναται νὰ κατορθώσῃ τι γενναῖον, ἐὰν τε σωματικῶς ἀθλῇ, ἐὰν τε διανοητικῶς καὶ πνευματικῶς· ὁ δὲ περιφρονῶν αὐτὰς ἀπόλλυσι καὶ τὸν ὑπάρχοντα νοῦν διαφθείρων ταῖς ἡδοναῖς· ἐγκράτεια καὶ σωφροσύνη εἰσὶ δύο ἀρεταί, αἵτινες ἀναγκαιοτάται οὔσαι τοῖς ἀνατρεφόμενοις νέοις πᾶσαν ἐγγυῶνται τῶν στεφάνων τῆς παιδείας ἐπιτυχίαν τῇ συνεργίᾳ τῆς ἐπιμελείας καὶ τοῦ ζήλου, ὑπὸ δὲ τῆς θεοδότης ἡμῶν πίστεως καὶ αὐστηρῶς εἰς πάντας συνιστῶνται· οὔσαι λοιπὸν αἱ ἀρεταὶ αὗται ἀπλῶς εἰς πάντας τοὺς εὐσεβεῖς ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖαι πρὸς τὸ εὐδοκιμεῖν καὶ εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς παρούσης ζωῆς, ὑπὸ τῶν λειτουργῶν καὶ διακόνων τοῦ Θεοῦ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πρόπει κατ' ἀνώτερον βαθμὴν νὰ ἐξασκῶνται διὰ τὴν ἀγνότητα καὶ τὸ ὕψος τοῦ ἀξιώματος, εἰς ὃ τινὲς μὲν προηγμένοι ἐστὲ ἦδη, οἱ δὲ προσπαροσκευάζεσθε ὅπως προαχθῶντες· ὅσοι δὲ μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης κατορθοῦσι τὰς

ἀρετὰς ταύτας καὶ φυλάττουσι καθόλου τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ζῶντες εὐαγγελικῶς, αὐτοὶ εἰσιν ἀληθῶς ἄνδρες πεπαιδευμένοι, ἄνδρες τέλειοι τῷ ὄντι, καθ' ὅσον ἐφικτὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν νὰ τελειοποιηθῇ διὰ τῆς παιδεύσεως.

Γ'. Ὁ θεόσοφος Σολομὼν ἐξ ἰδίας πείρας καταμαθὼν τὸ μάταιον τῶν ἐπιγείων ἡδονῶν καὶ ἀπολαύσεων, μόνον σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ὀρίζει τὸ φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν καὶ φυλάσσειν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. «Υἱέ μου, λέγει, τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος» (1)· καὶ δι-καίως· διότι, ἂν ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται καὶ ζῇ ἐπὶ τῆς γῆς τὸν τεταγμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὅρον τῆς ζωῆς ἐπ' ἐλπίδι βεβαίᾳ μέλλοντος βίου ἀταλαιπώρου καὶ μακαρίου, ἢ τοῦ βίου ἐκείνου μακαριότητος διὰ μόνης τῆς εὐσεβείας ἀποκτᾶται· ἢ δὲ εὐσέβεια καὶ ἡ λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ χωρὶς τοῦ θείου φόβου καὶ τῆς τηρήσεως καὶ ἐκπληρώσεως τῶν σωτηρίων αὐτοῦ προσταγμάτων λέξις ἐστὶ κενή, ζημίας ψυχικῆς μᾶλλον ἢ ὠφελείας πρόξενος. «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ ποιῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με», λέγει αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν· ὥστε ὁ μὴ ἐστοιχειωμένος τῷ θείῳ φόβῳ, μηδὲ ἔχων κανόνα τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀχαλινώτως φερόμενος κατὰ τὰς ἰδίας ὁρμὰς καὶ κλίσεις καὶ κατὰ τὰς ἀτασθαλίας τοῦ ἰδίου περιορισμένου νοῦς, ὁ τοιοῦτος καὶ τοῦ κόσμου παντὸς τὰς γλώσσας καὶ τὰ γράμματα ἂν γνωρίζῃ, δὲν

(1) Ἑκκλ. ιβ'. 13.

δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄνθρωπος. «Ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος, τὸ φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν καὶ φυλάσσειν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.» Σκοπὸς ἄρα τῆς παιδείας καθόλου, καὶ ἰδίως τῆς ἱερᾶς καὶ θείας, εἶναι νὰ θέσῃ χαλινὸν εἰς τὰ ἀτάσθαλα πάθη καὶ τὰς ἀλόγους ὁρμὰς καὶ κλίσεις τοῦ ἀνθρώπου, νὰ μορφώσῃ τὸ ἦθος καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, νὰ ταπεινώσῃ τὴν οἴησιν καὶ τὴν ὑπερηφανίαν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτῷ σέβας καὶ ἀγάπην ἀκραιφνή πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτὸν, διδάσκουσα καὶ ἐρριζοῦσα βαθέως εἰς τὴν καρδίαν τοῦ παιδευομένου τὰ τριπλᾶ ταῦτα καθήκοντα, τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ὡς πλάστην καὶ δημιουργὸν καὶ Κύριον τοῦ παντὸς καὶ πάνσοφον καὶ προνοητὴν καὶ λυτρωτὴν, τὰ πρὸς τὸν πλησίον, ὡς ὅμοιον ἑαυτῷ καὶ ὁμόδουλον, τὰ πρὸς ἑαυτὸν, ὡς χρῆζοντα συντηρήσεως καὶ βελτιώσεως ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς· καὶ ἵνα μὲν μάθῃ τις ἀπλῶς ὅτι ὀφείλει σέβας καὶ ἔχει καθήκοντα πρὸς τε τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ κατορθοῖ τὴν γνῶσιν ταύτην δι' ἀπλῆς διδασκαλίας καὶ ἀκοῆς, καὶ πολλακίς οἰκοθεν κατανοεῖ, καὶ αἱ τοῦ βίου μάλιστα περιπέτεια διδάσκουσιν αὐτὸν καὶ ἄκοντα· ἵνα πληροφορηθῇ ὅμως ἐν ἐκτάσει διὰ τί καὶ ὁποῖά τινα εἰσὶ τὰ καθήκοντα, ἅπερ ἔχει ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτῷ, καὶ ἐξαιρέτως πρὸς τὸν δημιουργὸν καὶ πλάστην αὐτοῦ, καὶ ἵνα ριζώσῃ αὐτὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διὰ ποικίλης σπουδῆς καὶ διδασκαλίας καὶ ἀσκήσεως παιδευόμενος καὶ πλατύνων τὰς καλὰς καὶ ὠφελίμους γνώσεις, ὡς ἀναγκαῖον ἐφ' ὅδιον ζωῆς

αἰωνίου, πρὸς ταῦτα πάντα ἡ παιδεία καὶ πόνου δεῖται πολλοῦ καὶ χρόνου μακροῦ καὶ δαπάνης οὐ μικρᾶς.

Δ'. Πολλοὶ πολλὰκις συμβαίνει νὰ μὴ ἀποδειλῶσι πρὸς τοὺς πόνους τῆς παιδείας, οἰκοθεν τὴν ἀνάγκην αὐτῆς συναισθανόμενοι καὶ ζῆλον τρέφοντες διακαῆ νὰ σπουδάζωσι καὶ μορφωθῶσι· μὴ ἔχοντες ὅμως τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην, ἀπομακρύνονται τῆς παιδείας καὶ ἐπιδίδονται εἰς ἐργασίας καὶ τέχνας βιοποριστικάς· ἄλλοι δὲ πάλιν ἔχοντες τὰ μέσα καὶ τὴν δαπάνην, κατασπαταλῶσι τὸν χρόνον εἰς μάτην διὰ ῥαθυμίαν καὶ ἀμελείαν περὶ τὰ ἐκ τῆς παιδείας καλὰ, καὶ μένουσιν ἀπαιδευτοὶ, ἢ ἡμιμαθεῖς καὶ πεψυσιωμένοι καὶ τὸ ἥθος ἀμόρφωτοι· ὑμεῖς δὲ, τέκνα ἐν Χριστῷ προσφιλέστατα, ἔχετε τὸν ἐνταῦθα ὠρισμένον χρόνον ὑπὸ τὴν ὑμετέραν διάθεσιν ἄλλων ὑπὲρ ὑμῶν δαπανώντων καὶ φροντιζόντων· φείδεσθε λοιπὸν τοῦ χρόνου, καὶ μὴ καταδαπανᾶτε αὐτὸν εἰς μάτην· καταβάλλετε δὲ πάντοτε τοὺς ἀναγκαίους πόνους μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας πρὸς ἀνάληψιν τῶν μαθημάτων καὶ ἀπόκτησιν τοῦ πολυτιμοτάτου καὶ θεοδωρήτου χρήματος τῆς παιδείας, εἰδότες ὅτι τὰ καλὰ ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ ἀποκτώνται. «Χρόνου φείδου», ἐλεγέ τις τῶν ἀρχαίων σοφῶν· ἐάν τις σήμερον ἀπολέσῃ χρήματα καὶ ἀγαθὰ ἐπίγεια καὶ δόξαν ματαίαν, δύναται αὔριον ν' ἀποκτήσῃ αὐτὰ πάλιν, ἢ καὶ πλείονα μάλιστα· ἀλλ' ἐάν ἀπολέσῃ τὸν τῇ παιδείᾳ καὶ τῇ δι' αὐτῆς ἠθικῇ καὶ διανοητικῇ μορφῶσει πολύτιμον καὶ ἀχώριστον συνεργὸν χρόνον τῆς νεότητος, οὐδέποτε δυνατόν νὰ ἐπανακτήσῃ αὐτόν· καθότι ἀδύνατον τὸ χθὲς νὰ γείνη

σήμερον καὶ τὸ πέρασιν ἐφέτος· οἱ δὲ πλείστοι ἐξ ὑμῶν ἱκανῶς προβεδηκυῖαν ἔχοντες τὴν ἡλικίαν εὐκόλως συναισθάνεσθε τὰ λεγόμενα, καὶ θρηνεῖτε βεβαίως τὴν ματαίαν τοῦ τῆς νεότητος χρόνου ἀπώλειαν, καίπερ γενομένην ἰδὼς ἀκόντων ὑμῶν καὶ ἐξ ἀνάγκης. Διὸ προδέχετε μὴ καταδαπανήσῃτε καὶ τὸν παρόντα πόλυτιμον χρόνον ἐπὶ ματαίῳ, ἵνα μὴ καταστήσῃτε ἑαυτοὺς ὑπευθύνους ῥαθυμίας καὶ ἀμελείας ἀδικαιολογήτου καὶ μετανοῆτε τὸ ὕστερον ἀνωφελῶς· οὐδεμίαν ἄλλην ἐνταῦθα ἔχετε φροντίδα παρὰ τὴν τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης καὶ τῆς ὁσημέραι ἐπὶ τὰ κρεῖττω ῥυθμιδεως τοῦ ἥθους καὶ τῆς καρδίας, καθὼς πρόπει εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ χαρακτῆρος ὑμῶν καὶ τοῦ ἀξιώματος, καὶ καθὼς ἦδη καὶ ἅπας ὁ ὀρθόδοξος χριστιανικὸς κόσμος δικαίως ἀπαιτεῖ θέλων τοὺς εἰς τὸν λημένα τῆς σωτηρίας ὀδηγοὺς αὐτοῦ κρεῖττονας ἑαυτοῦ κατὰ τὸν λόγον καὶ κατὰ τὸν βίον, ἵνα μὴ καπνλεύωνται τὰ ἱερώτατα καὶ θεωρεῖται πορισμὸς ἢ εὐδέξεια. Ταύτην μόνην τὴν τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης καὶ τῆς ἱεροπροποῦς ἠθικῆς μορφώσεως φροντίδα ἀπαιτοῦσι παρ' ὑμῶν ἀνευδότως καὶ προστάται καὶ οἰκεῖοι καὶ συγγενεῖς· ταύτην μόνην ἢ μήτηρ ἐκκλησία ἢ παρ' ὑμῶν προσδοκᾷ τὴν ἑαυτῆς λαμπροδόνα καὶ εὐκλείαν, ταύτην μόνην ἢ σχολὴ καὶ ὁ νόμος αὐτῆς ὀρίζων σαφῶς τὰ καθήκοντα καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀμοιβαίας ἀδελφικῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς δοκίμου διαγωγῆς· ὅστις μάλιστα τὴν πολυτιμότητα τοῦ χρόνου ἔχων ὑπ' ὄψιν, ῥητῶς ἀπαγορεύει τὴν κατάχρησιν αὐτοῦ εἰς ματαιοσχόλους διατριβὰς καὶ μεταβάσεις ἀπὸ δωματίου εἰς δω-

μάτιον ἀργολογίας χάριν καὶ λεισχηνείας, ἱκανὴν καὶ λυσιτελεῖν διασκεδάσιν παρέχων τὸν περίπατον ἐν τακταῖς ὥραις ἐκάστης ἡμέρας· Σπουδάσατε λοιπὸν πάντες νὰ τιμῆσθε ἑαυτοὺς καταβάλλοντες προθύμως ἕκαστος πᾶσαν ἐπιμέλειαν ἐν τῇ μελέτῃ καὶ τῇ ἀναλήψει τῶν διατεταγμένων μαθημάτων, καὶ καρποφοροῦντες τοὺς ἀγλαοὺς τῆς παιδείας καρποὺς ἐν χρηστότητι ἠθῶν, ἐν καταστολῇ σχήματος, ἐν διαγωγῇ ἱεροπρεπεῖ, ἐν ἀγάπῃ ἀμοιβαίᾳ καὶ ἀδελφικῇ, ἐν πίστει ἐγκαρδίῳ καὶ ἀκραίῳ, ἐν εὐσεβείᾳ καὶ εὐλαθείᾳ, ἐν ἀσκήσει πάσης εὐαγγελικῆς ἀρετῆς, καθὼς ἀρμόζει εἰς τέκνα Θεοῦ ἀγαπητὰ, προορισμὸν ἔχοντα θεῖον καὶ ὑψηλὸν, ὅπως τιμηθῆτε ἔπειτα ὑπὸ Θεοῦ καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ὡς τῷ ὄντι ἐνάρετοι καὶ θεοφιλεῖς ὑπηρεταὶ καὶ συνεργοὶ τῆς τῶν πιστῶν σωτηρίας. Αὐτὸς δὲ ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ πατὴρ τῶν φώτων, οὗ τὴν πασθενουργὸν χάριν πρὸ μικροῦ τε ἐπεκαλεσάμεθα καὶ ἐκάστοτε οὐ παυσόμεθα ἐπικαλούμενοι ἀρωγὸν, φωτίζοι ἄνωθεν καὶ ἐνισχύοι ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἀγώνων ὑμᾶς τε καὶ τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν κοπιῶντας διδασκάλους καὶ καθηγητάς, διαβυλάτοι δὲ καὶ τὴν Σχολὴν ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς καὶ ἐπηρείας ἐναντίων, πλουσίας δωρούμενος τὰς ἀμοιβὰς ἐν ἡμέρᾳ ἀνταποδόσεως εἰς πάντας τοὺς προστατεύοντας καὶ μεριμνῶντας ὑπὲρ αὐτῆς. Ἀμήν.



ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΤΣ ΤΕΛΕΙΟΔΙΔΑΚΤΟΤΣ

ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Α΄ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

«Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν
τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι
τοὺς ἀσθενοῦντας» (Λουκ. θ'. 2.)

Α΄. Μακαρίζουσιν ὑμᾶς πάντως, ἀγαπητὰ μοι ἐν Χριστῷ τέκνα, οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ καὶ συσπουδασταί, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς ὑμῶν ἀποστολῆς ἐφῆσθη καὶ εὐρίσκεσθε ἐν τῷ τέρματι τοῦ σταδίου τῶν ἐνταῦθα πνευματικῶν ἀγώνων καὶ τῆς σπουδῆς· ναι, μακαρίζουσιν ὑμᾶς διὰ τοῦτο καὶ ἅμα ζηλοῦντες τὴν ὑμετέραν ταύτην στάσιν ἀκολουθοῦσιν ἀγωνιζόμενοι καὶ ἀναμένοντες ἕκαστοι τὸν χρόνον τῆς οἰκείας ἀναδείξεως καὶ ἀποστολῆς εἰς τὸ κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι διὰ τοῦ θείου λόγου τοὺς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας· διότι τοιοῦτον ἔχει σκοπὸν καὶ προορισμὸν ἡ ἐνταῦθα παρασκευὴ τῶν νέων τῆς χάριτος Λευϊτῶν. Τὸ κήρυγμα τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ἥς ἐπελάθετο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐκπεδὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ παρέχον ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ἴασιν ψυχικὴν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὑπερύμνητον ὄνομα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἀνάγκη νὰ πλη-

ρώσῃ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, πάντα τὰ ἔθνη παντὸς
τόπου καὶ χρόνου συγκαλοῦν καὶ συγκλεῖον εἰς τὴν
αἰώνιον σωτηρίαν καὶ μακαριότητα· καὶ καθὼς οἱ θεο-
κήρυκες ἀποστόλοι ὑπὸ τοῦ οὐρανίου διδασκάλου πα-
ρασκευασθέντες καὶ ἐνδυναμωθέντες ἐξεπλήρωσαν θεα-
ρέστως ἐν τῷ ἰδίῳ καιρῷ καὶ χρόνῳ ἕκαστος τῆς οἰκείας
ἀποστολῆς τὸ ἔργον, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἐμπεφορημένοι
τῶν αἰώνιων ῥημάτων τοῦ αὐτοῦ οὐρανίου διδασκάλου
διὰ τῆς τῶν θεοπνεύστων γραφῶν μελέτης καὶ παρε-
σκευασμένοι οὕτως εἰς ἔργον ὑψηλὸν καὶ θεῖον, ὀφείλετε
να ἐκπληρώσῃτε τὸν σκοπὸν τῆς ὑμετέρας ἐνταῦθα
κλήσεως, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν, μέλλετε κατὰ τὴν κλήσιν
ὑμῶν νὰ ἐξέλθῃτε ἀποστελλόμενοι κήρυκες τῆς τοῦ
Θεοῦ βασιλείας καὶ τῶν ἀσθενούντων ἀδελφῶν ἰατροὶ
πνευματικοί· ἐξ ὑμῶν αὐτῶν δ' ἐξαορτᾶται ἵν' ἀποθῇτε
καὶ σωμάτων ἰατροὶ ἀνάργυροι, εἰδότες ὅτι πίστις ὡδεὶ
κόκκος συνάπτεως τὸ μέτρον τοσαύτην ἰσχὺν καὶ δύνα-
μιν ἔχει, ὥστε καὶ ὅρη ἀπ' αἰώνων τοῖς ἐγκάτοις τῆς
γῆς ἐρρύζωμένα μετατοπίζει⁽¹⁾.

Β'. Τὸ ἔργον λοιπὸν, ἀγαπῆτοί, τῆς ὑμετέρας ἀπο-
στολῆς ἐστὶν ἡ τοῦ θεοῦ λόγου διδασκαλία, ὑπόθεσιν
ἔχουσα τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἥτις ἠνεωγμένη
μὲν καὶ ἐλευθέρα ὑπάρχει τοῖς πιστῶς ἐκπληροῦσι τὰ
θεῖα εὐαγγελικὰ ἐντάλματα καὶ ἀνόθευτον φυλάττουσι
τὴν ἰγὺ τῆς πίστεως διδασκαλίαν, κεκλεισμένη δι' οὐ
μόνον τοῖς ἀπιστοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ψυχικῶς ἀσθε-
νοῦσι καὶ ταλαντευομένοις περὶ τὴν πίστιν καὶ ἀπλῶς

πᾶσι τοῖς μὴ πολιτευομένοις συνωδᾷ τῷ νόμῳ τοῦ
εὐαγγελίου τῆς χάριτος. Ἡ διδασκαλία αὕτη ἡ τὸν εὐ-
πειθῆ ἄνθρωπον εἰσάγουσα εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν
καὶ μακαριότητά ἐστι διπλῇ, ὥς δὲν ἄγνοεῖτε, δογμα-
τικὴ καὶ ἠθικὴ, ἢ ἄλλως, θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ·
ἀποδίδει δὲ δηλονότι τὰ πιστευτέα τῆς ἀληθείας δόγ-
ματα καὶ τὰ πρακτέα τῆς εὐσεβείας ἔργα πρὸς εὐαρέ-
στησιν, ἅπερ ἀμφοτέρω ἔχουσι τὸ ἀπαρατρέπτον κύρος
ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, φιλανθρώπως σπεύσαντος διὰ
τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καὶ λόγου εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ
ἀνθρωπίνου λόγου, ἅτε διαφθορέντος ὑπὸ τῆς ἁμαρ-
τίας καὶ ἀνικάνου καταστάντος ἵνα οἴκοθεν ἐμβατευσῇ
εἰς τὸ βάθος τῶν θεωριῶν τῆς ἀληθείας καὶ τῶν μυ-
στηρίων τῆς οὐρανίου βασιλείας τοῦ Θεοῦ· πάντα δὲ,
τά τε πιστευτέα καὶ τὰ πρακτέα, εἰδὶ ποικίλην ὑπόθε-
σιν τοῦ θεοῦ κηρύγματος, καὶ κέντρον, ἐξ οὗ ὁρμῶν-
ται καὶ περὶ ὃ ἀναποσπάστως στρέφονται, ἔχουσι τὴν
ἀγάπην, τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ
πλησίου. Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ χωρὶς τῆς τοῦ πλησίου ἐστὶ
λέξις κενή, ἐμψωλεύουσα μόνον εἰς τὸ στόμα ἀνθρώ-
πων περὶ τὰ γῆινα καὶ μάταια ἐπιτονημένων, ὅπως τοῦ-
ναντίον ἡ τοῦ πλησίου ἀγάπη, εἴαν μὴ ἀπορῶρῃ ἐκ τοῦ
καθήκοντος, ὅπερ ἡ θεία ἐπιβάλλει ἐντολὴ, ἐστὶν ἀτε-
λὴς καὶ περιορισμένη, καὶ ἐπομένως ἑκατέρα μὴ συνα-
πτομένη τῇ ἐτέρᾳ ὑπάρχει ἀσυντελὴς πρὸς κατόρθωσιν
τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ τῆς σωτηρίας ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τοῦ Θεοῦ.

Γ'. Εἰ τοίνυν αἰώνιος τοῦ θεοῦ κηρύγματος ὑπόθε-
σις ἐστὶν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλησίου, ὥς πλή-

(1) Ματθ. 13'. 20.

ρωμα οὐσα τοῦ παντός νόμου τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπόδειξις τῆς ζωῆς πίστεως, σκοπὸς δὲ ἡ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἀνάκτισις ὑπὸ τῶν πιστευόντων δι' ἔργων συνηθῶν τῇ πίστει καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀπαραιτήτως πηγάζουσα ψυχικὴ αὐτῶν σωτηρία, φαντάσθητε αὐτοὶ συνετοὶ ὄντες εἰς ἡλικὸν βαθμὸν ὕψους πρόπει ἐν τούτοις νὰ ἴσταται ὁ κῆρυξ αὐτὸς τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας διδάσκαλος, ὅπως μὴ δι' ὧν ἂν πράττει καταστρέφῃ τὰ κηρυττόμενα, μηδὲ παρουσιάζεται ἄλλοις ἰατρὸς αὐτὸς ἑλκεσι βρύων, ἀντὶ ὠφελείας αἰώνιον προξενῶν οὕτω βλάβην ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἀκροαταῖς. Μέγα ἀληθῶς τὸ ἀξίωμα τοῦ διδασκάλου τῆς πίστεως, ἀλλ' οὐχὶ μέγας καὶ ὁ διδάσκων ἀπλῶς πρὸς τὸ ἀφοσιώσασθαι καὶ ἐκπληρῶσαι τυπικῶς χρέος κατ' ἀνάγκην ἐπιβεβλημένον· ἵνα ἡ μέγας πράγματι καὶ ὁ διδάσκων, γνωρίζετε τί ὁ Κύριος καὶ οὐράνιος ἡμῶν διδάσκαλος ἀποφαίνεται· «Ὁς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, λέγει, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (1). Εἰς τοῦτο δὲ κέκλινθε καὶ ὑμεῖς, ἀγαπητοί, καὶ εἰς τοῦτο ἀποσταλήσεσθε, ὅταν ἡ τῆς ἀναδείξεως ὑμῶν ἔλθῃ ὥρα, ἵνα καὶ διὰ τῶν οἰκείων ἔργων περισσεύοντες τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ κατὰ Θεὸν πολιτείᾳ λαμπρύνετε τὴν διδασκαλίαν καὶ σωτήριον καταστήσετε τοῖς διηψῶσι σωτηρίας καὶ τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Θεοῦ, ἵνα, διδάσκοντες ὅτι φῶς καὶ λύχνος τοῖς ποδὶ τῶν πιστῶν τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ πρῶτοι φωτίζησθε δι' αὐτῶν καὶ ὀδηγήσθε ἀσφαλῶς πορευόμε-

(1) Ματθ. ε. 19.

νοὶ τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐνθα ἀναμένει ὑμᾶς οὕτω ποιήσαντας ἡ προσηγορία ἡ μεγάλη καὶ ὁ ἀληθὴς ἔπαινος, οὐκ ἐξ ἀνθρώπων παραλογιζομένων τὴν ἀλήθειαν γενησόμενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὗ ταῖς ἐντολαῖς πειθόμενοι διετελέσατε ποιοῦντες καὶ διδάσκοντες ὅσα ἀγνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα εὐσεβεῖ καὶ σωτήρια, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος· ἅπερ πάντα ἄλλως μὲν ἐκτιμᾷ ἡ ἐπισφαλὴς τῶν χαμαὶ συρομένων ἀνθρώπων ἐπίνοια, ἄλλως δὲ κρίνει ἀνεκκλήτως τὸ ἀπαρλόγιστον τοῦ θείου λόγου δικαιοτήριον· εἰς τοῦτο τέλος κέκλινθε καὶ ἀποσταλήσεσθε, ἵνα γέννησθε, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν (1), ἀληθεῖς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, ζωτικὴ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις δύναμις, καὶ οὕτω φῶτα τέλεια τῷ μεγάλῳ φωτὶ παραστάντες, μνηθῆτε καὶ τὴν ἐκεῖσε φωταγωγίαν ἐλλαμπόμενοι τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος καθαρώτερον καὶ τρανότερον, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ μεγάλων τῆς ἀληθείας κηρύκων.

Δ'. Ἐὰν ταῦτα πάντα κατορθώσητε, ὥς ἐγὼ τε μετὰ τῆς Σχολῆς ἀπάσης εὐχομαι καὶ ἡ ὑμετέρα εὐλαδὴς προαίρεσις ἐμφαίνει, ὅντως μακάριοι ὑμεῖς, ἀγαπητοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἐκάλεσεν ὑμᾶς, ἀλλ' ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος, οὐδὲ σὰρξ καὶ αἷμα ἐνοικεῖ ἐν ὑμῖν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πανάγιον καὶ ζωοπάροχον Πνεῦμα, φωτίζον καὶ ὀδηγοῦν ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ καὶ σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(1) Φιλιπ. β'. 15.



ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΣ ΑΥΤΟΥΤΣ ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΙΔΟΣΕΙ ΤΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ

«Ἐκάλεσεν Ἰακώβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Συνάχθητε, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν τί ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν» (Γεν. μθ'. 1).

Α'. Ἀκάματος ὁ χρόνος, ἀγαπητά μοι ἐν Χριστῷ τέκνα, ἀνακυκλούμενος κατὰ τὸν τεταγμένον ὑπὸ τοῦ πανσόφου δημιουργοῦ νόμον, ἤνεγκε καὶ ὑμᾶς εἰς τὸ ποθητὸν τέρμα τῶν πνευματικῶν τῆς μαθητείας ἀγώνων, εἰς τὸ ὅποιον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐνταῦθα εἰσόδου ἐναγωνίως καὶ μετ' ἐλπίδος ἐνπενίζετε προσδιδέποντες. Καὶ ἰδοὺ σήμερον ἐν κοινῇ χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει ἐορτὴν εὐσημιον καὶ πανήγυριν δημοτελεῖ τελοῦσα ἡ Σχολὴ ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδοκιμῇ τε καὶ ἀναρρόῃ, τὸν τε προσήκοντα ἔπαινον τῆς φερεπονίας ἐκάστῳ ἀποδιδούσα, ἀπολύει ὑμᾶς ἐκ τῶν γαληνιαίων αὐτῆς κόλπων εἰς τὴν πολυκύμαντον τοῦ βίου θάλασσαν ἀποστέλλουσα καὶ τῇ πανσθενεῖ χάριτι τοῦ Κυρίου ἐμπιστεύουσα· ἅμα δὲ τὸ ὑστάτον φιλοστόργως τὴν ὑμῶν ἀγάπην προσα-

γορεύουσα ἀξιοῖ καὶ διαμαρτύρεται ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἵνα μετὰ καθαρᾶς καρδίας φυλάξῃτε τοὺς αὐτῆς λόγους ὡς λόγους διαθήκης ἱερᾶς, ἣν διατίθεται τὴν στιγμήν ταύτην πρὸς ὑμᾶς, σφόδρα ἐπιθυμοῦσα καὶ θερμῶς εὐχομένη ὅπως εὐδοκιμήσητε καὶ κατὰ κόσμον· ἐνθα μέλλοντες ὑπὸ τὴν πηδαλιουχίαν ὑμῶν αὐτῶν νὰ θαλασσοπορήσητε ἐν μέσῳ κλύδωνος καὶ διαποικίλων σκοπέλων διερχόμενοι, πολλῆς χρήσετε τῆς προσοχῆς καὶ τῆς ἀνωθεν ἀρωγῆς ὅπως καταντήσητε εἰς λιμένα τὸν σωτήριον, εἰς τὸν ὅποιον ἀκινδύνως ἀφικνοῦνται μόνον οἱ ἐπιτηδεύοντες τοὺς οἵακας τῆς ψυχῆς αὐτῶν στρέφοντες καὶ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ἀπὸ τῶν θεοτεύκτων ἀγκυρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος ἐξαρθῶντες. Προσέλθετε λοιπὸν καὶ συνάχθητε, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν τί ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ἵνα καὶ προδεκτικώτεροι καταδοτῇτε καὶ τῆς ἀνωθεν βοήθειας ἀξιοθῇτε.

Β'. Ἐν τῷ πελάγει τοῦ βίου, ἀγαπητοὶ, ἀπαντήσῃ ὑμῖν σοφία τοῦ κόσμου ἀφ' ἐνός, ὥς τις πνοὴ βιαία κατὰ κυμάτων ὠθοῦσα καὶ κατακλύζουσα τὰς δίκην ἀνευματίστων πλοίων φερομένας διανοίας, καὶ φόδος Κυρίου ἀφ' ἑτέρου, δίκην ἔρματος στερεᾶν ἰσχυρῶς κατὰ παντὸς ἀντιπνόου ἀνέμου καὶ ἀσάλευτον τηρῶν τὸ σκάφος τῆς διανοίας τοῦ πεποιστότος καὶ διψῶντος πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα. Συναντήσῃ ὑμῖν σοφὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ φοδούμενος τὸν Κύριον· καὶ συνήθως ὁ μὲν σοφὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ συνετὸς ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐνώπιον ἑαυτοῦ ἐπιστήμων(1), θρυλλεῖται

(1) Ἦσ. ε' 21.

μὲν λογιζόμενος μέγας καὶ δοξάζεται, ἀλλ' ἐν τῷ αἰῶ-
νι μόνον τούτῳ καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τούτων
οὐχὶ πάντων, ἀλλὰ τῶν ζηλούντων τὴν τοῦ κόσμου
τούτου σοφίαν καὶ δι' αὐτῆς ζητούντων τὰ πάντα νὰ
ἐρμηνεύσωσιν· ὁ δὲ φοβούμενος τὸν Κύριον τὸνναντίον
προσηλακίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἀτιμάζεται ἐν
τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπὸ τῶν τοιούτων καὶ ὑπὸ τῶν σαρ-
κικωτέρων τὸ φρόνημα, ἀλλ' ἀνέχεται τῶν προσηλα-
κισμῶν μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἐλπίδος κρείττονος βίου ἀ-
λύτου τε καὶ αἰωνίου, ὡς δείκνυσιν ὁ βίος πάντων τῶν
ἐν φόβῳ Θεοῦ ἀναστραφέντων τὸν τῆς παροικίας χρό-
νον· ὅτι οἱ δίκαιοι ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξουσιν, κατὰ
τὴν θέσφατον αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ῥήτραν, οὐδε λογιζόν-
ται «ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλ-
λουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι» (1), καθ' ἣν ἐκλάμψουσιν
ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν, οὗ τῷ
φόβῳ κεχαρακωμένοι πορεύονται τῆς ἀρετῆς τὸν δρό-
μον. Ὅθεν ἡ πανάρετος Σοφία τοῦ Σειράχ συγκρίνουσα
τὸν εὐρόντα σοφίαν ἀπλῶς πρὸς τὸν ἔχοντα φόβον Θεοῦ,
δικαίως ὑπερεξαίρει τοῦτον λέγουσα. «Ὡς μέγας ὁ εὐ-
ρὼν σοφίαν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὑπὲρ τὸν φοβούμενον τὸν
Κύριον» (2)· διότι ὁ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ σοφίᾳ καυχώμενος καὶ
μὴ τὴν ἄνωθεν κατερχομένην σοφίαν ἐκζητῶν, οὗτος
ἔχων τὴν οἴησιν ὅτι τὰ πάντα ἐπίσταται καὶ τὰ πάντα
νὰ νοήσῃ δύναται διὰ τοῦ πεπερασμένου ἀνθρωπίνου
νοῦ, ἐκθαμβοῖ μὲν τοὺς χαίνοντας πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σο-
φίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ματαιοῦται ἐν τοῖς ἰδίοις λογι-

σμοῖς, καὶ μακαρίζει ἐσχατὰ δικαίων, ὁπότε οὐκ ἔτι
καιρὸς νὰ βαδίσῃ ἐν τοῖς ἔχουσιν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ
ὁ θεόπνευστος προφῆτης ταλανίζει τοὺς τοιούτους λέ-
γων «Οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν
ἐπιστήμονες» (1).

Γ'. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ὁ τῷ θεῷ φόβῳ ἐστοιχειωμένος
καὶ διὰ παντὸς προσορῶμενος τὸν Κύριον ἐνώπιον ἑαυ-
τοῦ ἵνα μὴ σαλευθῇ· ἀλλ' εὐγνωμόνως ἐπιγινώσκει ὁ τοι-
οῦτος, ὅτι «Κύριος δίδωσι σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου
αὐτοῦ γινώσκεις καὶ σύνεσις» (2), καὶ ὅτι, «ἀρχὴ σοφίας φό-
βος Κυρίου»· καθότι «τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶ-
νος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν,
καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοῖς υἱῶν τοῖς φυλάσσουσιν
διαθήκην αὐτοῦ» (3). Σύνοιδεν ὁ τοιοῦτος τὴν ἑαυτοῦ
πτωχείαν τοῦ πνεύματος καὶ ἀσθένειαν, καὶ προσκολ-
λᾶται τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ,
πεπειθὼς ὅτι ὁ μὲν νόμος τοῦ Θεοῦ τῷ ὄντι λύχνος
τοῖς ποδὶν ἐστί, φαίνων ἐν ἀνχυρῷ τόπῳ, ἡ δὲ ἐντολὴ
αὐτοῦ ζῶν αἰώνιος, καὶ ἅμα πιστεύων ὅτι διὰ τοῦτο
μακαρίζεται ὁ ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, διότι
«Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα». Ἐπομένως
στοιχειούμενος ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ θεῷ φόβῳ, δὲν
ζητεῖ τὴν ἐπίγειον ταύτην τὴν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἰα-
κώβου ψυχικὴν καὶ δαιμονιώδη καὶ ἀλαζονικὴν ἀποκα-
λουμένην σοφίαν, τὴν σταδιάζουσαν κατὰ τῆς γνώσεως
τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τὴν ἄνωθεν σοφίαν, τὴν συμπά-
ρεδρον τῷ θρόνῳ τοῦ Ὑψίστου, καὶ ἀφθόνως ἐκεῖ-

(1) Ῥωμ. ἡ. 18. Ἰω. ις'. 33.

(2) Σοφ. Σειρ. κέ. 10.

(1) Ἠσ. ε. 21.

(2) Σοφ. Σολ. β'. 5.

Ψαλ. ρβ'. 17.

θεν τοῖς ἐπιζητοῦσι καταχεομένην· ἥτις, κατὰ τον αὐτὸν θεῖον ἀπόστολον, «πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστή ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος»(1)· περὶ τῆς ὁποίας καὶ ὁ θεόδοφος παροιμιαστῆς μετ' ἐγκωμίων ἀποφαίνεται λέγων. «Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς εὗρε σοφίαν καὶ θνητὸς, ὃς εἶδε φρόνησιν· κρεῖσσον γὰρ αὐτὴν ἐμπορεύεσθαι ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυρούς· μῆκος γὰρ βίου καὶ ἐτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα»(2).

Δ'. Ἡ κατὰ κόσμον καὶ ἐπίγειος σοφία, ἀγαπητοί, πολλὰ ὑμῖν παρουσιάζει τὰ προσκόμματα ἐν τῇ ὁδῷ ὑμῶν, ἔτι δὲ καὶ ποικίλα τὰ δελεάσματα, καὶ αὐτὰς τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου ὑποσχεθήσεται ὑμῖν, ὅπως ὑποσκελίσῃ τε καὶ παρασύρῃ ἐκτρέπουσα εἰς τὴν αὐτῆς ὁδὸν τῆς ἀπωλείας, τὴν πλατεῖαν καὶ ἄνετον· ἀλλὰ προσέχετε ἑαυτοῖς. «Μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, παραγγέλλει καὶ ὑμῖν ὁ θεῖος Παῦλος, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον»(3)· μὴ διαμειψήσθε αὐτῇ τοῦ πλούτου τῆς ἀρετῆς τὴν δόξαν, τὴν ὁποῖαν προξενεῖ ἢ διὰ τοῦ θείου φόβου κατορθουμένη σοφία· δεῖξατε ἀληθῶς ὅτι μαθηταὶ ἐστέ γνήσιοι τῆς αὐτοσοφίας ἐκείνης, τοῦ πρᾶσιμου Ἰησοῦ καὶ Σωτῆρος τοῦ κόσμου, τοῦ εἰπόντος, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ εἰς τὴν ἀπώλειαν ἄγουσα, στενὴ δὲ καὶ τεθλιμμένη, ἡ εἰς

τὴν ζωὴν φέρουσα(1)· ὅστις ἐκ τοῦ κόσμου μὲν ἐκλέγεται τοὺς ἑαυτοῦ, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ οὔτινος τῷ ὀνόματι ἐμύνησεν ὑμᾶς ἡ Σχολὴ εἰς τὰ μυστήρια καὶ τὴν ὁδὸν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἵνα καὶ αὐτοὶ καταξιωθῇτε νὰ γείνητε πολλῖται αὐτῆς αἰδίοι, καὶ ἐτέρους καταστήσῃτε ἀξίους, διδάσκοντες διὰ τε τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος ὑμῶν τοῦ καλοῦ. Πᾶσα δὲ ἀνάγκη καὶ τοῦ καλοῦ παραδείγματος, ὡς γνωρίζετε, ὅπως μὴ ἄλλοις κηρύξαντες αὐτοὶ ἀδόκιμοι γέννησθε· τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ θεομακάριστος Παῦλος, ὁ μέχρι τρίτου ὑπεραρθεὶς οὐρανοῦ καὶ ἄρρητα ἀκούσας ῥήματα, ἐφθοεῖτο περὶ ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐπαύσατο ἐφ' ὅσον ἔζη ἐπὶ τῆς γῆς ὑπωπιάζων τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶν ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει· καὶ ἂν αὐτὸς ὁ Παῦλος ὁ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀρετῆς καὶ τελειότητος φθάσας, ὥστε θαρρόντως νὰ λέγῃ, «Ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός», ἐφρόνει περὶ ἑαυτοῦ ὅτι οὐδὲν τέως εἶχε καταλαβὼν, καίπερ τὸ πᾶν κατέχων, καὶ φόβῳ συνείχετο μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται(2), τί ἂν εἴπομεν ἡμεῖς, ἀγαπητοί, οἱ μὴδὲ τὸ ἐλάχιστον ἐκείνου ὄντες ἐν Χριστῷ, οὓς πάντως καὶ ὠδίνει ἄνωθεν ἐν πνεύματι καὶ στενάζει, ἄχρως οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ἡμῖν;(3)

Ε'. Ἵνα λοιπὸν εὐδοκίμως διανύσαντες τὸ πολυτάραχον τοῦ παρόντος βίου κλυδώνιον καταντήσῃτε εἰς τὸν γαλήνιον ὄρμον τῆς σωτηρίας, αὐτὸν μιμεῖσθε πάν-

(1) γ'. 16.

(2) Παροιμ. Σολ. γ'. 13.

(3) Ῥωμ. ιβ'. 2.

(1) Ματθ. ζ'. 13.

(2) ἀ. Κορ. θ'. 27.

(3) Γαλ. δ'. 19.

τοτε τὸν ἄριστον τοῦ κοινοῦ Δεσπότης μιμητὴν ἡμα
καὶ ἀθλητὴν· αὐτοῦ τὰς θεοπνεύστους συμβουλάς καὶ
παραινέσεις καὶ διαταγὰς ἐτοιμῶς ἔχετε πάντοτε νὰ
ἐκτελεῖτε. Καθὼς οἱ πρὸς τύπον δημιουργοῦντες πάν-
τοτε στρέφουσι τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ὑπόδειγμα, καὶ εἴ-
τε παρ' αὐτὸ πεποίηται αὐθις μετασκευάζουσιν, οὕτω
καὶ ὑμεῖς πρὸς αὐτὸν ἐνατενίζετε ἐν Χριστῷ πάντο-
τε, ὅστις μυρία ἔσχεν ἐν τῷ κόσμῳ ἀντίξοα συναντή-
ματα, πρὸς πάντα δὲ γενναίως ἠγωνίστατο παρὰ Χρι-
στοῦ ἐνδυναμούμενος, λογισμοὺς καθαιρῶν καὶ πᾶν
ὑψῶμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· ἐὰν
οὕτω πράξετε ἐν ταπεινώσει καρδίας ζητοῦντες νὰ
εὐαρεστήσητε Θεῷ, ἔρεϊτέ ποτε καὶ ὑμεῖς, ὡς ἐκεῖ-
νος. «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσμαι, τὸν δρόμον τε-
τέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ
τῆς δικαιοσύνης στέφανος»(1). Ὁ δὲ Κύριος ἀποδώσει
καὶ ὑμῖν τὸν στέφανον τοῦτον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ,
ὁ δίκαιος κριτής(2).

5'. Τὸ λοιπὸν, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ, ἡ Σχολὴ
ἐκθρέψαδα ὑμᾶς καὶ εἰς ἡλικίαν τοῦ πληρώματος τοῦ
Χριστοῦ ἀγαγοῦσα διὰ τῆς τελείας γνώσεως τῶν τῆς
εὐσεβείας δογμάτων, καὶ πάντα ὑμῖν ὑποδείξασα τὰ
πρὸς εὐαρέστησιν συντελοῦντα, καὶ ταῖς τελευταίαις
ταύταις ὑποθήκαις πρὸς μείζονα τὴν ἀσφάλειαν ἐφο-
διάσασα, συγχαίρει ὑμῖν ἀπολυομένοις, καὶ οὐδὲν ἔ-
χουσα τοῦ λοιποῦ νὰ εἴπῃ «παρατίθεται ὑμᾶς τῷ Θεῷ

(1) β'. Τιμ. δ'. 7.

(2) Ἀντὶθ.

καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικο-
δομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμέ-
νοις παῶσι»(1), καὶ εὐχεται ἵνα αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀγιάσῃ ὑ-
μᾶς ὁλοτελεῖς. Ἀμήν.

(1) Πράξ. κ'. 32.

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝΑΡΞΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΑΑ' ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΣ

Α'. Ἐλλόγιμοι καθηγηταὶ καὶ φίλτατοι μαθηταί, ὁ εὐλογῶν τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ ἰδοὺ πάλιν συνήγαγεν ἡμᾶς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς ἀχράντου θεολογίας τέμενος πρὸς ἐπανάληψιν τῶν πνευματικῶν τῆς σπουδῆς ἀγώνων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀναγκαίως ἀπέστνημεν πρὸς καιρὸν πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος· δὲν ἀμφιδάλλω δὲ ὅτι, καθὼς οἱ ἔμπειροι καὶ φιλότιμοι ἀγωνισταὶ ἐξ ἀναπαύλας ἐπὶ μείζονας ἐξανιστάμενοι ἄθλους κουφότερον ἀντέχουσι πρὸς τοὺς πόνους καὶ προθυμότερον σπεύδουσιν εἰς τὸ τέρας, πάσας τὰς μεταξὺ τοῦ ἀγῶνος κακουχίας ἀσμένως ὑπομένοντες τοῦ βραβείου ἕνεκα, οὕτω καὶ ὑμεῖς, φίλτατοί μοι μαθηταὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ, ἀναλαβόντες τὰς δυνάμεις ἐκ τῶν προτέρων κόπων κατὰ τὸ οὐ σμικρὸν διάστημα τῶν παύσεων καὶ τῆς ἀνέσεως καὶ ἀναζωπυρηθέντες, γενναίότερον θέλετε ἀγωνισθῆναι κούφως ὑπομένοντες τοὺς πό-

νας τῆς σπουδῆς, ἐνθαρόνόμενοι ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ βραβείου τῆς εὐδοκμησέως, ὅπερ τοδοῦτω πολυτιμότερόν ἐστι καὶ τιμαλφέστερον, καθ' ὅσον ἔσται πνευματικόν, κοσμοῦν οὐχὶ τὸ τῇ φθορᾷ δοθησόμενον ὑλικὸν σῶμα, ἀλλὰ τὴν αἰὼν καὶ ἀθάνατον ψυχὴν. Ἵνα δὲ μὴ ὤμεν ἑαυτοῖς θαρροῦντες ὑπερηφάνως πρὸς τὴν εὐδοκίμησιν, κατὰ χρέος ἐπεκαλεσάμεθα, καὶ οὐδέποτε θέλομεν παύσει διὰ τῆς καθ' ἡμέραν προσευχῆς ἐπικαλούμενοι τὴν ἀρωγὴν καὶ ἀντίληψιν τοῦ εἰπόντος, ὅτι «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (1) παρ' οὗ καὶ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ τοῖς ἀνθρώποις καταπέμπεται καὶ χορηγεῖται, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἁδολος ἐκείνη καὶ ἀγνή καὶ μετὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν σοφία, τῆς ὁποίας ὁ πόθος καὶ ἡ δίψα βεβαίως συνήθροισεν ἡμᾶς ἐκ διαφόρων μερῶν καὶ πατριδῶν εἰς τὸ εὐαγὲς τοῦτο τῆς θεολογίας τέμενος, καὶ τὴν ὁποίαν ὅταν τις ἐκζητῶν μετὰ καθαρᾶς καρδίας παρὰ τοῦ μόνου δωρητοῦ καὶ αὐτὸς ἅμα παρ' ἑαυτοῦ καταβάλλων τοὺς πρὸς ἐπίτευξιν ἀναγκαίους ἀγῶνας ἀποκτήσῃ ἀληθῶς, ὅσον νέος καὶ ἂν ᾖ, τῷ ὄντι ἐφαρμόζεται εἰς αὐτὸν τὸ ὑπὸ τοῦ θεοδόφου Σολομώντος εἰρημένον. «Πολλὰ δὲ ἐστὶ φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γήρως, βίος ἀκηλίδωτος» (2). Τοιοῦτος δ' ἐστὶν, ἀγαπητοί, καὶ ὁ σκοπὸς πάσης σχολῆς ἐν γενεῇ καὶ ἰδίᾳ τῆς ἡμετέρας, τοὺς νεαροὺς τὴν ἡλικίαν καὶ τέως ἀγενεῖους νὰ καθιστᾷ διὰ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως καὶ τῆς διανοητικῆς διαπλάσεως γέροντας καὶ πρεσβύτας σεβασμίους διὰ τε τὴν φρόνη-

(1) Ἰωάν. ιε'. 5.

(2) Σοφ. δ'. 6.

ων καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν, οὕτως ὥστε, καὶ ὅταν τῷ χρόνῳ φθάσωσιν εἰς τὴν προεδυτικὴν ἡλικίαν, διπλῆς τιμῆς ν' ἀξιώνται, τῆς ἐκ τοῦ γήρως καὶ προεδείου καὶ τῆς ἐκ τῆς ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας συνοίκου ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ δικαίως ἕκαστοι νὰ λέγωσι πρὸς τοὺς νέους ὅπερ τις τῶν θύραθεν ἔλεγε ποτέ· «Νέοι, ἀκούετε γέροντος, οὗ νέου γέροντες ἤκουον».

Β'. Εὐκαιρον λοιπὸν νῦν, ὅποτε μετὰ προθυμίας συνελθόντες αὐθις εἰς νέον σχολικὸν ἔτος τῆς ἡθικῆς καὶ διανοητικῆς παιδείσεως εἰσερχόμεθα σὺν Θεῷ ἀντιλήπτορι, ἵνα ἐπισκεψώμεθα καὶ μελετήσωμεν συντόμως τὸ ἱερὸν τοῦ σοφοῦ Σολομώντος λόγιον, ὅπως ἕκαστος ἑμὼν καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον καὶ τῆς ἐνταῦθα σπουδῆς καὶ τῆς ὅλης τῆς ἀνωθεν ὠρισμένης ἐπιγείου ζωῆς ἔχων αὐτὸ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ αἰέποτε πράγματι εἰς τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐφαρμόζων εὐδοκίμως τελέσῃ τὸν δρόμον, καὶ ἀξιωθῇ τοῦ τῆς δικαιοσύνης στεφάνου παρὰ τοῦ οὐρανίου ἀθλοθέτου. Ἐπαναλάβωμεν λοιπὸν πάλιν τὸ λόγιον. «Πολλὰ δέ ἐστι, λέγει, φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γήρως, βίος ἀκνηλίδωτος». Ἐν πάσῃ τῇ ἀρχαιότητι καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἐπεκράτει τὸ κάλλιστον ἔθος νὰ τιμῶσι καὶ σέβωνται τοὺς γεραίτε-
ρους καὶ προεδύτας οἱ νεώτεροι, καὶ αἰδῶ ἐνώπιον αὐτῶν νὰ ἔχωσι μεῖζονα καὶ τὰς συμβουλὰς αὐτῶν νὰ ζητῶσι καὶ εὐγνωμόνως ἀποδέχωνται· ἴσως δὲ παρ' ἡμῖν ἐνιαχοῦ, ὅπου δὲν εἰσεφθάρῃ εἰσέτι ἐν τῇ νεολαίᾳ ἡ δοκησιδοφία καὶ ἡ οἴησις ὅτι τὰ πάντα γνωρίζει, ἐπικρατεῖ ἔτι τὸ κράτιστον τοῦτο ἔθος· διότι φύσει ὁ ἄνθρωπος διὰ πολλῶν περιπετειῶν καὶ κινδύνων κατα-
ν-

τῶν εἰς τὸ γῆρας καὶ τῶν νεανικῶν τῆς ἀκρισίας ὁρμῶν ἥδη παρερχομένων ἀποκτῇ διὰ τῆς πείρας φρόνησιν καὶ κρίσιν τῶν πραγμάτων ἀσφαλῆ, καὶ βίον διάγει τότε ἀκνηλίδωτον, ἀπληλαγμένον τῶν παρεκτροπῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται ἡ νεότης, ὅταν μὴ τυγχάνῃ χαλιναγωγήσεως. Ἐπειδὴ λοιπὸν πάντοτε ἐτιμᾶτο ἡ προεδυτικὴ ἡλικία διὰ τὴν ὁποίαν κέκμηται συνήθως φρόνησιν καὶ ἐμπειρίαν καὶ διὰ τὸ ἀκνηλίδωτον ἥδη καὶ ἐνάρετον τοῦ βίου, διὰ τοῦτο διεγείρων ὁ σοφὸς τὴν ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμίαν τῶν νέων, καθ' ὅσον οὐδὲν ἀδύνατον εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποφαίνεται τὴν σοφὴν ταύτην ῥήτραν, ὅτι τὸ σεβάσμιον καὶ ἀξιότιμον τοῦ ἀνθρώπου δὲν συνίσταται ἀπλῶς εἰς τὰς λευκάς τρίχας καὶ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ φρόνησιν καὶ ἀρετὴν, εἴτε νέος ἐστίν, εἴτε γέρον. «Πολλὰ δέ ἐστι φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γήρως, βίος ἀκνηλίδωτος»· διότι καὶ ὁ καθ' ἡμέραν βίος καὶ ἡ ἱστορία ὀλίγα γερόντων παραδείγματα παρουσιάζουσιν, οἵτινες δὲν ἔχουσι τὴν ἀρμόζουσαν τῇ ἡλικίᾳ σύνεσιν καὶ ἀγιότητα τοῦ βίου, καὶ νέων ὁσαύτως, οἵτινες πολλῶν γερόντων εἰδὶ προτιμότεροι καὶ σεβαστότεροι ἔνεκα τῆς περικοσμούσης αὐτοὺς φρονήσεως καὶ τῆς χρηστῆς διαγωγῆς· καὶ ἵνα μὴ περιπλανώμεθα μακρὰν, ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἡμετέρᾳ σχολικῇ κοινωσίᾳ, καίπερ ὀλιγαριθμῶ οὖσῃ, εὐρίσκονται κατὰ καιροὺς νεώτεροι τῇ ἡλικίᾳ μαθηταί, οἵτινες διὰ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς εὐτάκτου καὶ χρηστῆς ἐν γένει διαγωγῆς πολλῶ τῷ μέτρῳ ὑπερακοντίζουσιν ἐτέ-
ρους πλέον προδεηκότες τῇ ἡλικίᾳ καὶ εἰς τὸν ἱερατι-

κὸν κατάλογον ἐναριθμούς· οἱ δὲ τοιοῦτοι, ὅταν καὶ προβαίνοντες τῇ ἡλικίᾳ γηράσωσιν ἀδιαλείπτως ἐξα-
σκοῦντες φρόνησιν καὶ ἀρετὴν, ἀληθῶς ἄξιοι τοῦ παν-
τὸς σεβασμοῦ παρὰ πᾶσι καθίστανται, καὶ τοῦ ἄκρου
τῶν ἀγαθῶν ἐφικνοῦνται, τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ὁποίου ἀ-
κορεστώς μὲν ὀρέγεται ὁ ἄνθρωπος, ἀνοηταίνων δὲ ἀ-
ποτυγχάνει, ὥς μὴ μεταχειριζόμενος τὰ κατάλληλα πρὸς
ἐπιτυχίαν μέσα.

Γ'. Ἡ φρόνησις ἄρα καὶ ἡ ἀρετὴ οὐκ εἰσι προνόμιον
τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, ἀλλὰ κοινὸν ἀγώνισμα καὶ ἄ-
θλον πάσης ἡλικίας· τοῦτο δὲ καὶ τὸ θεόφατον τῆς
Σοφίας λόγιον αὐθεντικῶς διδάσκει, καὶ ἡ ἱερὰ μάλι-
στα ἱστορία πολλαχῶς μαρτυρεῖ, καὶ οὐδεὶς νοῦν ἔχων
ἀμφιδάλλει, ἀρκεῖ μόνον νὰ ῥύψῃ βλέμμα προσεκτικὸν
ἐπὶ τὴν κοινωνίαν, ἔνθα πολλὰ ἀπαντήσῃ τὰ παραδείγ-
ματα, ἢ ν' ἀναμνησθῇ προχείρως τὰ ἐν τῇ θείᾳ γρα-
φῇ ἱστορημένα περὶ τῶν δύο ἐκείνων προδευτῶν καὶ
κριτῶν, τῶν ἀδίκως καταδικασάντων εἰς θάνατον τὴν
Σωσάνην, καὶ τοῦ προφήτου Δανιὴλ, ὅστις, καίτοι παι-
δάριον ἦν, ὥς λέγει ἡ Γραφή, ὅμως πολὺ συνετώτερος
καὶ δικαιότερος ἐκείνων κατεδείχθη, καὶ ἐξήλεγξεν ἐνώ-
πιον παντὸς τοῦ λαοῦ τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν καὶ μοχ-
θηρίαν, Πάντες δὲ οἱ προεδύτετοι ὡμολόγησαν ὅτι
«αὐτῷ δέδωκεν ὁ Θεὸς τὸ πρεσβεῖον», διὰ τὴν φρόνησιν
δηλονότι καὶ τὸ ἀγνὸν καὶ ἀκνηλίδωτον τοῦ βίου· ὅθεν
προσεπιλέγει ἡ Γραφή. «Καὶ Δανιὴλ ἐγένετο μέγας ἐνώ-
πιον τοῦ λαοῦ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας καὶ ἐπέκεινα» (1).

(1) Δαν. ἱστορ. Σωσ.

Γνωστὸν δὲ πῶς κατόπιν καὶ αὐτοὶ οἱ λέοντες, θηρία
ἀγριώτατα καὶ εἰς βορὰν ἀνθρώπων τηρούμενα, ἐδε-
δόθησαν ἐν τῷ λάκκῳ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγιότητα
τοῦ Δανιὴλ, τὴν ὁποίαν ὡς σοφὸς καὶ φρόνιμος νεα-
νίας ἤσκει μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων παιδῶν ἐν τῷ μέσῳ
τῆς ἀσεβοῦς καὶ διεφθαρμένης Βαβυλῶνος καὶ τῆς αὐ-
λῆς τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Λέγω ἀρετὴν καὶ ἀγιότη-
τα, διότι βίος ἐνάρετος καὶ ἅγιος, εἴτε ἀκνηλίδωτος, κα-
τὰ τὸν σοφόν, ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ ἄνευ φρονή-
σεως, ὅπως οὐδὲ τῶν πρεσβείων τῆς τιμῆς καὶ τοῦ ἀ-
ληθοῦς κοινοῦ σεβασμοῦ ν' ἀξιωθῇ τις δυνατόν, ἐάν
τε γέρων τύχη ᾖν, ἐάν τε νέος, ἄνευ ἐναρέτου καὶ ἀκνη-
λιδώτου βίου. Βίος ἐνάρετος καὶ φρόνησις, νοουμένη
οὐχὶ ὅπως συνήθως ὑπὸ τῶν κοσμοφρόνων καὶ ιδιοτε-
λῶν ἀνθρώπων ἐκλαμβάνεται, ἀναποσπάστως συνέ-
χονται πρὸς ἄλληλα ὡς αἰτία καὶ ἀποτελεσμα· γνω-
στὸν δὲ ὑμῖν πάντως καὶ τὸ ἕτερον ἐκεῖνο λόγιον,
ὅτι «εἰς κακότεχνον ψυχὴν καὶ εἰς ἀσυνέτου καρ-
δίαν σοφία οὐκ εἰσελεύσεται· ἐάν δὲ καὶ εἰσέλθῃ, τα-
χέως καὶ ἐξελεύσεται». Διὸ, ὅστις ἔχει τοιαύτην φρό-
νησιν, δι' ἧς διακρίνεται καὶ ἐκλέγεται οὐχὶ τὸ πρὸς
ῥῶαν μέλλον νὰ τέρψῃ καὶ ἡδύνῃ, ἀλλὰ τὸ διαρκῶς, καὶ
ἐάν πρὸς ῥῶαν λυπήσῃ καὶ δυσάρεστῇ, ὁ τοιοῦτος τῷ
ὄντι ἀσχεῖ τὴν ἀρετὴν καὶ βίον ἀγωνίζεται νὰ μετέλθῃ
ἄμεμπτον καὶ ἀκνηλίδωτον διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ὅσα
ἐπιβάλλουσιν οἱ νόμοι τοῦ ὀρθῶς καὶ ὀσίως καὶ δι-
καίως πολιτεύεσθαι καὶ τοῦ τηρεῖν ἑαυτὸν ἀγνὸν ἀπὸ
πάσης κοσμικῆς ματαιοφροσύνης, τοῦτ' ἔστιν οἱ νόμοι
τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἐ-

αὐτὸν ἀγάπης· ἔτι δὲ καὶ διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἰδιαιτέρων ἐκείνων καθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὁποίων ἀμέσως εὐρίσκεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἴτε ὡς ἀρχῶν, εἴτε ὡς πολίτης, εἴτε ὡς μαθητῆς ἢ διδάσκαλος, καὶ ὅ,τι δῆποτε ἄλλο.

Δ'. Ἐν τούτοις ἀφήσωμεν κατὰ μέρος πᾶσαν ἄλλην τάξιν ἀνθρώπων, καὶ περιορισθώμεν εἰς ἡμᾶς αὐτούς. Ὁ ὑμέτερος σκοπὸς καὶ προορισμὸς ἐστίν, ἀγαπητοί, οὐχὶ ἀπλῶς τὸ μαθεῖν γράμματα χάριν ὑλικῆς ὠφελείας καὶ πορισμοῦ βιωτικοῦ, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ μορφωθῆναι ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς διὰ τῆς σπουδῆς τῶν γραμμάτων, καὶ μάλιστα τῶν ἱερῶν, ὃ ἐστὶ τὸ ἀσκησάσαι προσηκόντως τὴν φρόνησιν καὶ μορφῶσαι τὴν καρδίαν διὰ τῆς παιδείας οὕτως, ὥστε, ὅταν ποτὲ Θεοῦ συναιρουμένου συμπληρώσῃτε τὰς σπουδὰς ὑμῶν ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ καιρῷ, ἐπὶ τῇ καὶ παρ' ἡλικίᾳ θὰ ἐχητε μεγίστην καὶ ὑψηλὴν ἀποστολὴν, οἷα ἡ τῆς διδασκαλίας τοῦ θεοῦ λόγου, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς συνέσεως καὶ τῆς τῶν τρόπων χρηστότητος νὰ τιμῶσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι ὡς πρεσβύτας, ἐξ ὑμῶν αὐτῶν πιστοποιοῦμενοι ὅτι ἀληθῶς ἡ φρόνησις καὶ ἡ τοῦ βίου ἀγνότης ἐστὶ πολλὰ καὶ γεροντικὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡλικία, ἀξία τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἡ τῷ χρόνῳ μόνον προδεηκυῖα καὶ τῷ πολλῷ πώγωνι σεμνυνομένη πρεσβυτικὴ ἡλικία, καὶ ἐὰν ὁ φέρων τὸν τοιοῦτον λευκὸν πώγωνα πάσης γέμῃ πονηρίας καὶ ῥυπαρίας. Διὸ ἡ προκοπὴ ὑμῶν ἐστὶ βεβαία καὶ ἀληθινὴ οὐχὶ ἐὰν μάθητε γράμματα πολλὰ καὶ ποικίλα, οὐχὶ ἐὰν συσσωρεύσῃτε ἐν

ταῖς διανοίαις γνώσεις παντοειδεῖς ἐπιδείξεως ἔνεκα καὶ πορισμοῦ, ἀλλ' ἐὰν τέρας τῆς σπουδῆς ὑμῶν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἠθικὴν τελειοποιήσιν ὀρίζοντες καὶ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἀποβάλλοντες εἴ τινα ἕκαστος κέκτηται κακίαν καὶ τραχύτητα ἡθους καὶ ἀδελτηρίαν, καταντήσῃτε οὕτως εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς λελογισμένως διὰ τῆς πολλῆς φρονήσεως ἐκλέγοντες πάντοτε καὶ προαιρούμενοι τὸ ἐς ἀεὶ ἀγαθὸν καὶ χρησίμιον, καὶ ἀποφεύγοντες τὸ σήμερον μὲν καθιδύνον καὶ εὐφραῖνον, αὔριον δὲ πικρότερον χολῆς ἀποδαῖνον, ὅποια παρὰ πάντων ὁμολογοῦνται τῆς ἀνοησίας καὶ τῆς περὶ τὴν ἀρετὴν ὀκνηρίας καὶ ῥαστώνης τὰ ἀποτελέσματα· διότι οὐ μόνον πρὸς κτῆσιν τῆς ἀρετῆς ἀπαιτοῦνται πόνοι πολλοὶ καὶ συνεχεῖς καὶ σύνεσις ὀξύτατη, ἀλλὰ καὶ πρὸς διατήρησιν αὐτῆς διαρκῆ, ὡς εὐκόλως διαφευγούσης τοὺς εἰς ῥαθυμίαν περιπίπτοντας καὶ περὶ τὴν φύλαξιν ἀπροσέκτους· ὅπως δὲ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, «ὁ πταίσας ἐν ἐνὶ γέγονε πάντων ἔνοχος» (1), οὕτω καὶ ὁ μίαν τινὰ ἀρετὴν ἀποβαλὼν ἐκ ῥαθυμίας τὰς πάσας συναπέβαλε καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν κάλλος ἡμαύρωσεν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γινῶναι νόμον καὶ ποιῆσαι διανοίας ἐστὶν ἀγαθῆς ἰδίον, καθὼς πολλάκις τοῦ ἱεροῦ ἀναγνώσματος ἀκούετε λέγοντος, εὐκόλον νὰ καταστῇ φανερὰ ἢ κατ' ἄμφω προκοπὴ ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ὑμῶν εἰς τὰ ὅμματα τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν ὑμετέραν ἐποπτεῖαν καὶ μέριμναν. Ἡ Σχολὴ ὑποβάλλει τοὺς τροφίμους αὐτῆς εἰς νόμους εἰδικούς καὶ καθήκοντα, δυνάμει τῶν ὁποίων

(1) Ἰακώβ β'. 10.

πιστῶς ἐκπληρουμένων κατορθωθῆσεται ὁ ὑμέτερος σκοπὸς τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς μορφώσεως συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ εὐαγγελίου τῆς χάριτος καὶ πρὸς τὴν ὑψηλὴν ὑμῶν ἀποστολὴν, τὴν ὁποῖαν ὀφείλτε κατόπιν νὰ ἐκπληρώσητε διασπειρόμενοι ὡς ἀκτῖνες φωταυγεῖς εἰς τὰς κατὰ τόπους ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· ὅθεν δικαίως ἀπαιτεῖ παρ' ὑμῶν ἐλευθέραν ὑπακοὴν καὶ εὐπειθειαν πρὸς τοὺς νόμους αὐτῆς, συναίσθησιν τοῦ οἰκείου σκοποῦ καὶ προορισμοῦ, εὐλάβειαν πρὸς τὰ θεῖα καὶ εὐσέβειαν εἰλικρινῆ, ζῆλον καὶ προθυμίαν πρὸς ἐκπλήρωσιν ἀκριβοῦς τοῦ καθήκοντος, ἐπιμέλειαν περὶ τὰ μαθήματα καὶ φιλοπονίαν, εἰρήνην πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀγάπην ὥτως ἀδελφικὴν καὶ ἐγκάρδιον, συμπεριφορὰν χρηστὴν καὶ εὐσχήμονα καὶ πάσης μομφῆς ἀπηνάλαγμένην ἐν τε τῇ Σχολῇ καὶ κατὰ τὸν περίπατον, καὶ ὅπουδῆποτε ἂν τύχητε ὄντες.

Ε'. "Ὅσοι τῶν μαθητῶν ἀνταποκρίνονται προθύμως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας τῆς Σχολῆς, οὗτοι καταδεικνύουσιν ὥντως ὅτι τῷ ὄντι ἔχουσι συναίσθησιν ἑαυτῶν, καὶ ἐκπληροῦσιν ἐπιτυχῶς τὸν σκοπὸν τῆς μαθητείας λαμβάνοντες τὴν πρέπουσαν χριστιανοῖς ἀνατροφὴν καὶ παιδευσιν, καὶ ὅτι κέκτηνται τὴν ἀναγκαίαν φρόνησιν, ἥτις καθιστᾷ αὐτοὺς πάντοτε καὶ παρὰ πᾶσι σεβαστοὺς καὶ πάσης τιμῆς ἀξίους· οἱ δὲ τὰ ἐναντία ποιοῦντες, ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, ὑπάρχωσι τοιοῦτοι ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου περιόλου, οὗτοι φρεναπατῶσιν ἑαυτοὺς νομίζοντες ὅτι θέλουσιν ὠφεληθῆναι ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς, ἂν μὴ μεταβάλωσι τρόπον καὶ συνετισθῶσιν. Ἄν ὁ πράγ-

ματι σοφὸς καὶ ἀληθὴς φιλόσοφος ὁμολογούμενος, ὁ Σωκράτης ἐκεῖνος, ἔξω τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ χάριτος τελῶν σοφοὺς καὶ ἐγκρατεῖς ἐθεώρει μόνον τοὺς γνωρίζοντας ὅσα πρέπει νὰ πράττωσι καὶ ἅμα πράττοντας αὐτὰ, τοὺς δὲ γνωρίζοντας μὲν τὰ πρακτέα, τὰ ἐναντία δὲ ποιοῦντας, ἀσόφους καὶ ἀκρατεῖς, ἀσυγκρίτως πολὺ περισσότερον ἡμεῖς, ἀγαπητοὶ, οἱ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ὀδηγούμενοι καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἐνισχυόμενοι ὀφείλομεν νὰ προσκτώμεθα τὴν γνῶσιν καὶ τὴν θεωρίαν τῶν περὶ ἠθικῆς καὶ καθήκοντος νόμων οὐχὶ χάριν ὑλικῶν σκοπῶν καὶ ματαιίας ἐπιδείξεως πολυμαθείας, ἀλλὰ χάριν αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ἡμῶν μορφώσεως, ἔχοντες τοὺς νόμους τούτους ὡς στάθμην καὶ κανόνα ἀστραβῆ, πρὸς ὃν εὐθύνοντες τὸν βίον νὰ κανονίζωμεν καὶ διαπλάττωμεν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ τὴν βούλησιν καὶ τὰς ὁρέξεις, καὶ πάσας τῆς ψυχῆς τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας,

Σ'. Οὗτός ἐστιν ὁ μόνος καὶ κύριος σκοπὸς τῆς παιδείας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τοσοῦτος γίνεται κρότος πανταχοῦ καὶ πάταγος, αὕτη μόνη πρέπει νὰ ᾔηται ἡ πρόθεσις καὶ τὸ τέλος διδασκόντων τε καὶ διδασκομένων· διότι ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τῷ σκοπῷ καὶ τῷ τέλει καὶ συνιστῶνται τὰ σχολεῖα, καὶ τοσαῦτα χρήματα πανταχοῦ εἰς συντήρησιν αὐτῶν δαπανῶνται· τούτου δ' ἕνεκα τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ τέλους καὶ τὰ σχολεῖα καὶ ὁ ζῆλος τῶν συντηρούντων αὐτὰ τοσοῦτον ἐξυμνοῦνται ὑφ' ἀπάντων. Βλέπετε λοιπὸν μὴ διαψεύσητε τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς παιδείας καὶ τῶν σχολείων ἐν γένει, καὶ ἰδίᾳ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ταύτης Σχολῆς, τῆς δωρεὰν ὑμᾶς ἐκτρέ-

φούσης τῷ γάλακτι τῆς εὐσεβείας, καὶ πληρούσης τὰς καρδίας τῶν συνετῶν καὶ φρονίμων τῆς ἐκ τοῦ θείου νόμου ἀκηράτου τρυφῆς, ἵνα μὴ μετανοήσῃτε ποτε μετάνοιαν ἀνωφελῆ καὶ ματαίαν· ὁ δὲ Θεὸς καὶ πατὴρ τῶν φώτων φωτίζει ὑμᾶς ἀνωθεν καὶ συνετίζει πρὸς τὸ καλὸν πάντοτε κατευθύνων τὴν διάνοιαν καὶ τὰ διαθέματα ὑμῶν· διαφυλάττοι δὲ καὶ τὴν Σχολὴν ἀνεπηρέαστον ἀπὸ παντὸς ἀντιξοῦ συναντήματος καὶ ἀπὸ πάσης προσβολῆς ἐναντίας, καὶ τοὺς ἐνθέρους αὐτῆς προστάτας καὶ συντηρητὰς ὡσαύτως. Ἀμήν.



ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΤΣ ΤΕΛΕΙΟΔΙΔΑΚΤΟΤΣ

ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ ΛΑ΄. ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΣ
ΕΠΙ Τῇ ΕΠΙΔΟΣΕΙ ΤΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ.

«Εἴ τις ὀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε. Ἄ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ ἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν» (Φιλιπ. δ'. 9').

Α΄. Καὶ ὑμῶν ἡ καρδία, ἀγαπητοὶ, σκιρτᾷ ἐνδοθεν τὴν στιγμήν ταύτην ὑπὸ χαρᾶς, ὅτι τὸν δρόμον τελέσαντες τῆς ἐνταῦθα σπουδῆς καὶ παιδεύσεως, ἀπαλλάττεσθε τῶν τῆς μαθητείας πόνων καὶ ἀγώνων· ἀλλὰ καὶ ἡ γαλουχήσασα ὑμᾶς Σχολὴ οὐδὲν ἥττον χαίρει καὶ ἡδεται, ὅτι αἱ ὑπὲρ ὑμῶν φροντίδες αὐτῆς καὶ μέριμναι ἐπιστέφονται τῇ ἐπιτυχίᾳ· διὸ πανηγυρίζει σήμερον ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ ἀναδείξει δημοτελεῖ καὶ χαρμόσυνον πανήγυριν ἄγουσα, καὶ τὸ ὑστάτον ὑμᾶς προσφθεγγομένη τὸ λοιπὸν ἀπολύει ἐν εἰρήνῃ καὶ παρατίθεται τῇ χάριτι καὶ τῇ σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ δυναμένου ἐποι-

κοδομῆσαι ὑμᾶς ὡς λίθους τιμίους ἐν τῷ θείῳ καὶ ἀγίῳ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ οἴκῳ, καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πασιν(1). ἀπολύει ὑμᾶς τῆς ἐαυτῆς κηδεμονίας ἀπαλλάττουσα, ὡς καταντήσαντας εἰς τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς ἡλικιώσεως, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀφίπνδιν ἕκαστον ὑμῶν ἐν χειρὶ διαβουλίου ἑαυτοῦ καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ συνέσει ὑπὸ τὴν συνέχουσαν τὰ πάντα κραταιὰν χεῖρα τοῦ Κυρίου νὰ διέλθῃτε ἀπροσκόπως καὶ ἀκινδύνως τὸ πολυτάραχον τοῦ βίου κλυδώνιον, ὅπως ἀξιωθῇτε τῶν τῆς φρονήσεως ἐπαίνων καὶ ἀμοιβῶν, ὡς οἱ φρόνιμοι ἐκεῖνοι τοῦ εὐαγγελίου δοῦλοι, οἱ καλῶς καὶ ἀξιεπαίνως οἰκονομήσαντες τὰ ἐμπιστευθέντα ὑπὸ τοῦ δεσπότης τάλαντα(2). Ἀπολύει ὑμᾶς, ἀγαπητοί, καὶ οὐκέτι μέλλετε τὸ πρόσωπον αὐτῆς βλέπειν ἐκ τοῦ πληθύνοντος, ἀλλὰ μικρότερον μόνον, ἀναπολοῦντες κατὰ νοῦν τὰς ἐν αὐτῇ εἰσόδους καὶ ἐξόδους ὑμῶν καὶ τὸν τέως μὲν ἰσως δυσχερεῖ καὶ χαλεπὸν φανέντα βίον τῆς μαθητείας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς τοῦτον μὲν ἥδιον φανησόμενον καὶ ἀπερίσπαστον καὶ ἀθῶον, πικρὸν δὲ ἀληθῶς καὶ μυρίαὶς δυσχερεῖαις συμπεπλεγμένον τὸν ἐν τῷ κόσμῳ βίον, εἰς ὃν μέλλετε μετὰ μικρὸν νὰ εἰσέλθῃτε· διότι ἀληθῶς ὁ βίος οὗτος πολλὰς καὶ ποικίλας ἔχει τὰς ἀνωμαλίας ὑλικὰς τε καὶ ἠθικὰς, καὶ ἀναριθμήτους παρέρχει θλίψεις καὶ ἐναντιότητας εἰς τοὺς προτιθεμένους καὶ θέλοντας πιστῶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθῆκον καὶ νὰ ζήσωσιν εὐσεβῶς· τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς συνήθως ὑπεριοχυσούσης διαστροφῆς προαιρέσεως τῶν ὄντων ἐκ

τοῦ κόσμου τούτου ἀνθρώπων. Ὅθεν ὁ Κύριος ἡμῶν προασφαλίζων τοὺς οἰκείους αὐτοῦ μαθητάς, «Ἐν τῷ κόσμῳ, λέγει, θλίψιν ἔξετε»(1). ὁ δὲ θεῖος Παῦλος καὶ ἐκ πείρας εἰδὼς, ἐπιπροστίθῃσι λέγων, «Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται, πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόντες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι»(2).

Β'. Ποῖα τὰ ἡμέτερα καθήκοντα ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὡς ἀνθρώπων ἀπλῶς, καὶ τὸ πλεόν ὡς χριστιανῶν καὶ διδασκάλων καὶ κηρύκων τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τῶν ἔργων τῆς πίστεως, τοῦτο δὲν πρόκειται νῦν πρῶτον νὰ μάθῃτε· καθότι ἡ ὅλη παιδευσὶς ὑμῶν ἐν τῇ Σχολῇ πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῶν καθηκόντων τούτων διευθύνετο· ἂν ἐπέγνωντε αὐτὰ ἐν τῇ θεωρίᾳ, καὶ ἂν πιστῶς καὶ μετὰ προθυμίας ἐκπληρώσῃτε αὐτὰ ἐν τῷ ἔξῳ βίῳ καὶ πρακτικῶς, τότε καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν ἔσεσθε ὠφέλιμοι καὶ πρὸς ἑαυτοὺς· ἂν δὲ τοῦναντίον συμδῇ, μόνον ἀντλήσετε τὰ κακὰ τῆς ἀκηδίας καὶ τῆς ἀδιαφορίας· ἐκ τούτων δὲ σκοπεῖ ὁ λόγος νὰ προφυλάξῃ ὑμᾶς, ὡς τέκνα τοῦ Θεοῦ ἀγαπητὰ, καὶ νὰ ὑπομνήσῃ τὴν ἀνάγκην τοῦ γρηγορεῖν καὶ νήφειν ἐν πάσιν, ὅπως ἀντιδιδῆτε εἰς τὰς μεθοδεῖας τοῦ ἀντικειμένου καὶ ὑπερνικήσῃτε τὰς ἐν τῷ κόσμῳ ἀπαντωμένας ἀνωμαλίας καὶ χαλεπότητας· ὅσα λοιπὸν ἐμάθετε καὶ ἐδιδάχθητε καὶ ἠκούσατε ἐπιταγίαν ὅλην τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας ῥήματα ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ θωτηρίου, ταῦτα καὶ τοῦ λοιποῦ ἀδιαλείπτως μελετᾶ-

(1) Πράξ. κ'. 32.

(2) Ματθ. κε'. 23.

(1) Ἰωάν. ιε'. 33.

(2) β'. Τιμ. γ'. 12.

τε αὐτοὶ ἑαυτοὺς διδάσκοντες· καὶ ὀφείλετε μάλιστα νὰ μελετᾶτε αὐτὰ καὶ νὰ πράττετε συμφώνως πρὸς αὐτὰ, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν· διότι ἐπὶ ταύτῃ μόνῃ τῇ συνθήκῃ ὁ τῆς εἰρήνης Θεὸς ἔσται μεθ' ὑμῶν, ἐνδυναμῶν τὴν ὑμετέραν ἀσθενεῖαν καὶ διαφυλάττων τὴν συνείδησιν ἐκάστου ἡσυχον καὶ εἰρηναίαν καὶ πάσης τύψεως ἀπηνάλαγμένην. Ἄλλως, ἐὰν ἀποστήτε ἀπ' αὐτοῦ δι' ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας περὶ τὴν διηνεκὴ μελέτην τῶν πρακτέων, καὶ πορισμὸν ποιούμενοι τὴν εὐσέβειαν συμφθαρῆτε ταῖς χαμαιζήλοις κοσμικαῖς τύρβαις καὶ ιδέαις καὶ συνομοιωθῆτε τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, «ὦν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὦν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες»(1), ὡς ὁ θεορῶντων ἀποφαίνεται ἀπόστολος, ὦ, τότε ἔστε βέβαιοι ὅτι ἀποστήσεται καὶ αὐτὸς ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ δικαιοκρισίας ἐλέγξει τὴν ἀσυνεσίαν καὶ ἀγνωμοσύνην ὑμῶν κατὰ πρόσωπον, καὶ πληρώσει ὑμᾶς ἀτημίας.

Γ'. Προδέχετε λοιπὸν ἑαυτοῖς, καὶ μάθετε ἐν εἰλικρινείᾳ νὰ ἐφαρμόζετε εἰς ἑαυτοὺς τὸ τοῦ Παύλου ἐκεῖνο, «Οἶδα ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ»(2)· εἴπερ ἔχετε ἀνάγκην τῆς ἁνωθεν παρὰ τοῦ Χριστοῦ χάριτος, καθὼς καὶ ἔχετε ἀναντιρῶντως, πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐνδυνάμωσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀσθενειῶν, ἡ χάρις αὕτη ἐπιπέμπεται καὶ χορηγεῖται οὐχὶ πρὸς τοὺς πεφυσιωμένους καὶ αὐθάδεις καὶ

(1) Φιλίπ. γ'. 19.

(2) Φιλίπ. δ'. 12.

ἀνυποτάκτους, οὐδὲ πρὸς τοὺς κάτω ἔρποντας καὶ μηδὲν τῶν ὑπὲρ γῆν φρονοῦντας, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι καὶ τοὺς ἀποκαθαίροντας τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παθῶν καὶ φρονημάτων γνῖνων διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας καὶ δι' ἀφοσιώσεως εἰς τὸ θεῖον θέλημα, τοὺς ἔχοντας γνώμονα καὶ ἡγεμόνα τῶν ιδίων λογισμῶν καὶ πράξεων οὐχὶ τὰς πρόσκαιρον φερούσας ἡδονὴν ἀλόγους ὁρμὰς καὶ ὁρέξεις τῆς σαρκὸς, ὕστερον δὲ καὶ χολῆς πικρότερα ἐχούσας τὰ ἀποτελέσματα, ἀλλὰ τὰ λόγια Κυρίου τὰ γλυκαίνοντα διὰ παντὸς ὅλον τὸν ἔσω ἄνθρωπον, τὸν νόμον τοῦ εὐαγγελίου τῆς χάριτος τὸν φαίνοντι δίκην λύχνου ἐν μέσῳ γενεᾶς σκοταδῆς καὶ διεστραμμένης, καὶ μόνον δυνάμενον νὰ ὀδηγήσῃ καὶ περαιώσῃ ὑμᾶς τε καὶ πάντας τοὺς πειθῆνιον αὐτῷ κλίνοντας αὐχένα εἰς τὸν σωτήριον λιμένα καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν θείων ἐπαγγελιῶν καὶ τῆς ἀληθοῦς μακαριότητος, τῆς ὁποίας ἀκορεστόως μὲν ὁρέγεται ὁ ἄνθρωπος, ἀδύνατον δὲ ν' ἀξιωθῇ ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἐὰν τύχῃ ἔχων καὶ πλοῦτον ἀναρίθμητον καὶ ἀξιώματα μέγιστα καὶ ἀγαθὰ παντοῖα· ἀπολαύσουσι δὲ αὐτῆς ἀδιαλείπτως ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὁρῶντες τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου ἐκεῖνοι μόνον, ὅσοι μετὰ πίστεως θερμῆς καὶ ἐν ὑπομονῇ τῶν προσκαιρῶν τοῦ κόσμου τούτου θλίψεων κατεργαζόμενοι πάντοτε τὸ ἀγαθὸν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, δύνανται πεποιοῦσθαι ἐκ βαθέων ψυχῆς ν' ἀναδοῶσι μετὰ τοῦ προφητάνακτος λέγοντες, «Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου»(1).

(1) Ψαλμ. ις'. 15.

Δ'. Ἡ Σχολή, ἀγαπητοί, ὠδίνασα ὑμᾶς καὶ ὡς τέκνα ἀγαπητὰ ἐκθρεψαμένη ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς καὶ ἐπ' ἀγαθῇ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐκπέμπουσα εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς σήμερον, εὐχεται τὸ λοιπὸν ὑμῖν οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἀναδειχθῆναι ἐκ τε τῶν λόγων καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἀξίους ἵνα ἴδῃτε τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν εὐσεβῶς καὶ ὁσίως καὶ εὐαρέστως τῷ Θεῷ πολιτευομένων ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ ἐνάρετος καὶ θεάρεστος ὑμῶν πολιτεία ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἡ πιστὴ τῆς ἀποστολῆς ἐκπλήρωσις ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἐν ἀγάπῃ ἀδόλῳ πρὸς τὸν πλησίον, αὕτη ἔσται ἡ καλλίστη ἀπόδοσις τῶν τροφείων καὶ ἡ τρανοτάτη ἔνδειξις τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν ὀφείλετε πρὸς τὴν Σχολὴν ἐν γένει καὶ πρὸς τοὺς κοπιάσαντας ὑπὲρ ὑμῶν διδασκάλους ἰδίᾳ· εἶπον καὶ ἐλάλησα ὑμῖν ταῖς τελευταίαις ἐφοδιάζων ὑποθήκαις κατὰ χρέος ἐξ ἀγάπης ἀπαραιτήτου· ἐν ὑμῖν δὲ κεῖται ἵνα καὶ ἑαυτοὺς δοξάσητε ὡφέλιμοι γινόμενοι καὶ τὴν Σχολὴν τιμήσητε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρι τῶν ψυχῶν ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.



ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝΑΡΞΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΒ' ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΣ.

Α'. Ἐλλόγιμοι καθηγηταὶ καὶ φίλτατοι μαθηταί· Χαροποι καὶ γηθόδουνοι σὺν Θεῷ εἰσερχόμεθα σήμερον εἰς νέον κύκλον σχολικοῦ ἐνιαυτοῦ πρὸς ἐπανάληψιν τῶν συνήθων πνευματικῶν ἐργασιῶν, ἀφ' ὧν ἐπὶ δῆμνον ἦδη ἐσχολάσαμεν ἀναπαυόμενοι καὶ νέας προσλαμβάνοντες δυνάμεις σωματικὰς τε καὶ πνευματικὰς πρὸς γενναιοτέραν ἐν τοῖς μαθήμασιν ἐπίδοσιν· οὕτω καὶ γῆ σπόριμος ἀφιεμένη πρὸς καιρὸν εἰς ἀνάπαυσιν καὶ καλλιεργούμενη ἔπειτα ἰσχυροτέρα γίνεται καὶ καρποφοροτέρα. Ἀσμενος λοιπὸν καὶ πλήρης τῶν χρηστών ἐλπίδων περὶ τῆς καρποφορίας τῆς Σχολῆς προσαγορεύω πάντας ὑμᾶς ἡθροισμένους αὐθις ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τεμένει, τοὺς μὲν καλλιεργήδοντας γῆν ἀγαθὴν, τοὺς δὲ προθύμως δεξιμένους τὴν καλλιέργειαν καὶ πολλῶ κρείττονας τῆς ἀψύχου γῆς καὶ θειότερους ἐπιδειξιμένους τοὺς καρπούς· καθότι ἐκείνη μὲν μόνον τὴν ἔξωθεν προσδέχεται καλλιέργειαν ἵνα καρποφορήσῃ· τῷ σπεύροντι ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα, ἡ δὲ ἑμ-

ψυχος και λογική ἄρουρα τῶν μαθητῶν και οἰκοθεν αὐτῇ ἐαυτὴν δύναται νὰ προσκαλλιεργῇ, ὡς νοῦ και κρίσεως μετέχουσα και λογικῶ τετιμημένη, δι' οὗ πάντα ἐκριζοῦνται και ἀποκαθαίρονται τὰ δυνάμενα τὸν ἀγαθὸν ὁπότε νὰ συμπνίγων ζιζάνια τῆς κακίας και πονηρίας. Ἦδὴ δ' ἐξαιτησάμενοι ἐν κατανύξει ψυχῆς τὴν πανσθενῆ ἀρωγὴν τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' οὗ πᾶν δῶρον ἀγαθὸν τοῖς βροτοῖς ἡμῖν καταπέμπεται, χωρῶμεν τὸ λοιπὸν ἕκαστοι πεποιθότως σπεύδοντες πρὸς τὸ τέρμα τῶν πνευματικῶν τῆς ἠθικῆς και διανοητικῆς μορφώσεως ἀγώνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκόντες ἀπεδύθητε, φίλτατοι μαθηταί.

Β'. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι, ἀγαπητοί, ὀνομάζονται ἄλλως ἀγῶνες παιδείας, και τὸ τέρμα αὐτῶν κτῆσις τῆς παιδείας· οἱ δὲ ἀληθῶς κτησάμενοι αὐτὴν δικαίως ἀποκαλοῦνται και λέγονται ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων πεπαιδευμένοι και σοφοί. Τί δ' ἐστὶ παιδεία; χρῆμα τιμωτάτον και θεοδώρητον, ὅπερ παντὶ τῷ ἀνθρώπινῳ βίῳ χρησιμώτατον ὃν οὔτε ναυάγιον ἀφαιρεῖται, οὔτε πόλεμος ἀποστερεῖ, οὔτε κλέπτῃς ἢ ληστῇς ἐπιδουλεύει, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς ὁ θάνατος ν' ἀφανίσῃ δύναται τῷ κτημένῳ, ἐπειδὴ ἡ ἀληθῆς παιδεία και μετὰ θάνατον ποιεῖ τὸν ἔχοντα ἐγγὺς τοῦ Θεοῦ εἶναι· δὲν εἶναι ἐπιστήμη τις ἢ τέχνη βιοποριστική, οὔτε ἀπλὴ μάθησις γραμμάτων και γλωσσῶν και ἰκανότης τοῦ κατανοεῖν τοὺς διαφόρους συγγραφεῖς ἀρχαίους τε και νεωτέρους· ἡ παιδεία ἡ ἀληθῆς εἶναι μόρφωσις τοῦ ἥθους και τῆς καρδίας εἰς τὸ ἐνεργεῖν και πράττειν ἐν τῷ βίῳ τὰ πορίσματα τῶν θεωριῶν ἐπ' ἐλπίδι κρείττονι ἢ κατὰ τὸν

παρόντα ἐπίκηρον αἰῶνα, και ὡς τοιαύτη ἐστὶ ταυτόσημος τῇ ἀρετῇ, τῷ στολισμῷ τούτῳ τοῦ ἔσω και λογικοῦ ἀνθρώπου, τῆς ψυχῆς· ὁ στολισμὸς οὗτος εἶναι ὁ μόνος ὅστις συνιστᾷ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, και ὃν τινα πάντες μὲν οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι ν' ἀποκτήσωσι, και μάλιστα οἱ τὰ γράμματα μανθάνοντες, ἀλλὰ πάντως, ἐὰν ἀποδλέψωμεν εἰς τὰ πράγματα, θὰ εὗρωμεν ὅτι ὀλίγοι κατορθοῦσι τὸ σκοπούμενον, οἱ δὲ ἄλλοι ἀποτυγχάνουσιν, ὡς παραγνωρίζοντες τὸν ἀληθῆ τῆς παιδείας σκοπὸν, και ἐπομένως ὀξύνοντες μόνον τὸν νοῦν διὰ τῶν γραμμάτων ἀποδαίνουσιν αὐτὸ τοῦτο ὑλόφρονες και ἰδιοτελεῖς, ἐγωῖσται και φίλαυτοι, ἐπιζημίῳ τῇ κοινωνίᾳ μᾶλλον ἢ ὠφέλῳ, οὐδέποτε σκοποῦντες κατὰ τὸν ἀληθῶς πεπαιδευμένον και σοφὸν Σωκράτη, «τί εὐσεβές, τί ἀσεβές· τί καλόν, ἢ τί αἰσχρόν· τί δίκαιον, τί ἄδικον· τί σωφροσύνη, τί μανία· τί πόλις, τί πολιτικός· τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων».

Γ'. Ὑπὸ τὴν σοφὴν ταύτην ἐποψιν, καθ' ἣν δεόν νὰ ἐξετάζωμεν ποῖον τὸ ὀρθὸν και ὀσιον, και πάσῃ δυνάμει νὰ ἐγκολπώμεθα αὐτὸ ἐφαρμόζοντες ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ, ἡ παιδεία και μετὰ τὴν κτῆσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διηνεκῆς ἀσκησις εἰς τὴν ἀρετὴν και τὸν ἐξευγενισμόν τῆς ψυχῆς· διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ βοηθῇ τις πεπαιδευμένος ἄλλως και ἠθικῶς μεμορφωμένος, ἐὰν ἐπὶ στιγμὴν παρασυρόμενος ὑπὸ τῶν ἀλόγων παθῶν φανῇ ἐστερημένος τῆς ἀρετῆς και παραβάτης τῶν πρὸς τὸν Θεὸν και τὸν πλησίον καθήκοντων. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβεια δὲν εἶναι ἐν μιᾷ

τινι μόνον ηλικία χρήσιμος τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἀείποτε μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς, ὅπως παραπέμψῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀγήρῳ μακαριότητα· διὸ καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος, καθ' ὅσον δυνατόν τις νὰ ἐκπέσῃ αὐτῆς ῥαθυμιῶν καὶ ἀμελῶν τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντος καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ νόμου αὐτοῦ, ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν πιστῶν παραγγέλλει λέγων· «Γύμναζε σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν· ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης» (1)· ὁμοίως καὶ ἡ αἵρεσις τοῦ καλοῦ καὶ ἀποφυγὴ τοῦ αἰσχροῦ καὶ κακοῦ, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη, καὶ πᾶσαι καθόλου αἱ ἀρεταί, πρέπει καθ' ἅπαντα τὸν βίον νὰ ᾤσιν ἀχώριστοι ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ καυχωμένου ἐπὶ παιδείᾳ καὶ σοφίᾳ· ἄλλως, καθ' ἣν ἂν στιγμὴν προαιρεθῇ καὶ πράξῃ τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκον καὶ τὸ μανικόν, νικώμενος ὑπὸ τῶν ἡδονῶν καὶ ὑπείκων εἰς τὰς σωματικὰς φροντίδας ὑπὲρ τὴν νόμιμον καὶ λελογισμένην φυσικὴν ἀνάγκην, ἀνάγκη πᾶσα νὰ στεργῇται τῆς ἐντίμου προσηγορίας τοῦ σοφοῦ καὶ πεπαιδευμένου. Ὁ ὑπατος τῶν τῆς ἀρχαιότητος φιλοσόφων καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους Πλάτων στρέφων πᾶσαν τὴν προσοχὴν καὶ μέριμναν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὴν ψυχὴν, τὸ τιμαλφέστατον αὐτοῦ μέρος καὶ τὸν ὡς ἀληθῶς φιλοσόφον ἄνδρα ὀριζόμενος, σοφώτατα ἀποφαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἴδιον τοῦ φιλοσόφου ἄνδρος νὰ σπουδάζῃ πέραν τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης περὶ τὰ σω-

(1) Ἀ. Τιμ. δ'. 8.

ματικά ἀγαθὰ καὶ τοὺς καλλωπισμοὺς καὶ τὰ παρόμοια, ἀλλ' ὀφείλει νὰ περιφρονῇ τὰ τοιαῦτα, ἀρκούμενος μόνον εἰς τὴν ἀναγκαίαν τοῦ θνητοῦ σώματος θεραπείαν καὶ περιθαλψιν, τὴν δὲ πᾶσαν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα νὰ καταβάλλῃ εἰς ὠραϊσμόν τῆς ἀθανάτου ψυχῆς. Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Πλάτωνος ἀφορᾷ μόνον τὴν τάξιν τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρώπων τῶν φοροούντων τὸν φιλοσοφικὸν τριβῶνα καὶ ἐπεγνώκων τὴν περὶ Θεοῦ ἀλήθειαν, ὡς ἦν δυνατόν αὐτοῖς ἐστερνημένοι τοῦ θείου φωτὸς τῆς ἀποκαλύψεως· ὁ δὲ νόμος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ πάντας τοὺς ἐνδεδυμένους τὸν φασινὸν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας χιτῶνα καὶ ἱμάτιον σωτηρίου φέροντας, καὶ τὸν Χριστὸν αὐτὸν ἐνδυσάμενους ἐν τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας, νέους τε καὶ γέροντας ὁμοῦ ἐκατέρου τοῦ φύλου, ἀληθεῖς καθιστᾷ φιλοσόφους, ἔχοντας θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς ἠθικὰς ἀρχὰς θειοτάτας καὶ ἀπαρασαλεύτους, καὶ αὐστηρῶς ἀπαιτεῖ παρὰ πάντων οὐδὲν ἕτερον νὰ φρονῶσι καὶ πράττωσιν ἀλλ' ἢ τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν κατὰ Θεὸν τελειότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὸν ἁγιασμόν, «οὐ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον» (1). Διὸ λέγει πάλιν ὁ θεόπνευστος Παῦλος· «Ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθῆσόμεθα· οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός» (2). Πᾶς δὲ ὅστις ἄλλως φρονεῖ καὶ πράττει, πλεῖονα φροντίδα εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὰ περὶ αὐτὸ ἀπονέμων καὶ

(1) Ἐβρ. ιβ'. 14.

(2) Ἀ. Τιμ. ε'. 8. Ἐβρ. ιγ'. 14. ἰδ. 10.

θέλων ἅμα νὰ τύχη τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ὁ τοιοῦτος φρεναπατᾷ ἑαυτὸν καὶ παραλογίζεται τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου ἐπὶ αἰωνίῳ βλάβῃ ἑαυτοῦ.

Δ'. Ὡστε ὁ βίος τοῦ χριστιανοῦ ἐν γένει πρέπει νὰ ᾖ διηνεκὴς μέριμνα καὶ πραγματεία τῆς ἐν Χριστῷ τελειοποιήσεως τῆς ψυχῆς, ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀγάπῃ ἀποτελουμένης· ὁ δὲ τοῦτο κατορθῶν ἐπαιδεύθῃ τε ἥδη καὶ ὁδημέραι παιδεύεται, τῆς ἀληθινῆς παιδείας τὰ παραγγέλματα οἰκοθεν ἐκτελῶν καὶ φυλάττων. Ἄν δὲ ὁ οὕτω παιδευόμενος ὀρέγνται καὶ ἀξιώματος ἐν τῇ πολιτείᾳ ἢ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, τότε δὴ ὀφείλει πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιμελῶς νὰ ἐξετάζη τί ἐστὶ πόλις, καὶ μάλιστα πόλις καὶ ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, καὶ τί πολιτικός· τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, καὶ τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων· ὅτι ἐνταῦθα εὐρὺ ἔχει τὸ στάδιον νὰ ἐκδηλοῖ τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος τῆς τε πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ τῆς ἰδίας ἀφιλοκερδείας, καὶ τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τῆς παιδείας καὶ εὐγενείας τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· πεπληροφορημένος δὲ ἀληθῶς τί ἐστὶ πολιτεύεσθαι καὶ ἀρχειν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα ἱερατεῦειν Θεῷ καὶ ἐπιμελεῖσθαι ψυχῶν τιμίων τῷ Θεῷ ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην, οὐδέποτε τολμᾷ νὰ προσέλθῃ εἰς τοιαύτας ἀρχὰς καὶ ἀξιώματα κέρδους ἕνεκα καὶ πορισμοῦ, καὶ χωρὶς προηγουμένως νὰ σχηματίσῃ πεποιθῆσιν περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι δύναται ἔργῳ τε καὶ λόγῳ μετὰ τῆς προσηκούσης φρονήσεως ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὸν ἱερώτατον σκοπὸν τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἀξιώματος, καὶ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς τῇ φρον-

τίδι αὐτοῦ ἐμπειπιστευμένους εἰς τὴν ἀληθινὴν τοῦ παρόντος βίου εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὴν μακαριότητα τοῦ μέλλοντος, οἷος μάλιστα ὑπάρχει ὁ σκοπὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιώματος· ἀλλ' οὐδὲ ὄντιον νὰ θεωρῇ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀποτολμᾷ ἢ πορισμὸν τὴν εὐσέβειαν.

Ε'. Ἐπειδὴ δὲ, ἀγαπητοὶ, ὁ ὑμέτερος προορισμὸς εἶναι διὰ τὸ θεῖον τοῦτο ἀξίωμα, εἰς ὃπερ καὶ ἐστὲ τινες κατὰ βαθμὸν τινα προηγμένοι, ἢ τε παιδευοὺς καὶ ἢ λοιπὴ ὑμῶν ἀνατροφή καὶ δίαίτα ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ καθιδρύματι γίνεται μὲν συνωδὰ τῷ προορισμῷ, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς ἐναπόκειται νὰ μετὰσχῃτε τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδείας πραγματοποιοῦντες τοὺς νόμους τῆς παιδείσεως, καὶ ν' ἀποδῆτε ἕκαστοι ἀληθῶς πεπαιδευμένοι καὶ σοφοὶ τὴν χρησιμωτάτην τῷ βίῳ ὑμῶν σοφίαν πρὸς εὐδοκίμησιν, μεμορφωμένοι δηλονότι τὸν τε νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ, Ἀρχὴ τῆς τοιαύτης σοφίας καὶ μορφώσεως ἐστὶν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων γνωρίζετε· φόβος οὐχὶ ὁ δουλικὸς, ἀλλ' ὁ ἐκ συναισθήσεως προερχόμενος τῆς ἀνθρωπίνης εὐτελείας καὶ ἐκ τῆς ὀφειλομένης ἀγάπης καὶ ὑποταγῆς εἰς τὸ θέλημα καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ, ὡς πλάσαντος ἡμᾶς καὶ ἀναπλάσαντος, καὶ καθ' ἐκάστην δίδοντος ἡμῖν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον καὶ παντοιοτρόπως εὐεργετοῦντος, ἡμῶν μὴδ' αἰσθανομένων πολλάκις· φόβος τοιοῦτος, οἷος ὁ τῶν εὐγνωμόνων καὶ πειθνίων υἱῶν, οἵτινες προθύμως ὑποτάσσονται εἰς τοὺς ἰδίους γονεῖς, φοβούμενοι οὐχὶ μὴ τιωρηθῶσιν

ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ δυσαρεσθήσωσι καὶ λυπήσωσιν αὐτοὺς ἀπειθοῦντες· ἐφ' ᾧ καὶ τὴν παρὰ τῶν γονέων τιμωρίαν, ἃν τυχὸν παιδίσκωσι εἰς αὐτοὺς, ἀγογγύστως ὑφίστανται, ὡς ἐξ ἀγάπης πηγάζουσιν· εἴπερ τις δὲ καὶ ἄλλως ὁ Θεὸς ἀμέτρως ἀγαπᾷ τὸ ἴδιον πλάσμα, ὡς πανάγαθος, καὶ λυπεῖται ἐπὶ ταῖς ἀνθρωπίναις ἀτασθαλίαις καὶ παρεκκλίσεσιν ἀπὸ τῶν σωτηρίων αὐτοῦ παραγγελμάτων, καθότι τῷ ὄντι τὸ «γινῶναι νόμον, κατὰ τὸν σοφὸν παροικιαστὴν, διανοίας ἐστὶν ἀγαθῆς». ἀτασθάλων δὲ πάλιν φρενῶν καὶ διανοίας κακοτρόπου καὶ ἀστοχάστου ἄμα καὶ ἀχαρίστου τὸ παραγνώριζειν καὶ ἀπειθεῖν εἰς τοὺς κειμένους νόμους θείους τε καὶ ἀνθρωπίνους, καὶ πορεύεσθαι κατὰ τὰς ἰδίας ἀλογίστους ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας τὰς ἐπὶ τέλος εἰς κρημνὸν ἀπώλειας φερούσας ἀπαραιτήτως. Ἀγαθύνετε λοιπὸν παιδευόμενοι τὴν διάνοιαν ὑμῶν εἰς τὸ γινώσκειν καὶ ἐκπληροῦν ἀκριβῶς οὐ μόνον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τὸν φαίνοντα ὡς λύχνον ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδιαιτέρας διατάξεις τῆς τρεφούσης καὶ παιδευούσης ὑμᾶς Σχολῆς τὰς ἀφορώσας τὴν εὐτακτον καὶ φιλάδελφον πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφὴν καὶ συμβίωσιν, καὶ τὴν καθόλου ἁμεμπτον καὶ κοσμίαν ὑμῶν διαγωγὴν ἐντός τε τῆς Σχολῆς καὶ ἐν τῷ περιπάτῳ καὶ ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ, ὡς ἀρμόζει εἰς τὸ σχῆμα ὑμῶν ἰδίᾳ καὶ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μαθητείας, ἢ μᾶλλον, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ὡς πρέπει ἁγίοις ἐπαγγελομένοις εὐσέδειαν. Πρὸς τῇ ἀγαθύνσει δὲ ταύτῃ τῆς διανοίας εἰς τὸ τηρεῖν πιστῶς καὶ ἀπαραδιάστως ἐξ οἰκείας ἀγαθῆς προαιρέσεως τοὺς νόμους καὶ τὰς διατάξεις ὀφείλετε νὰ καταβάλλητε ἐκά-

ὅποτε τὴν ἀπαιτουμένην ἐπιμέλειαν καὶ σπουδὴν εἰς τὴν μελέτην καὶ ἀνάληψιν τῶν μαθημάτων, δι' ὧν ἡ Σχολὴ τὸ ἐφ' ἑαυτῇ κατορθοῖ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ διαπαιδαγώγησιν τῶν ἑαυτῆς τροφίμων. Ὅπως ἡ περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος ῥαθυμία καὶ ἀμέλεια καὶ τὴν οὖσαν ἀγαθὴν φύσιν ἐκθηλύνει καὶ καταστρέφει ἐπιφύρετῃ καθιστῶσα πρὸς πᾶσαν κακίαν καὶ ἀταξίαν, οὕτω τὰνάπαλιν ἡ περὶ τὸ καθήκον ἐπιμέλεια καὶ ὁ ζῆλος καὶ τὴν κακὴν φύσιν εὐκόλως μετατρέπει τῷ χρόνῳ εἰς ἀγαθὴν καὶ χρησίμην, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχη στοιχεῖά τινα νοημοσύνης δυνάμενα νὰ καλλιεργηθῶσι, καὶ νὰ μὴ ᾖ οὕτω πονηρά, ὥστε νὰ ἐφαρμόζονται εἰς αὐτὴν τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο γνωμικόν· «Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον»· διότι ἀδύνατον νὰ ἐμβάλῃ τις εἰς τὴν διάστροφον φύσιν νοῦν ὀρθὸν καὶ ἔρωτα τοῦ καθήκοντος, καθ' ὅσον ὁ μὲν λόγος οὐ πείθει, ἡ δὲ ἀνάγκη ἐκθηριοῖ αὐτὴν μᾶλλον ἢ τιθαδσεύει καὶ ἡμεροῖ· διὰ τοῦτο ὀρθότατα εἴρηται ὑπὸ τοῦ εἰπόντος· «Γράμματα δεῖ μαθεῖν, καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν· ὡς οὐδὲν ἡ μάθησις, ἐὰν μὴ νοῦς παρῇ»· ἥτοι νοῦς ὑγιής καὶ ἀγαθὸς εἰς τὸ γινῶναι νόμον καὶ ὑπείκειν αὐτῷ αὐτοπροαιρέτως, ἵνα ἀποτελῇται τὸ ἀγαθὸν τῆς παιδείας μὴ κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ κατὰ ἐκούσιον, ὡς διακελεύεται ὁ ἀπόστολος(1).

ζ'. Ἐὰν μάθητε οὕτως ἐκουσίως καὶ ἀπαραδιάστως, ὡς νουνεχεῖς, ὑπὸ μόνης τῆς οἰκείας φρονήσεως ὁδηγούμενοι νὰ ποιῇτε τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ πρέπον, ἐπιτε-

(1) Πρὸς Φιλήμ. 14.

λοῦντες ἀγιοσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ, καὶ ἐὰν ἐμμένετε εἰς τοῦτο δι' ὅλου τοῦ βίου μηδενοῦς λόγου παροτρύνοντος χρῆζοντες, τοῦθ' ὅπερ ὀφείλετε νὰ κατορθώσητε, ἅτε ἀνατρεφόμενοι ὅπως ἐτέρους παροτρύνετε εἰς τὸ ἀγαθόν, ἔστε βέβαιοι τότε ὅτι τῷ ὄντι ἐπαιδεύθητε καὶ παιδεύσθε τὴν ἀληθινὴν παιδείαν οὐ μόνον γράμματα μαθηθάνοντες τὰ πρὸς τὸν ὑψηλὸν ὑμῶν σκοπὸν καὶ προορισμὸν χρῆσιμα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἥθος εὐαγγελικῶς κοσμούμενοι καὶ τὴν καρδίαν κατὰ Χριστὸν μορφούμενοι, καὶ τὴν ψυχὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῆς ἀθωότητος ὠραϊζόμενοι. Οὕτω μόνον ποιοῦντες θέλετε τιμηθῆ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν πιστῶν ὡς ἄξιοι λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου καὶ ποιηταὶ οὐ μόνον λόγων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ ἔργων, καὶ θέλετε δικαιώσει τὰς ὑπὲρ τῆς Σχολῆς μερίμνας καὶ δαπάνας τῶν προστατῶν αὐτῆς καὶ τοὺς κόπους τῶν διδασκάλων ὑμῶν. Κύριος δὲ ὁ Θεὸς ὁ συναγαγὼν ἡμᾶς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ σκέπην φωτίζει καὶ στηρίζει τοὺς πάντας εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ περιέποι τὴν τροφὴν ἡμῶν Σχολὴν διαφυλάττων ἀνεπηρέαστον ἀπὸ πάσης προσβολῆς καὶ ἀνάγκης. Ἀμήν.



ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

αῶος'.

Α'. Χαίρουσα παρίσταται αὐθις ἡ Σχολὴ ἐνώπιον τῶν ἑαυτῆς προστατῶν καὶ κηδεμόνων ἵνα ὑποστῇ τὰς νενομισμένας ἐνιαυσίους δοκιμασίας τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς προόδου τῶν τροφίμων αὐτῆς, τῶν χρηστῶν τούτων ἐλπίδων τοῦ μέλλοντος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὑπὲρ ὧν πᾶσα καταβάλλεται φροντίς καὶ προσπάθεια παρὰ τῶν προστατῶν πρὸς ἐκνίκησιν τῶν ποικίλων δυσχερειῶν τῆς συντηρήσεως τῆς Σχολῆς· πάντως δὲ μεγάλην φέρει ἀνακούφισιν καὶ χαρὰν καὶ προθυμίαν ἔτι μεῖζονα εἰς τοὺς μεγάλας ἀπαντώντας δυσχερείας ἐν ταῖς καταβαλλομέναις ὑπὲρ τῆς Σχολῆς φροντίδι καὶ μερίμναις ἡ καλὴ καὶ εὐάρεστος πνευματικὴ καρποφορία τῶν ἐπὶ σκοπῷ τοιαύτης καρποφορίας ἐκτρεφόμενων

ἐν αὐτῇ σεμνῶν Λευϊτῶν. Ἡ πνευματικὴ αὕτη καρποφορία ὑπάρχει βεβαίως καὶ ἐνταῦθα, ὡς περ πανταχοῦ, ἀνάλογος πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν γονιμότητα τῆς γῆς· ἡ ἀγαθὴ γῆ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς, ἄνευ πολλῆς ἐξωθεν καλλιέργειας καὶ λιπάνσεως, πολλαπλασίους φέρει τῷ γεωργῷ τοὺς καρπούς, ζωογονοῦσα καὶ ἐπιτρόφοννύουσα γενναίως τὸν καταβληθέντα σπόρον· ἡ δὲ πετρώδης ἢ ἀκανθώδης καὶ δυσκατέργαστος καὶ τὸν ὄλῳ τῷ θυλάκῳ σπαρέντα σπόρον συμπνίγει καὶ ἐκμηδενίζει, καὶ ματαίους ἀποφαίνει τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ· καίτοι περὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας τε καὶ καρδίας ὄντος ἡμῶν τοῦ λόγου καὶ ἄλλην ποιητέον διάκρισιν· διότι πολλάκις ἡ ἐπίμονος ἐπιμέλεια ὑπερνικᾷ τὰς φυσικὰς δυσκολίας τοῦ νοῦς καὶ παράγει τὰ πᾶσι ποθούμενα καὶ ἀγαθὰ τῆς παιδείας ἀποτελέσματα, ὅταν ὁ παιδευόμενος ἔχῃ ἅμα συναισθῆσιν καὶ πόθον ἐγκάρδιον τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδείας· τούναντίον δὲ ἡ ῥαθυμία καὶ ἀμέλεια καὶ τὰς ἀγαθὰς φύσεις διαστρέφει καὶ καθιστᾷ ἀγόνους ὄλως καὶ ἀκάρπους κατ' ἅμῳ, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ νοῦς περὶ ἄλλα ῥεμβάζων καταγίνεται ἢ περὶ τὴν κτῆσιν τοῦ ἀγαθοῦ, οὗ χάριν παιδεύεται ὁ ἄνθρωπος καὶ χρῆζει παιδεύσεως ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας. Διὸ ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς γενναίαν καὶ θεάρεστον καρποφορίαν ἀπαιτεῖται κυρίως ἡ παρὰ τῶν παιδευομένων συναισθησὶς τοῦ ἀγαθοῦ τῆς παιδείας, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἐκουσία καὶ ἀδιάστος προαίρεσις καὶ προδράθεια πρὸς ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν κτῆσιν τοῦ ἀνεκτιμήτου τούτου ἀγαθοῦ, ὅπερ μέλλει ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἵνα χρησιμεύσῃ φαιδρῶνον διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν

ἄλλων ἀρετῶν καὶ νοῦν καὶ καρδίαν τῷ οὕτῳ παιδεύθῃντι, καὶ καταστήσῃ αὐτὸν κυρίως καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπον εὐγενῆ καὶ τῷ ὄντι πεπαιδευμένον καὶ ἐπιστήμονα, ἀληθεύοντα ἐν πᾶσι καὶ τίμιον, ἄρχοντα τῶν ἀλόγων παθῶν τῆς σαρκὸς, μειλίχιον τοὺς τρόπους καὶ ἄτυφον, ταπεινὸν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, εὐσεβῆ τὰ θεῖα, ἀφιλόνεικον, πράγματι ἐφαρμόζοντα εἰς ἑαυτὸν τὸ τοῦ σοφοῦ Σωκράτους, «ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα», ἀποστύγοντα τὸ κακὸν καὶ ζηλοῦντα πάντοτε τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν, οὐδὲν ἄλλο μεριμνῶντα ἢ πῶς εὐδοκιμήσῃ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ἀρετῆς, ἥς ἕνεκα πάντες ἀποδύονται εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παρὰ πᾶσι πολυῦμνήτου παιδείας, ὀλίγοι δ' ὅμως ἐξέρχονται, ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων δείκνυται, δόκιμοι αὐτῆς στεφανῶνται.

Β'. Τοιαύτην ἐκουσίαν καὶ ἐλευθέραν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν περὶ τὴν κτῆσιν τοῦ καλλίστου καὶ πολυτίμου κτήματος τῆς παιδείας, καὶ μάλιστα τῆς ἐξωθεν καὶ ἱερᾶς, θέλουσα ἵνα ἐμφυτεύσῃ ἡ Σχολὴ τοῖς ἑαυτῆς τροφίμοις, ἀναγκάζεται πολλάκις ἵνα ἀνέχεται παρεκτροπὰς τινὰς ἐνίων καὶ ἀτασθαλίας, ἐξ ἀπερισκεψίας προσερχομένης μᾶλλον ἢ ἐκ προμελέτης, πεποιθυῖα ὅτι τὸ μορφωτικὸν τῆς καθ' ἐκάστην παρεχομένης διδασκαλίας, καὶ ιδίως τῆς ἐκ τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος, ἰσχύσει ἐπὶ τέλους ἵνα μαλάξῃ τὸ τραχὺ τοῦ ἥθους καὶ δυσπειθοῦς καὶ μεταβάλλῃ εἰς σκευὴ εὐχρησता τὰ τέως τυχόν ἄχρηστα· ἀνέχεται δηλονότι ἐφ' ὅσον οἱ τοιοῦτοι ἐρχόμενοι εἰς συναισθῆσιν ἑαυτῶν καὶ μεταβαλλόμενοι διαψεύδουσιν ἀληθῶς τὸ κοινὸν ἐκεῖνο λόγιον, «Φύσιν

πονηράν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον»· διότι πρόκειται οἱ ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τεμένει ἐνδιαιωμένοι οὐχὶ ἀπλῶς ξηράν θεωρίαν νὰ μάθωμεν, ἀλλὰ θεωρίαν ἅμα καὶ πράξιν· ἐπειδὴ κατὰ μὲν τὸν θεῖον Παῦλον ὁ ἔχων τὴν γνῶσιν μόνον, χωρὶς τῆς πράξεως, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ χαλκὸς ἠχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον (1)· κατὰ δὲ τὸν λογιώτατον Ἀριστοτέλην, ἐν τοῖς ἠθικοῖς καὶ πρακτικοῖς ἰδίως μαθήμασιν «Οὐχ ἵνα εἰδῶμεν τί ἐστὶν ἀρετὴ σκεπτόμεθα, ἀλλ' ἵν' ἀγαθοὶ γενώμεθα· ἐπεὶ οὐδὲν ἄν ᾔην ὄφελος τῆς ἀρετῆς» (2), ἐκ τῆς ἀπλῆς δηλονότι γνώσεως καὶ θεωρίας τῆς ἀρετῆς. Διὸ τοσοῦτω μᾶλλον ἡ Σχολὴ οὔτε δύναται, ἀλλ' οὔτε πρέπει, νὰ παραβλέπη καὶ συγγινώσκῃ τοῖς ἀνεπιδέκτοις παιδείας τε καὶ μορφώσεως, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ σκοπὸς αὐτῆς ὑψηλὸς ὢν καὶ μέγας καὶ ἱερὸς ἀπαιτεῖ ἐξ ἁπαντος ἵνα ὦσιν αὐτῆς οἱ τροφῆμοι καθ' ὅλα ἐκλεκτοὶ ἐκ τῶν προτέρων, ἀφ' οὗ δὴ καὶ ἐκ τῶν προτέρων εἰσὶν ὑπόχρεοι ὑπὸ τε τοῦ νόμου καὶ τῆς φύσεως τῆς Σχολῆς, ὅπως ἀναλαμβάνωσιν ἀξίωμα ἀνέκαθεν καὶ πάντοτε ἀπαιτοῦν ἀπαραιτήτως ὠρισμένα ἠθικὰ καὶ διανοητικὰ πλεονεκτήματα· καὶ διὰ τοῦτο δὴ οὐ τοῖς τυχοῦσι καὶ βουλομένοις, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν τοῖς κρείττοσι τὴν ἀρετὴν καὶ εὐδέειαν προσφέρεσθαι αὐτὸ κελεύουσιν οἱ ἱεροὶ θεομοί (3). Ἐπὶ τῷ ὑψηλῷ λοιπὸν τούτῳ σκοπῷ τοῦ μορφοῦν διὰ παιδείας ἐκλεκτοὺς καὶ ἀξίους τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ λειτουργοὺς, ἐν συνειδήσει ἀγαθῇ μέλλοντας ἵνα αὐτοὶ τε κατέχωσι τὸ μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ

(1) ἁ. Κορ. ιγ'. 2.
Τιμ. γ'. 2. Τίτ. ἁ. 7.

(2) Ἠθικ. Νικομάχ. Β'. 2.

(3) ἁ.

ἐτέρους καθιστῶσιν ἀξίους αὐτοῦ, εἶχεν ἡ Σχολὴ ἐν ἀρχῇ τοῦ σχολικοῦ τούτου ἔτους, τριακοσίου δευτέρου ὄντος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως, ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα μαθητὰς ἐκ τοῦ προηγουμένου ἔτους ἐναπομείναντας· τούτοις προστεθῆσαν τεσσαρεσκαίδεκα νέοι εἰσαχθέντες. Ὀκτὼ δ' ἐξ αὐτῶν τῆς ἐβδόμης καὶ τελευταίας ὄντες τάξεως ὑποδτήθονται τὰς ἐπὶ διπλώματι ἀπολυτηρίους δοκιμασίας, ὑποβληθέντες ἤδη κατὰ τὸν νόμον εἰς τὰς γραπτὰς ἐξετάσεις, ὧν τὰ ἀποτελέσματα πρόκεινται ὑπ' ὀψιν τοῖς βουλομένοις ἰδεῖν· εἰσὶ δ' οἱ μὲν ἐξ διακονοῦ τὸ ἀξίωμα, οἱ δὲ λοιποὶ δύο ἀνέβαλον εἰς ἄλλοτε τὴν ἑαυτῶν χειροτονίαν, καίπερ ἀμφοτέροι ἐχόντες τὴν νόμιμον ἡλικίαν.

Γ'. Πρὸς ὑμᾶς δὲ ἤδη στρέφοντες τὸν λόγον, φίλτατοι μαθηταί, καὶ τὸ ὕστατον βεβαίως ἐκ τῆς ἔδρας ταύτης προσαγορεύοντες τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν τοιαύτῃ εὐσήμερῳ ἡμέρᾳ, εὐλόγως καὶ θαρρύντως ἀπεκδεχόμεθα ἵνα δικαιώσητε τὰς προσδοκίας τῶν γεραρῶν τῆς Σχολῆς προστατῶν καὶ κηδεμόνων, οἵτινες ἐπὶ τῇ Σχολῇ ταύτῃ στηρίζουσι τὰς ἐλπίδας χρηστοτέρου μέλλοντος καὶ εὐσεβεστέρων χρόνων τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἥς οἱ ποικίλοι σκοποὶ τῆς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἐναποτεθειμένης αὐτῇ ποικίλης χάριτος τοῦ Θεοῦ διαφοροτρόπως, καὶ ἐν προσχήματι εὐσεβείας πολλάκις καὶ διὰ πάσης χρηστολογίας, πολεμοῦνται ἐκάστοτε καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ σήμερινῇ τῆς ἰλοφροσύνης ἐποχῇ ὑπὸ τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου υἱῶν καὶ ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων· περὶ ὧν κλαίων λέγει ὁ θεὸς ἀπόστολος, «ὧν

τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν» (1). Ἀσμενοὶ δὲ καὶ πλήρεις πνευματικῆς χαρᾶς σπεύδοντες προσέρχονται οἱ γεραροὶ οὗτοι κηδεμόνες ἵνα ἀρδεύωσι ταῖς πατρικαῖς εὐλογίαις τὰ τῆς παιδείας σπέρματα καὶ συγκομίζωσι τοὺς καρπούς τῶν φροντίδων, ὡς ἀδιαλείπτως καταβάλλουσι, καὶ τῶν κόπων, οὓς ὑψίστανται πρὸς συντήρησιν τοῦ σεινοῦ τούτου τῆς ἀχράντου θεολογίας τεμένους ἐπὶ διατροφῇ καὶ ἀναδειξει χρυσῶν καὶ συνετῶν καὶ ἐναρέτων λειτουργῶν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ. Ἐπιδεικνυσθε λοιπὸν οἱ πάντες πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν προκοπὴν ὑμῶν πράγματι ἐν πᾶσι διὰ τῆς καλῆς καὶ θαυμάσιου διαγωγῆς καὶ ἀναστροφῆς· ἔχετε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ κατὰ νοῦν πάντοτε ἵνα δείκνυτε ὅτι, ὅσα ἕκαστος ἐμάθετε καὶ μανθάνετε, ταῦτα καὶ γνωρίζετε καὶ δύνασθε καὶ θέλετε συγχρόνως ἵνα ἐφαρμόζετε, καὶ δὴ καὶ ἐφαρμόζετε, εἰς ἑαυτοὺς ἐν τῷ βίῳ καθόλου, καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ τῆς μαθητείας, εἰδότες ὅτι πάσης θεωρίας σκοπὸς ἐστὶν ἡ προᾶξις, ἀνευ δὲ ταύτης ματαία καὶ ἐπιβλαβὴς ἡ θεωρία, μάταιος καὶ κενὸς ὁ κόπος ὁ πρὸς κτήσιν τῆς θεωρίας καταβάλλόμενος, μάταιος δὲ καὶ κενὸς ὡσαύτως καὶ πᾶς περὶ ἀρετῆς λόγος. Ἡ ἐκάστοτε σεμνὴ καὶ εὐσχήμων συμπεριφορὰ καὶ διαγωγή ὑμῶν ἐν τῇ Σχολῇ, ἡ τοῦ καθήκοντος συναισθησις καὶ ἡ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ προθυμία, ἡ περὶ τὴν ἀνάληψιν τῶν μαθημάτων λιπαρὰ σπουδὴ καὶ ἐπιμέλεια, ἡ ἀμοιβαία ἀδελφικὴ ἀ-

(1) Φιλιππ. γ'. 18.

γάπη καὶ ὁμόνοια, ὡς τέκνων ὄντων μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, ὁ φόδος τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀρχὴ αὐτῆς τῆς σοφίας, καὶ ἡ πρὸς τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ὑπακοή, καὶ ἐν γένει ἡ πρὸς τὰ θεῖα ἐγκάρδιος εὐλάβεια καὶ ἀφοσίωσις ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, ταῦτα πάντα καὶ τὰ παραπλήσια ὑπάρχοντα ὑμῖν πάντοτε ἔδονται τὰ μόνον πιστὰ ἐχέγγυα καὶ δεῖγματα, ὅτι ὄντως ἐνοικεῖ ἐν ὑμῖν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ ἀληθῶς ἐστε τέκνα φωτός καὶ εὐλογίας, προωρισμένα εἰς μείζονα κληρὸν, κρείττονα καὶ τιμιώτερον, ἐν τε τῇ ἐπὶ γῆς στρατευομένη Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ τῶν προτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων(1), ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Θεῷ καὶ σωτῇ τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Οὐ ἡ χάρις διαφύλαττοι ἀπὸ παντὸς ἀνιανοῦ καὶ ἐπισκέποι εὐδοκιοῦντας ἐν πάσῃ εὐαγγελικῇ προκοπῇ καὶ ἀρετῇ ὑμᾶς τε καὶ τὴν Σχολὴν καθόλου, καὶ πάντας τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς μεριμνῶντας καὶ συντρέχοντας. Ἀμήν.



(1) Ἐβρ. ιβ'. 23.

ΛΟΓΟΣ

ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΗΤΟΣ

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Ὑποκρίνεται δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;
Ἔρχου καὶ Ἴδε» (Ἰωάν. α. 48. Κυρ.
α. τῶν νηστειῶν).

Α'. Πόσον ὁ ἄνθρωπος ἀπατάται, ἀδελφοί, ὅταν κρίνῃ περὶ τινος προσώπου ἢ πράγματος πρὶν ἢ λάβῃ πείραν αὐτοῦ, ἀρκούντως καταδεικνύει τοῦτο ἡ σήμερον ἀναγνωσθεῖσα εὐαγγελικὴ περικοπή. Εὐθύς ὥς ὑπέπεσεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν ὁ ἄνθρωπος παραδὰς τὴν θεῖαν ἐντολὴν, ὑπέσχετο ὁ Θεὸς ὅτι πέμψει εἰς τὸν κόσμον ὁστέραν καὶ λυτρωτὴν, ἵνα ἐλευθερώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκ τῆς τυραννίας τοῦ διαδόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας· ποικιλοτρόπως ἐπιστοποίησε τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην διὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἀναφανέντων θεοπνεύστων προφητῶν. Σταθερὰν δὲ πεποίθησιν ἔχων ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ θεοῦ τούτου λυτρωτοῦ, μετὰ πόθου σφοδροῦ ἀνέμενε καὶ προσεδόκα

ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ὅπως ἴδῃ ἡμέρας ἀγαθὰς, ἡμέρας πνευματικῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως οὐ μόνον δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα τὰ ἄλλα ἔθνη τὰ καθήμενα ἐν ἀγνοσίᾳ καὶ ἐν σκοτεινίᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, τῶν ὁποίων ἦν ἐπίσης ἡ προσδοκία ὁ ἐπιγγεγλυμένος λυτρωτής, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν» (1). Καὶ ἰδοὺ, τέλος, τοῦ χρόνου πληρωθέντος ἔρχεται ἐν δούλου μορφῇ ὡς ἄνθρωπος ὁ προεπιγγεγλυμένος οὗτος σωτὴρ τοῦ κόσμου, καὶ εὐρών αὐτὸν ὁ Φίλιππος μετ' ἀπεριγράπτου προθυμίας καὶ χαρᾶς ἀναγγέλλει πρὸς τὸν φίλον Ναθαναὴλ· Εὐρήκαμεν, λέγει, τὸν παρούμενον. Εὐρήκαμεν ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ μὲν θεόπτης Μωϋσῆς ἔγραψεν ἐν τῷ νόμῳ, λέγων· «Προφήτην ἀναστήσει ὑμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ· Αὐτοῦ ἀκούσεσθε. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἐὰν μὴ ἀκούσῃ ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ, λέγει Κύριος» (2). Ὁ δὲ μεγαλοφρονότατος τῶν προφητῶν Ἡσαΐας τὸν ἀρόντον τρόπον τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ προβλέπων, λέγει· «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουὴλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» (3). Τοῦτον λοιπὸν τὸν Ἑμμανουὴλ, τὸν Μεσσίαν, τὸν ὑπὸ πάντων προσδοκώμενον Χριστὸν, ἐλθόντα τέλος εὐρήκαμεν, καὶ ἔχομεν ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν. «Ὁν ἔγραψε Μωσῆς ἐν

(1) Γεν. μθ'. 10. (2) Δευτέρ. ιη. 15, 19. Βλ. Πράξ. γ'. 22.
(3) Ἠσ. ξ'. 14. Ματθ. α. 23.

τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ»(1).

Β'. Καὶ ὁ μὲν Φίλιππος λαβὼν ἥδη πείραν τῆς θείας τοῦ Κυρίου ἀποστολῆς καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν πεπεισμένος οὐδόλως ἀμφέβαλλεν, ὅτι «αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ»(2). Ἀλλ' ὁ Ναθαναὴλ ἔχων τὴν πρόληψιν περὶ τῶν κατοίκων τῆς ἀσημάντου πόλεως Ναζαρέτ, κειμένης ἐν τῇ ἐθνικῇ Γαλιλαίᾳ καὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἐθνικῶν κατοικουμένης, ὡς ἤκουσεν ὅτι ἐκ Ναζαρέτ κατάγεται ὁ εὐρεθεὶς σωτὴρ ὁ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν προκαταγγελλθεὶς, εὐθύς ἀπιστεῖ, φοβούμενος μὴ ἀπατηθῇ, καὶ ὡς ἄδολος Ἰσραηλῆτις ἀποφαίνεται ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν ἐκ τοιαύτης πόλεως δύναται νὰ προκύψῃ. «Ἐκ Ναζαρέτ, λέγει, δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι»; Καὶ πῶς οὐχί, ὦ μακάριε Ναθαναὴλ; Μὴ κρίνε ἐκ προκαταλήψεως, πρὶν ἐξετάσῃς καὶ πληροφρονηθῇς. «Ἐρχου καὶ ἴδε». Συνομιλῶντων πρῶτον μετ' αὐτοῦ, καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχει, ὅτι οὐδέποτε ἐλάλῃσεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος· θὰ ἴδῃς ὅτι θεία δύναμις ἀληθῶς ὑπάρχει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν πειθόμενος θὰ ἀνικράξῃς, λέγων· «Ραββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ».

Γ'. Καὶ ἀληθῶς αὕτη ἡ ὁμολογία τοῦ ἀδόλου Ναθαναὴλ, ἀγαπητοί, τὴν ὁποίαν κατόπιν εἰ ἐκῆραδικώτερον ἐπανέλαβεν ὁ Πέτρος(3), ὑπάρχει ὁ θεμέλιος καὶ ἀκρογωνιαίος λίθος, ἐφ' οὗ ὠκοδομεῖται ἡ τοῦ Χριστοῦ

ἐκκλησία καὶ ἀδόλαιτος εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει διὰ τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς πίστεως. Αἱ πύλαι τοῦ ἁίδου ἐξηγέρθησαν κατὰ καιροὺς ἐναντίον αὐτῆς διὰ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῶν ποικιλομύθων αἰρετικῶν. Μυρία δεινὰ καὶ φοβητοὺς διωγμοὺς ὑπέστη ἐν καιροῖς ἀρχαιοτέροις ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν πίστιν καὶ εὐσέβειαν· ἀλλ' οὐδέποτε κατεβλήθη, ὡς ἐνισχυομένη κραταιῶς ἄνωθεν ὑπὸ τοῦ ἐιπόντος· «Καὶ πύλαι ἁίδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς». Καὶ πάλιν. «Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»(1). Ἀλλ' οὔτε καταβληθῆσεται ποτε διὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ἡ εὐσέβεια εἰς πάντα ἄνθρωπὸν ἐστὶν ἀναγκαία καὶ ὀφέλμιμος, πρόξενος τῆς ζωῆς καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. «Ἡ γὰρ εὐσέβεια, λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος, πρὸς πάντα ὀφέλμιμος ἐστὶν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης»(2). ἐπειδὴ πρὸς τοῦτοις «Ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει», ἀποφαίνεται ὁ ἡγαπημένος τοῦ Κυρίου μαθητὴς Ἰωάννης. Καὶ πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ»(3). Ταύτην τὴν εὐσέβειαν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος διελθόντες διέσωσαν καὶ παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς οἱ πατέρες ἡμῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦντες, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ἔχωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸν Θεὸν μένοντα καὶ ὀνομαζόμενα εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ σωτήριον. Διὰ ταῦ-

(1) Ἰω. 4. 42, 46.

(2) Λουκ. κζ'. 21.

(3) Ἰω. 5'. 69.

(1) Ματ. ις'. 18. κή. 20.

(2) 1. Τιμ. δ'. 8.

(3) 1. Ἰω.

β'. 22. δ'. 16.

τα πανταχοῦ γῆς πανηγυρίζει σήμερον λαμπρῶς ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία τὸν ἑαυτῆς θρίαμβον κατὰ τῆς ἀσθεΐας καὶ εὐχαριστηρίους ἀναπέμπει ὕμνους καὶ δοξολογίας τῷ ἐν τριάδι προσκυνουμένῳ μόνῳ ἀληθινῷ Θεῷ, τῷ ἐνισχύοντι αὐτὴν πάντοτε καὶ στερεοῦντι ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον πέτραν τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας τῆς πίστεως· πάντοτε, διότι καὶ δὲν λείπουσι πάντοτε οἱ τῆς εὐσεΐας πολέμιοι, οἱ μὲν φανερῶς ἀπιστοῦντες, οἱ δὲ ἀφανῶς· ἄλλοι μὲν ἔξωθεν, ἄλλοι δὲ καὶ ἔσωθεν· καὶ οἱ μὲν ἐκ προθέσεως ἀντιστρατεύονται, θέλοντες ὑπερηφάνως νὰ ὑποτάξωσι πᾶσαν γνῶσιν καὶ ἔννοιαν εἰς τὸ διεφθαρμένον αὐτῶν λογικόν, τὸν ὀρθὸν λεγόμενον λόγον τὸν τοσοῦτον ποικίλλοντα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅσαι εἰσὶ καὶ τῶν ἀνθρώπων αἱ κεφαλαί· οἱ δὲ ἐξ ἀδιαφορίας, τῷ μὲν στόματι ὁμολογοῦντες τὴν εἰσέδειαν, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνούμενοι, κατέχοντες οὕτω τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Θεὸς ἐξελέγχει αὐστηρῶς διὰ τοῦ προφήτου Ἠσαΐου, λέγων· «Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων»(1). Πάντες δὲ οἱ τοιοῦτοι χωρὶς νὰ ἴδωσι καὶ μάθωσι τοῦ Κυρίου τὰ ἔργα, χωρὶς νὰ θελήσωσι ποτε νὰ ἀκούσωσι τὰ ῥήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀλλ' ἢ ἐκ προκαταλήψεως, ἢ καὶ ἐκ διαστροφῆς τῆς καρδίας αὐτῶν, καταντήσαντες ὅλως ἄνθρωποι ὑλικοὶ καὶ ματαιόφρονες, ἐὰν προσκλινῶσι νὰ γείνωσι μέτοχοι τῶν ἀγα-

(1) Ματθ. ιε. 8. Ἠσ. κθ'. 13.

θῶν τῆς ἐν Χριστῷ αἰωνίου ζωῆς, λέγουσι καὶ αὐτοὶ ὡς ὁ Ναθαναὴλ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπλότητος καὶ εἰλικρινείας· «Ἐκ Ναζαρετ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι ;» Θέλοντες διὰ τοῦ περιορισμένου καὶ ἀσθενοῦς αὐτῶν νοῦς νὰ καταλάβωσι τὸ ἀπειρον, καὶ μὴ δυνάμενοι, ἀποροῦσι καὶ λέγουσι, πῶς ὑπάρχει ποτὲ δυνάτον ἢ ὑπερβυῆς τῆς θεότητος φύσις νὰ προσλάβῃ τὴν εὐτέλειαν καὶ ταπεινότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀποροῦσι πῶς ὁ εἷς Θεὸς τὴν οὐσίαν ὑπάρχει ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνούμενος, καὶ λύουσι τὴν ἑαυτῶν ἀπορίαν διὰ τῆς ἀπιστίας· διότι τὰ θεῖα καὶ ὑπερβυᾶ, ὡς καὶ τις τῶν θύραθεν λέγει (α), ἐξ ἀπιστίας μόνον διαφεύγουσι τὴν γνῶσιν, καὶ ἀγνοοῦνται ἄρα ὑπὸ τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ὡς θελόντων μόνον τῷ πῆχει τοῦ περιορισμένου αὐτῶν νοῦς νὰ μετρῶσι τὰ πάντα καὶ οὐδέποτε νοοῦντων ὅτι «πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἐλεγχος οὐ βλεπομένων»(1)· ὁθεν δικαίως ὁ προφήτης ἐλέγχει τοὺς τοιούτους καὶ λέγει, «ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε»(2). καὶ ὁ μακάριος Παῦλος παραγγέλλει τοῖς πιστοῖς λέγων· «Βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἐν τινὶ ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος· ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας»(3).

(α) Ἡράκλειτος οὗτος παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Κοριολ. 38. «Τῶν θείων τὰ πολλὰ ἀπιστῇ διαφυγγάνει μὴ γινώσκεισθαι», ἥτοι τὰ πολλὰ τῶν θείων πραγμάτων ἕνεκα ἀπιστίας διαφεύγουσι τὴν γνῶσιν καὶ κατὰληψιν (τῶν ἀπιστούντων δηλαδὴ).

(1) Ἐβρ. ιδ. 1.

(2) Ἠσ. ζ'. 9.

(3) Ἐβρ. γ'. 12.

Δ'. Ὅτι, ἀγαπητοὶ, οὐ μόνον τὰ δύο ταῦτα ὑψίστα μυστήρια, τὸ τριδευδότατον τῆς θεότητος καὶ ἡ ἐν-σαρκος οἰκονομία τοῦ Θεοῦ καὶ σωτήρος Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντα καθόλου τὰ μυστήρια τῆς εὐσεβείας ἡμῶν εἰσὶν ἀκατάληπτα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ὡς πε-ριωρισμένην, περὶ τούτου οἱ πάντες συνομολογοῦμεν, κατανοοῦμεν δὲ αὐτὰ μόνον διὰ τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, τῶν ὑποίων ἢ νοητικῇ δυνάμει ὑπάρχει ἀπέραντος ἐν τῷ κράτει τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο ὁ θεηγόρος ἐκεῖνος καὶ οὐρανοδόμων Παῦλος ἐρμηνεύων τί ἐστὶ πίστις, ἀποφαίνεται θεοπνεύστως λέ-γων. «Ἔστι δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγ-μάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» (1). Τοῦτ' ἐστὶ, πεποι-θησις σταθερὰ τῶν ἐλπίζομένων ἀγαθῶν τοῦ μέλλοντος καὶ ἀπόδειξις τρανὴ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ἅπερ ἀ-δύνατον νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν· διότι οὐδέποτε δυνατόν ἢ ἀσθενὴς καὶ πεπερασμένη τοῦ ἀν-θρώπου διάνοια νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἄπειρον βάθος τῆς θεότητος καὶ νὰ ἐννοήσῃ πῶς παρθένος ἀπείρανδρος συνέλαβεν ἀφράδτως ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, πῶς ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς ὑπάρχει ὁμοῦ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, πῶς τὰ τρία ἐν, καὶ τὸ ἐν τρία, καὶ τὰ παραπλήσια. Ἀλλὰ διότι ταῦτά εἰσιν ἀκατάληπτα εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι δὲν ὑφίστανται, ἢ ὅτι τὸ γεγονός δὲν ἔλαβε χώραν· ἐπειδὴ καὶ πάμπολλα ἄλ-λα, μᾶλλον δὲ πάντα τὰ θαυμάσια ἔργα τῆς δυνάμεως

(1) Ἑβρ. *id.* 1. Πρβλ. Ῥωμ. *ή.* 24. «Τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν Ἑλ-πίς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. Ὁ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; Εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα».

τοῦ Θεοῦ εἰσὶν ἀκατάληπτα εἰς ἡμᾶς, καὶ ὁμῶς ὑφίσταν-ται καὶ ὑπάρχουσι· καθότι «τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώ-ποις δυνατὰ ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ» (1)· τὸ δὲ δυνατόν ἢ ἀ-δύνατον τῆς ὑποστάσεως καὶ ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἡμετέρας καταλήψεως ἢ ἀκατα-ληψίας, οὐδὲ ἔστι λογικὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι τοῦτο ἢ ἐ-κεῖνο τὸ γεγονός, τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα δὲν ἐγένετο ἢ δὲν ὑπάρχει, ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ καταλά-δωμεν τὸ πῶς ἐγένετο ἢ ὑπάρχει· ἀλλ' ἕκαστον πρᾶγμα κρίνομεν ὅτι ὑφίσταται καὶ ὑπάρχει τοιοῦτον ἢ τοιοῦ-τον, καὶ ὀρίζομεν τὴν φύσιν καὶ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων. Οὐδεὶς βε-δαίως δύναται νὰ ὀρίσῃ τί ἐστὶν ἥλιος καὶ ποίας ιδιο-τητας ἔχει, ἐὰν μὴ λάβῃ προηγουμένως πείραν τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα, ἵνα ὀρίσωμεν τὰς ιδιότητας τοῦ Κυρίου ἡμῶν, πότερον ἀνθρώπιναι εἰσιν ἢ θεῖαι, ἢ καὶ ἀμφο-τερον, ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ τὴν σωτήριον μεταβολὴν καὶ τὰ ἀποτελέσματα, ἅπερ ἐπλήνεγκεν εἰς τὸν κόσμον ἡ παρουσία αὐτοῦ. Ἐρωτή-σωμεν λοιπὸν ἐν ἀπλότητι καρδίας, καθὼς ὁ ἁδολος Ἰσραηλῆτης Ναθανάηλ. «Ἐκ Ναζαρετ δύναται τι ἀγα-θὸν εἶναι»; Δύναται ἄρα γε ἐν τῷ ταπεινῷ καὶ εὐτελεῖ ἀνθρώπινῳ σώματι νὰ συνυπάρχῃ ἡ θεία καὶ ἀκήρα-τος καὶ τῷ παντὶ ἀχώρητος φύσις, ὡς πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν τοῦτο ἀνενδοιάστως ἐν τῷ θεανδρικῷ προ-σώπῳ τοῦ Κυρίου καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

(1) Λουκ. *ιή.* 27.

«Ἐρχου καὶ ἴδε». Ἐρευνήσον, ἄνθρωπε λογικῇ, ἐν πνεύματι πραότητος, ἐν πνεύματι ταπεινώσεως, ἐν πνεύματι ἀληθῶς ἐπιθυμοῦντι νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὐχὶ ἐν πνεύματι ἐγωϊσμοῦ καὶ ὑπερηφανείας, ὡς τὰ πάντα δῆθεν γνωρίζων, καίπερ οὐδὲν ἐπιστάμενος· ἐξέτασον τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας· ἀνάγνωθι μετὰ προσδοχῆς τὰ ἱστορικά καὶ εὐαγγελικά περὶ τοῦ ἐπιγείου αὐτοῦ βίου ὑπομνήματα, καὶ ἴδε πρῶτον πῶς ἀπ' αὐτῆς τῆς εἰς τὴν ἁμαρτίαν πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων· δευρὰ διυνεκῆς προορύξεως καὶ προφητειῶν ἀριδῆλων, δευρὰ τύπων καὶ εἰκόνων ἐκπληροῦνται ἐν αὐτῷ θαυμαδίως. Ἴδε ἔπειτα τὸν θαυμαστὸν τρόπον τῆς ὑπερφυοῦς ἐκ παρθένου ἀγνῆς συλλήψεως αὐτοῦ καὶ γεννήσεως, καὶ πῶς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ συνεκινήθησαν διὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀνατολῆς συνεταράχθησαν διὰ τῶν θεοφιλῶν ἐκείνων μάγων. Ἴδε ἀκολουθῶς τὰ ἐξαίδια καὶ ὑπερφυστὰ ἔργα τῆς θείας δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ τοῦ νομιζομένου υἱοῦ τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἀπὸ τῆς Ναζαρέτ, πῶς διὰ μόνου τοῦ προστακτικοῦ αὐτοῦ λόγου ἢ διὰ μόνης τῆς ἐπικλήσεως τοῦ θείου αὐτοῦ ὀνόματος δαιμόνια ἐκβάλλονται, τυφλοὶ ἀναδλέπουσι, χωλοὶ καὶ παράλυτοι περιπατοῦσι, νεκροὶ ἐγείρονται, λεπροὶ καθαρίζονται, ἁμαρτωλοὶ μετανοοῦντες καὶ πιστεύοντες δικαιοῦνται, καὶ μυρία ἄλλα ἐκτελοῦνται θαυμάσια, τὰ πάντα ὑπερβαίνοντα τὰ ὅρια καὶ τὴν ὁριοδιότητα τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ ἐξουσίας. Βλέπε ἐπὶ τούτοις τὸ ὕψος τῆς δογματικῆς διδασκαλίας καὶ τὴν τελειότητα τῆς ἠθικῆς, τὴν ὁποίαν παρέδωκε πρὸς ἠθικοποίησιν τοῦ ἀνθρωπί-

νου γένους, πῶς ὑπερβαίνει αὕτη πᾶσαν ἀνθρωπίνην διδασκαλίαν καὶ ἠθικὴν, πῶς οἱ κατὰ καιροὺς ἀνθρωπίνως φιλοδοφήσαντες εὐγνώμονες ἄνδρες, οἱ τὴν ζωὴν αὐτῶν ὅλην καταδαπανήσαντες εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν μελέτην τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἴστανται ἐνεοὶ καὶ ἄφωνοι καὶ κλίνουσι γόνυ εὐλαθείας ἐνώπιον τοῦ ὕψους τῶν δογμάτων καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου θαυμάζων ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἐμαρτύρει καὶ ἔλεγε· «Πῶς οὗτος γράμματα οἶδε, μὴ μεμαθηκὸς;» (1). Ὅντως τὸ πᾶν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἔστιν αὐτὸ τοῦτο εὐαγγέλιον, ἀγγελία χαροποιὰ καὶ σωτήριος διὰ τὴν ἠθικῶς πάσχουσαν καὶ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένην ἀνθρωπότητα. Ἐρχου λοιπὸν, σὺ ὁ ἀπιστῶν, καὶ ἴδε ταῦτα πάντα ἐν πνεύματι ταπεινώσεως καὶ ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ, ποθοῦσῃ εἰλικρινῶς τὸ κατὰ ἀλήθειαν ἀγαθόν, καὶ ἐξ ἁπαντος θὰ ἀνακράξης μετὰ τοῦ Ναθανὰλ καὶ τοῦ Πέτρου πρὸς τὸν ἐκ Ναζαρέτ καὶ υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ νομιζόμενον Ἰησοῦν, λέγων· «Ραββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς, οὐχὶ ἀπλῶς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ συμπάσης τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως». Ἐρχου καὶ ἴδε ταῦτα πάντα, καὶ ἐξ ἁπαντος θὰ ἀναδοήσης μετὰ τοῦ οὐρανοδόμου Παύλου κηρύττων, ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» (2). Ἐρχου καὶ βλέπε ταῦτα πάντα, καὶ ἐξ ἁπαντος θὰ συνθεολογήσης μετὰ τοῦ ἐπιστηθίου μαθητοῦ τρα-

(1) Ἰω. ζ'. 15. Πρβλ. αὐτῶ. 46. «Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος». (2) Κολοσ. α'. 9.

νῶς ἀναδοῶν· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας· καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός. Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον»(1). Ἐντεῦθεν δὲ θὰ πεισθῇς, ὅτι τῷ ὄντι δίκαιον ἔχει ὁ θεὸς ἀπόστολος Πέτρος πιστοποιῶν εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, ὅτι δὲν ὑπάρχει ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἄλλο ὄνομα δεδομένον εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρὸς σωτηρίαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν ἔργων τῆς πονηρίας παρὰ τὸ ὑπερύμνητον ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ Θεοῦ τῶν ὅλων. «Καὶ οὐκ ἔστι, λέγει, ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία. Οὔτε γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς»(2). Ἐρχου λοιπὸν καὶ βλέπε ταῦτα πάντα, καὶ προθύμως θὰ κηρύττης καὶ δὲ, ὡς ὁ πρόδρομος καὶ βαπτιστὴς Ἰωάννης, λέγων. «Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθὼν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτὸν»(3).

Ε'. Ὅταν δὲ πάλιν ἴδῃς αὐτὸν ταπεινὸν καὶ ἐμπαιζόμενον, εἰς θάνατον καταδικαζόμενον, ἐπὶ σταυροῦ ἀτίμως κρεμάμενον, εἰς ταφὴν παραδιδόμενον, ἵνα συντρίψῃ τοὺς μοχλοὺς τοῦ ἥδου καὶ καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, μὴ σκυθρωπάσῃς, ἀγα-

(1) Ἰω. ἀ. 1. 14. γ'. 16. (2) Πράξ. δ'. 12. (3) Ἰω. γ'. 36.

πητὲ, μηδὲ παρασάλευσθης τὰς πεποιθήσεις καὶ τὴν πίστιν σου· ἀλλ' ἐνθυμήθητι τὰς προρρήσεις τῶν θεοπνεύστων προφητῶν, περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ μακάριος Πέτρος· «Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ὡς λύχνῳ φαίνοντι»(1) καὶ λέγε λοιπὸν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ· «Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ἡμεῖς ἐλόγισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακώσει· αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. Πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν, καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν»(2). Βλέπων δὲ ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ σχιζόμενον εἰς δύο, καὶ τὸν ἥλιον συμπίσχοντα τῷ κτίστῃ καὶ σκοτισθέντα, δόξασον τὴν εὐεργέτην Θεὸν τὸν οὕτως εὐδοκήσαντα πρὸς σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ λέγε μετὰ τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν στρατιωτῶν, «Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος»(3). Διὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ κηρύττομεν ἀνεπαισχύντως «Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρίαν· αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσι Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν»(4). Διὰ ταῦτα καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν αὐτεξουσίως, καὶ ἀνελήφθη ἐν δόξῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅθεν κατήλθε, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης συγκάθεδρον τῷ συνανάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ ποιήσας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· ἀλλὰ καὶ μέλλει πάλιν νὰ ἔλθῃ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, ἵνα κρίνῃ

(1) Β' Πέτρ. ἀ. 19. (2) ργ'. 4-7. (3) Ματθ. κζ'. 54. Λουκ. κγ'. 47. (4) ἀ. Κορ. ἀ. 24.

ζώντας καὶ νεκρούς καὶ ἀποδῶ εἰς ἓνα ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα· ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν, καὶ ἔσται ἐν ἡμέραν, ἐν ἣ μὲλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ»(1), καὶ τοὺς μὲν κακοὺς καὶ πονηροὺς, τοὺς ἀσεβεῖς καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ, παραπέμψει εἰς κόλασιν αἰώνιον, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς καὶ δικαίους καλέσει εἰς κληρονομίαν τῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένης βασιλείας τῶν οὐρανῶν»(2).

5'. Τοιοῦτον, ἀδελφοί, τὸ ἐκ Ναζαρέτ μὲν νομισθὲν, ἐξ οὐρανοῦ δὲ προελθὼν ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον εἰς πάντας ἐστὶ κοινόν, εὐρίσκουσιν δὲ μόνοι ὅσοι μετὰ ζέσεως καὶ πόθου καρδίας ἐπιθυμοῦντες ν' ἀπολαύσωσιν αὐτὸ, ἐρευνῶσιν ἐπὶ τούτῳ τὰς Γραφὰς μετὰ σπουδῆς, καὶ κλίνουσιν εὐγνωμόνως τὸν αὐχένα ἐνώπιον τῆς παντοδυναμίας καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἁγίου Θεοῦ, ἀναφωνοῦντες μετὰ τοῦ διώκτου μὲν πρότερον, ὕστερον δὲ μεγάλου τῆς ἀληθείας κήρυκος Παύλου· «ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ»(3)! Ἀλλὰ πρὸς εὐρεθὲν καὶ κτηθῆν καὶ κατοχὴν τοῦ θείου τούτου ἀγαθοῦ χρειάζεται ἀπαραιτήτως ταπεινώσις τῆς καρδίας. Ἡ τῆς καρδίας ταπεινώσις καταβάλλει τὸν ἐγωϊσμόν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, τὴν κυρίως αἰτίαν πάσης ἀπιστίας καὶ πᾶσης ἀπιθείας εἰς τὸ θεῖον θέλημα, καὶ εἰσάγει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ὑ-

(1) Πράξ. α. 11· β. 42. ιζ'. 31. (2) Ματθ. κέ. 31. (3) Ρωμ. α. 33.

πακοῆς. Διότι «ὁ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν», κατὰ τὸ γεγραμμένον(1). Ὁ ταπεινὸς τὴν καρδίαν καὶ ταπεινόφρων ἄνθρωπος πάντα ἐρευνᾷ νὰ μάθῃ, καὶ ὅσῳ περισσότερα μαθαίνει, τόσῳ μᾶλλον ταπεινοῦται καὶ ὑποτάσσεται εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁμολογῶν εἰλικρινῶς ὅτι ἐν μόνον γινώσκει ὅτι οὐδὲν γινώσκει. Ὁ δὲ ἐγωϊστὴς, πεφυσιωμένος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γνώσει καὶ σοφίᾳ, τὰ πάντα φαντάζεται ὅτι γνωρίζει, εἰ καὶ οὐδὲν γνωρίζει ἀκριδῶς, ἐπαίρεται θρασέως κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐδὲν θεῖον καὶ ἱερὸν θέλει νὰ γνωρίσῃ, ἀλλὰ τὰ πάντα, καὶ κόσμον καὶ Θεόν, καὶ οὐράνια καὶ ἐπίγεια, καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, ἐξηγεῖ καὶ ἐρμηνεύει κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ πεπερασμένου αὐτοῦ νοῦς, ὡς οὐδέποτε οὐδὲ ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ γευθεῖς, οὔτε θέλων νὰ γευθῇ τῶν πορισμάτων τῆς ἱερᾶς ἐκείνης φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἔμφρων καὶ λογικὸς ἄνθρωπος ὁδηγεῖται σταθερῶς εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη τῆς θεογνωσίας, εἰς τὴν ὑπὸ πάντων ποθουμένην ἀπόλυτον ἀλήθειαν, τὴν μόνην δυναμένην νὰ ικανοποιήσῃ τὴν ἐνδόμυχον συνείδησιν καὶ τοὺς ἐνδομύχους πόθους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· πρὸς τούτοις ὁ μὲν ταπεινὸς τὴν καρδίαν ἄνθρωπος συναισθανόμενος τὴν ἑαυτοῦ ἀδυναμίαν, ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν δύναται νὰ πράξῃ οἰκοθεν, ὑποτάσσει τὴν ἑαυτοῦ θέλησιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξαιτεῖται πάντοτε τὴν θεῖαν αὐτοῦ χάριν καὶ ἀρωγὴν πρὸς κατόρθωσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, ὁ δὲ ὑψηλόφρων

(4) Ἰακώβ. δ'. 6.

καὶ ἐγὼ ἰσθῆς τὰ πάντα ἀναθέτει εἰς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις. Ὅθεν οὔτε νὰ λατρεύῃ τῷ Θεῷ καταδέχεται, οὔτε νὰ προσεύχηται, ἀλλ' οὔτε φρονεῖ ὅτι ἔχει ἀνάγκην τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ, δουλεύει δὲ μόνον τῇ κοιλίᾳ καὶ θεοποιεῖ αὐτὴν καὶ τὰς ὁρέξεις τῆς σαρκός· ζῇ μόνον διὰ τὴν σάρκα, ὡς ὑλόφρων, καὶ ἀδιαφορεῖ διὰ τὸ μέλλον τῆς ψυχῆς, τὸ μέλλον ἐκεῖνο τὸ πέραν τοῦ τάφου, ὅπερ θεωρεῖ μὲν αὐτὸς ὡς μηδὲν ἐν τῇ ἀφροσύνῃ καὶ τῷ ἄκρῳ αὐτοῦ ἐγῶϊσμῷ, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ τῆς συνειδήσεως μαρτυρία καὶ ὁ ἐλεγχος ἐν ταῖς τελευταίαις μάλιστα στιγμήαις τοῦ βίου κατασπαράττει αὐτὸν δεινῶς καὶ ἐλέγχει αὐστηρῶς διὰ τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν ματαιότητα τῶν ἀσεβῶν αὐτοῦ διαλογισμῶν καὶ κρίσεων. Περὶ τοῦ τοιούτου ἀριμόδιον ἀληθῶς νὰ εἰπῶμεν μετὰ τοῦ προφητάνακτος, «Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ δυνήκε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς» (1). Ἀλλὰ ῥῦσαι, φιλάνθρωπε Κύριε, τὸ πλάσμα σου ἀπὸ τοιαύτης ἀλογίας, καὶ φώτιζε πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας καὶ τοῦ θείου σου θελήματος.

Ζ'. Ὡς ἐκ τῶν τέως εἰρημένων καταφαίνεται, ἀγαπητοί, ἡ πίστις ἡμῶν εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν δὲν εἶναι ἀπλῶς θεωρητικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ, οἷα ἡ πίστις τῶν οἰκοδομούντων τὰ τῆς ἀπιστίας φιλοσοφικὰ δόγματα ἐπὶ τῆς ἐπισφαλοῦς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἅπερ καὶ εἰσὶ διὰ τοῦτο ἄστατα καὶ ὀλιγόδια, ποικίλα καὶ

(1) Ψαλμ. μὴ. 21.

ἀλλήλων πολέμια καὶ ἀλλήλων ἀναιρετικά· ἀλλ' εἶναι ἅμα πίστις ἱστορικὴ, εἰς ἱστορικὸν γεγονὸς ἀναφερομένη, ἥτις διὰ τῶν αἰσθησέων εἰσελθοῦσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνειδήσιν καὶ διάνοιαν, καὶ διὰ τούτων εἰσδύσασα εἰς τὴν καρδίαν, καὶ κατακυριεύσασα αὐτήν, ἐν βραχεὶ χρόνῳ διαστήματι διὰ θείας δυνάμεως αἰσθητῆς διεδόθη εἰς τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ ἔκτοτε βασιλεύει ἐν ταῖς καρδίαις ταῖς ταπειναῖς καὶ εὐπροαιρέτοις. Οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας κήρυκες, οἱ πρόφρον ἄσφοι καὶ ἀμαθεῖς καὶ δειλοὶ, ἐνδυθέντες δύναμιν ἐξ ὕψους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, διεσπάρησαν εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύττοντες τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν δυνάμει καὶ σοφίᾳ, ἐν σημεῖοις καὶ τέρασι, καὶ διδάσκοντες οἷχι ἐπινοήματα τῆς ἰδίας φαντασίας, ὡς ποιοῦσιν οἱ ἐλευθερόφρονες λεγόμενοι σοφῶι τοῦ σκοτους τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλὰ τί ; «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, λέγουσιν, ὁ ἀκηκόαμεν (ἀπὸ τῶν πατέρων καὶ τῶν προφητῶν προκηρυχθέν), ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς· καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἐωράκαμεν, καὶ ἀκηκόαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐφανερώθη. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός» (1). Ὡς ἀπόστολοι καὶ κήρυκες τῆς ἀληθείας οἱ τοῦ Κυρίου

(1) δ. Ἰω. δ. 1· Ἰω. δ. 14.

μαθηταί, μέλλοντες ν' αναγγείλωσιν ιστορικὸν γεγονός εἰς τὸν κόσμον, ἐφ' ὃντιζον ἵνα ᾤσιν αὐτοὶ πρῶτον κατὰ πάντα πεπειραμένοι καὶ πεπληροφορημένοι περὶ τοῦ γεγονότος· ὅθεν ὁ Θωμᾶς ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας στερηθεὶς τῆς χάριτος τοῦ νὰ ἴδῃ τὸν ἀναστάντα Κύριον τῆς δόξης, ἠπίσται εἰς τοὺς λόγους τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ λεγόντων, «ἐωράκαμεν τὸν Κύριον». «Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, λέγει, καὶ βάλω τὴν χεῖρα μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω»(1). Οὕτως αὐστηρῶς ἐξετάζων τὴν ἀλήθειαν ἀπῆται ἵνα ὀρθοαῖμοφανῶς ἴδῃ τὸν καταπατήσαντα τὴν δύναμιν τοῦ ἁδου καὶ ἰδίᾳ ἐξουσία ἀναστάντα Κύριον ἑαυτοῦ καὶ διδάσκαλον, καὶ δικαίως οὕτω καταστῇ καθ' ὅλα ἀξιόπιστος μάρτυς τῆς ἀληθείας, κηρύττων καὶ λέγων μετὰ τῶν ἄλλων συμμαθητῶν. «Ὁ ἐωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ἡμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»(2). Καὶ ὁ μὲν Θωμᾶς, ἀγαπητοί, ἠξιώθη τοῦ ποθομένου ἰδὼν καὶ ψηλαφήσας τὸν ἑαυτοῦ Κύριον καὶ Θεὸν καὶ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, θεουργικῶς τῷ τρόπῳ εἰσελθόντα τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ ἄλλοι μαθηταί καὶ αὐτὸς σὺννηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων· μακαρίζονται δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύοντες εἰς ὅσα ιστορικῶς παρέδωκαν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται τοῦ σαρκωθέντος

(1) Ἰω. κ'. 25.

(2) ἁ. Ἰω, δ. 3· δ'. 2. 14.

Θεοῦ Λόγου· «Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, λέγει, καὶ πιστεύσαντες»(1). Παρέδωκαν δὲ κηρύττοντες καὶ λέγοντες, ὅτι «Ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ»(2), καὶ ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία· οὔτε γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς»(3) ἀπὸ τῆς ἀνομίας καὶ τῆς πλάνης τοῦ πονηροῦ. Αὐτόπται λοιπὸν μάρτυρες τῆς θείας ἐπιφανείας ὑπάρχοντες οἱ μακάριοι ἀπόστολοι ἐπλήρωσαν τὸν κόσμον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ ἐκάλεσαν τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν προθύμως ὑπακούοντα, πιστοποιοῦντες τὴν τῆς διδασκαλίας ἀλήθειαν οὐ μόνον διὰ θαυμάτων ὑπερφύων, ἀλλὰ καὶ διὰ ζωῆς καὶ πολιτείας συμφώνου τῇ διδασκαλίᾳ· καθότι ἄλλως ἦν ἀδύνατον νὰ ἔχωσι κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ· «ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία, κηρύττουσιν· ἐὰν εἰπώμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκοτεινῷ περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν (ποιοῦντες τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς), ὡς αὐτὸς ἐστὶν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων (Θεὸς καὶ ἄνθρωποι), καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς (διὰ τῆς θείας μεταλήψεως) ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας»(4). Ὅθεν ἔζων οἱ μακάριοι ζῶν ἐν τῷ κό-

(1) Ἰω. κ'. 29.

(2) ἁ. Τιμ. γ'. 16.

(3) Πράξ. δ'. 12.

(4) ἁ. Ἰω. δ. 5.

ὁμῶς ὄντως ἀξίαν τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας, μι-
 δοῦντες τὰ τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἀπονεκροῦντες τὰς
 ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, ἀγαπῶντες τὴν ἀλήθειαν καὶ
 ἀποστρυφνύοντες τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πονηρίαν, πᾶσαν δὲ
 στέργουσιν, πᾶσαν θλίψιν, πάντα διωγμὸν προθύμως
 ὑποφέροντες καὶ ἀνεχόμενοι διὰ τὸ ὄνομα καὶ δι' ἀγά-
 πην Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, τοῦ ἐλθόντος δῶσαι τὸ
 τῶν ἀνθρώπων γένος ἐκ τῆς πλάνης καὶ τοῦ ψεύδους·
 «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;
 λέγουσιν ἐν πεποιεῖσθαι· θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγ-
 μός, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μαχαίρα;
 —Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζῶη, οὔτε
 τις κτίσις ἐτέρα δυνησεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγά-
 πης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (1).
 Καὶ ὅμως, καίτοι τοιοῦτοι ὄντες τῆς ἀληθείας μάρτυ-
 ρες, ἀπιστοῦνται ὑπὸ τῶν ἀγαπώντων τὸ ψεῦδος καὶ
 τὸ σκότος τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν ζητούντων διὰ τῆς
 πεπερασμένης αὐτῶν διανοίας νὰ μετρήσωσι τὸ ἀμέτρη-
 τον βάθος τῆς θείας φιλανθρωπίας, καὶ ζώντων ζῶην
 σαρκικὴν, ζῶην τρυφὴν, ζῶην ἀξίαν μόνον τῆς ἐαυ-
 τῶν ματαιοφροσύνης· καὶ διὰ τοῦτο οἱ τοιοῦτοι οὔτε
 νηστείαν καταδέχονται τὴν ἀγιάζουσαν καὶ δῶμα καὶ
 ψυχὴν, οὔτε κοινωνίαν ἔχουσι μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ προ-
 σευχῆς καὶ λατρείας καὶ τῆς τῶν ἀχράντων μυστηρίων
 μετοχῆς, ματαιούμενοι ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ἐν τοῖς δια-
 λογισμοῖς αὐτῶν. Ἄλλ' ἡμεῖς, ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ πε-
 ριπόθητοι, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας ἐν ταπεινότητι

(1) Ρωμ. 8, 35.

καρδίας· περιπατῶμεν ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας, ἵνα
 ἔχωμεν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ· λατρεύωμεν πάν-
 τоте τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοδύνῃ, αἶρον-
 τες ὁσίας χεῖρας πρὸς τὸν θεάνθρωπον Σωτῆρα ἡμῶν,
 ὅτι αὐτὸς ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν τῷ οὐρανίῳ Πατρὶ (1),
 καὶ αὐτῷ πρόπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ κράτος, σὺν τῷ
 ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ
 ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ-
 νων. Ἀμήν.



(1) Ἑβρ. ζ'. 25.



ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΤΧΗΣ

«Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελε-
θεῖν, εἰμὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ». (Μαρκ. θ. 29. Κυρ. τῶν νηστειῶν δ'.)

Α'. Λοιπὸν, ἀδελφοί, νηστεία καὶ προσευχὴ εἶναι τὰ ὄπλα, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ καταπολεμήσωμεν τὸ γένος τῶν κωφῶν καὶ ἀλάλων πνευμάτων, τὸ ὁποῖον ἀκατάπαυστον ἔχει πόλεμον πρὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· καὶ δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλα ὄπλα, ἄλλα μέσα δυνατώτερα τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, ἵνα νικήσωμεν τὸν δεινὸν τοῦτον ἐχθρόν; οὔτε ὑπάρχουσιν, ἀλλ' οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξωσιν, ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐθέσπισεν αὐτὸς ὁ Θεός, ὅτι ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχή, τὰ δύο ταῦτα πολεμικὰ κατὰ τῶν δαιμόνων μέσα καὶ ὄπλα, τόσον δυνατὰ εἰσιν, ὥστε εἰς μόνον ἀνθρώπος ἔχων αὐτὰ δύναται νὰ καταβάλῃ καὶ καταστρέψῃ ὅλην τὴν μυρίοπλον παράταξιν τοῦ ἐχθροῦ. «Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελεθεῖν, εἰμὴ ἐν προσευχῇ καὶ

νηστεία». Διὰ τοῦτο καὶ ἡ φιλόστοργος μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία συμφώνως τῇ θείᾳ διδασκαλίᾳ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσδιώριδεν ἰδιαιτέρους νηστείας καὶ προσευχῆς καιροὺς, ὥστε οἱ πιστοὶ ἐνισχυόμενοι μὲ τὰ δύο ταῦτα θεοδωρῆτα ὄπλα νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τῆς κατὰ τοῦ διαβόλου μάχης νικηταὶ καὶ τροπαιοφόροι καὶ ἄξιοι γίνωνται τῶν ἀμαράντων στεφάνων τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευδόντων ἐτοιμάζει διὰ τοὺς εὐδοκιοῦντας ἐν τῷ πνευματικῷ τούτῳ κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν πολέμῳ. Διὰ τοῦτο δὲ προσδιώρισε καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς σήμερινῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας ἐν καιρῷ νηστείας καὶ προσευχῆς, ἵνα πάλιν οἱ πιστοὶ βλέποντες τὴν μεγάλην αὐτῶν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ἔτι μᾶλλον προδ-καρτερώσιν ἀγωνιζόμενοι ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ· καὶ ὅσοι τοῦναντίον παραμελοῦσι τὴν νηστείαν καὶ τὴν προσευχήν, ὡς πράγματα διῆθεν ἀδιάφορα νομίζοντες, καὶ αὐτοὶ ὁμοίως βλέποντες καὶ ἀκούοντες ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τὴν σύστασιν αὐτῶν, ὅτι πολλὴν ἰσχὺν ἔχουσι κατὰ τοῦ ἀσπόνδου πολεμήτορος, ἐγκολπωθῶσι ταῦτα τὰ σωτήρια ὄπλα τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς.

Β'. Καὶ τῷ ὄντι, ἀδελφοί, εἰ καὶ μόνη ἡ σήμερινὴ τοῦ Κυρίου διδασκαλία ἐπαρκεῖν ἂν ἀποδείξη πόσον καλὰ καὶ σωτήρια μέσα εἰσὶν ἡ προσευχή καὶ ἡ νηστεία, δι' αὐτὸ τοῦτο διότι ἐστὶ διδασκαλία καὶ αὐτὴ οὐχὶ ἀνθρώπου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πλεῖστα ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα κηρύττουσι λαμπροφώνως τὴν μεγάλην αὐτῶν δύνα-

μιν, καὶ ἄλλα πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου παραδείγματα, ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται πόσον ἀδύνατοι καὶ ἀσθενεῖς εἶσι κατὰ τοῦ ἀντιδίκου διαδόλου ὅσοι Χριστιανοί, εἴτε ἐξ ἀδιαφορίας ἀσυγχωρήτου, εἴτε ἐξ ἀγνοίας τῶν συμφερόντων τῆς ψυχικῆς σωτηρίας, δὲν ἐκπληροῦσι τὴν περὶ νηστείας καὶ προσευχῆς διαταγὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας· καὶ ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, λάβωμεν ὡς παράδειγμα αὐτοὺς τοὺς θείους μαθητὰς καὶ ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταπολεμήσωσι καὶ ἐκβάλωσι τὸ ἄλαλον καὶ κωδὸν πνεῦμα, ὅπερ τοσοῦτον κιτεβαδάνιζε τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο παιδίον· καὶ διὰ τί; τὸ διὰ τί οὐδ' αὐτοὶ τότε ἐγνώριζον. "Ὅθεν καὶ προσελθόντες κατ' ἰδίαν ἠρώτησαν τὸν Κύριον, λέγοντες, «διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβάλεῖν αὐτό;» οἱ αὐτοὶ ὅμως πάλιν, ὅτε διεσπάρησαν εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα νὰ κηρύξωσι τὸ εὐαγγέλιον, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς γῆς κατεπάτουν πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ ἀσθενεῖς θεραπεύοντες, δαιμόνια φυγαδεύοντες, εἶδωλα σατανικά καθαιροῦντες καὶ παντοίας ἄλλας δυνάμεις ἐνεργοῦντες, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τοῦ ἥδου τὰ βασίλεια κατέστρεφον τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἀνιστῶντες νεκρούς· καὶ διὰ τί πάλιν; διότι καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὥπλιζοντο νηστεύοντες καὶ προσευχόμενοι, ἀφ' οὗ ἐγνώρισαν τὴν δύναμιν τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς διδασκόμενοι παρὰ τοῦ θείου διδασκάλου, εἰπόντος· «Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰμὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ».

Γ'. Ἄλλ' ὁ κύριος σκοπὸς τῆς νηστείας καὶ τῆς προ-

σευχῆς, ἀδελφοί, δὲν εἶναι νὰ ἐκτελῶμεν θαύματα καὶ ἐκδιώκωμεν τοὺς δαίμονας ἀπ' ἄλλων· διότι τὰ θαύματα εἶδιν ἀποτελέσμα καὶ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ διδόμενα εἰς ἐκείνους, οἵτινες κατῴρθωσαν διὰ τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς ἵνα καταστήσωσιν ἑαυτοὺς φοβεροὺς ἀντιπάλους τοῦ ἀντιδίκου ἡμῶν διαδόλου, ὅστις ὡδὼν λέων βρυχώμενος περιτρέχει ὅλην τὴν οἰκουμένην ζητῶν ποῖον νὰ εὕρῃ ἐστρατημένον τῶν θείων ὀπλῶν τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, καὶ κατασπαράξῃ αὐτόν καὶ καταφάγῃ, καθὼς λέγει ὁ μακάριος ἀπόστολος Πέτρος, ὅστις καὶ προτρέπει διὰ τοῦτο τοὺς πιστοὺς καὶ παρακινεῖ νὰ προσέχωσι γρηγοροῦντες ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ· «Σωφρονήσατε, λέγει, νήψατε εἰς τὰς προσευχάς· γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ»(1)· ὥστε ὁ κύριος σκοπὸς τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς ἐστίν, ἀγαπητοί, ὅπως ἀντιπαραπτώμεθα δι' αὐτῶν πρὸς τὸν ἐχθρόν, καὶ κατασθεννύωμεν τὰ πεπυρωμένα αὐτοῦ βέλη τῆς ἁμαρτίας, ἅπερ ποικιλοτρόπως μετὰ πολλῆς δεξιότητος ρίπτει καθ' ἡμῶν ὁ πονηρός· καὶ ὅτε μὲν ρίπτει καθ' ἡμῶν τὰ θελκτικὰ βέλη τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν καὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ ὀρέξεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπισκοτιζεται τὸ λογικόν, καὶ πίπτει ὁ ἄνθρωπος ἔπειτα καὶ εἰς τὰ βάραθρα τῆς ψυχικῆς ἀπωλείας· ὅτε δὲ ρίπτει τὰ βέλη τῆς ἀπιστίας, διὰ τῶν ὁποίων πληγώνεται καιρίως ὁ ἄνθρωπος καὶ πίπτει νεκρὸς τὴν ψυχὴν μακρὰν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ κείμε-

(1) δ. Πέτρ. δ'. 7. ε. 8.

νος. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ ὀλέθρια τοῦ πονηροῦ βέλει ἀντικρούονται καὶ καταδυντρίδονται διὰ τῶν ἰσχυρῶν ὀπλῶν τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας, τῶν ὁποίων ἡ σωτήριος ἰσχὺς καὶ δύναμις προέρχεται ἐκ τῆς θερμῆς καὶ ζώσης πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν καὶ ζῶντα· διότι ὁ νηστεύων καὶ προσευχόμενος ἔχει τὸν νοῦν προσηλωμένον εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀγαπᾷ αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας. "Οθεν οὐδέποτε τολμᾷ νὰ παραδοῇ αὐτοῦ τὰ προστάγματα, οὔτε νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς σαματικὰς τρυφὰς καὶ ἀναπαύσεις τὰς χαλαρούσας τὴν ψυχὴν, ἢ νὰ λησμονήσῃ τὸ καθήκον τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς. Νηστεία καὶ προσευχὴ εἰσι τὰ μέσα, δι' ὧν αἱ εὐσεβεῖς ψυχαὶ λατρεύουσι τῷ Θεῷ τῷ ζῶντι καὶ ἐνδοχύνονται εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀγαθοῦ. Οὕτως Ἄννα ἡ θυγάτηρ Φανουὴλ «οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν»(1). «Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, λέγει καὶ ὁ οὐρανοδόμων ἀπόστολος Παῦλος, εἰμὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα ὁχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ»(2).

Δ'. Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν κατενοήσατε βεβαίως πόσῃν ἀνάγκῃν ἔχομεν ἵνα ὀπλιζώμεθα διὰ τῶν δύο τούτων ἰσχυρῶν καὶ θείων δώρων τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς· ἀνάγκῃν μεγάλῃν, καὶ ἀσυγκρίτως μεγαλύτεραν ἢ ὅσῃν ἔχουσιν οἱ στρατιῶται ἵνα ὀπλιζώνται διὰ τῶν ὑλικῶν ὀπλῶν, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς ἐκστρατείαν· καὶ πρέπει ἄρα ἵνα πάντοτε ὦμεν ἔτοιμοι καὶ

(1) Λουκ. β'. 37.

(2) α. Κορ. ζ', 5. Πβλ. Πράξ. ιγ' 2. ιδ'. 23.

ἐφωδιασμένοι μὲ τὰ πνευματικὰ ταῦτα ὄπλα, διότι, ἐν ὅσῳ ζῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς παντοτεινὴν εὐριδκόμεθα πνευματικὴν ἐκστρατείαν πολεμοῦντες, καθὼς πληροφθορεῖ ἡμᾶς ὁ οὐρανοδόμων τοῦ Κυρίου ἀπόστολος, «οὐχὶ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκούτου τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»(1).

Ε'. Ἀλλ' ἴσως τις ἐξ ὑμῶν ἀπορεῖ διὰ τί τοσαύτην δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἔχουσιν ἡ προσευχὴ καὶ ἡ νηστεία, ὥστε νὰ καταστρέφωσιν εἰς τέλος τὰς νοητὰς παρατάξεις τῶν ἀκαθάρτων τῆς πονηρίας πνευμάτων· ἡ αἰτία ἐστίν, ἀγαπητοί, πρῶτον ὅτι ἡ νηστεία ἐστὶν ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου καταδαμάζομεν καὶ ἀπονέκροῦμεν τὰ σαρκικὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας, δι' ὧν προσπαθεῖ ὁ ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν νὰ ῥύψῃ ἡμᾶς εἰς τὰ βάραθρα τῆς ἁμαρτίας καὶ σύρη κατόπιν ἑαυτοῦ αἰχμαλώτους πρὸς αἰώνιον τῆς ψυχῆς κόλασιν καὶ ἀπώλειαν· ἡ δὲ προσευχὴ πάλιν ἐστὶ μέσον καὶ αὐτὴ σωτηριωδέστατον, διότι δι' αὐτῆς θερμῶς προσπίπτομεν εἰς τὸν πανάγαθον Θεὸν ἐξαιτούμενοι τὴν παντοδύναμον αὐτοῦ χάριν καὶ βοήθειαν, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν, καθὼς ἀποφαίνεται αὐτὸ τὸ στόμα τῆς ἀληθείας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, λέγων· «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»(2). "Οθεν καὶ ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος Παῦλος μετὰ πολλῆς ζέσεως ἐπιμένει παρακελευόμενος καὶ

(1) Ἐφεσ. ς'. 12.

(2) Ἰω. ιε'. 5.

παραγγέλλων, ἵνα ἐνδυναμώμεθα ζητοῦντες τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοῦ Θεοῦ. «Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, λέγει, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ· ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαδόλου. Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ»(1).

Σ'. Ἐπειτα ὁ ἀπὸ καρδίας νηστεύων καὶ προσευχόμενος χαρακτηρίζεται ἀληθῶς ἄνθρωπος πιστὸς καὶ εὐσεβὴς πρὸς τὸν Θεόν. "Ὅστις νηστεύει καὶ προσεύχεται, ἐκτελεῖ νόμον καὶ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅστις ἐκπληροῖ νόμον Θεοῦ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων δοθέντα, ἔχει πίστιν σταθερὰν καὶ ζῶσαν καὶ φόβον Θεοῦ. "Ὅθεν διὰ τῆς νηστείας ἀπονεκρῶνται τὰ ψυχοφθόρα πάθη τῆς σαρκὸς, καὶ ἐνισχύων οὕτω τὸ πνεῦμα, ἀγιάζει ἑαυτὸν διὰ νηστείας εὐπροσδέκτου τῷ Θεῷ· ἥτις ἐστίν, ὅταν ἀπέχωμεν μὴ μόνον ἀπὸ τῶν φαγητῶν καὶ ποτῶν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀπὸ παντὸς ὀλεθρίου πάθους καὶ πάσης κακῆς ἐπιθυμίας· ὅταν μὴ πορνεύωμεν, μὴ μοιχεύωμεν, μὴ ὑπερηφανευώμεθα, μὴ δώμεν κενόδοξοι, φίλαρχοι, ἄδικοι, φιλάργυροι, πλεονέκται, ἄρπαγες, σφετεριζόμενοι τὰ ξένα δίκαια· ὅταν ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον ἐξ ὅλης ψυχῆς ἐν ἀγάπῃ εἰλικρινεῖ καὶ ἐμπράκτῳ, καὶ συγχωρῶμεν ἐγκαρδίως τὸν ἐχθρόν. Ἡ τοιαύτη νηστεία ἐστὶ νηστεία ἀληθὴς καὶ

(1) Ἐφ. σ'. 10

θεάρεστος, πρόξενος τῶν σωτηρίων ἀποτελεσμάτων, χάριν τῶν ὁποίων ἐθεσπίσθη ἀπ' ἀρχῆς· διότι σκοπὸς τῆς νηστείας οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ πνεῦμα δι' αὐτῆς, καὶ νὰ κατορθώσωμεν οὕτω τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σωφροσύνην τῆς ψυχῆς ἀπονεκρῶντες τὰ ὀλέθρια πάθη καὶ τὰς κακὰς ὁρέξεις τῆς σαρκός. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑποκείμενος εἰς τοὺς πειρασμοὺς τοῦ πονηροῦ, πάντοτε ἔχει ἀνάγκην ἀπόλυτον τῆς νηστείας διὰ νὰ ἀποκρούῃ τοὺς πειρασμοὺς καὶ κατασθεννῇ τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ ἀρχεκάκου καὶ δολίου ἐχθροῦ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. "Ὅταν λοιπὸν νηστεύωμεν ἐκ πεπαιθώσεως ἐπὶ τοιούτῳ ὑψηλῷ σκοπῷ ἀπὸ βρωμάτων καὶ ποτῶν, καὶ συγχρόνως ἀπέχοντες ἀπὸ παντὸς πάθους μολύνοντος τὴν ψυχὴν καὶ ἀπὸ πάσης κακίας καὶ ἀδικίας συνοδεύωμεν τὴν νηστείαν μετὰ ἐλεημοσύνης καὶ μετ' ἀδιαλείπτου προσευχῆς καὶ δεήσεως ἐν ταπεινότητι καρδίας, τότε γινόμεθα εὐπαρόρνηστοι πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν, τότε αἱ προσευχαὶ καὶ ἐλεημοσύναι ἡμῶν ἀναβαίνουσιν ὡς θυμίαμα κατευθυνόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ εἰς μνημόσυνον αἰώνιον, καθὼς αἱ μετὰ νηστείας συνοδεύονται προσευχαὶ καὶ ἐλεημοσύναι τοῦ ἑκατοντάρχου Κορνηλίου. «Αἱ προσευχαὶ σου καὶ ἐλεημοσύναι σου, λέγει, ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»(1). Διότι, καθὼς ἀλλαχοῦ πάλιν ἡ ἀγία Γραφή λέγει, «ἀγαθὸν προσευχῇ μετὰ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης καὶ δικαιοσύνης· ἀγαθὸν τὸ ὀλίγον μετὰ δικαιο-

(1) Πράξ. ι. 4. 30.

θύνης, ἢ πολὺ μετὰ ἀδικίας· καλὸν ποιῆσαι ἐλεημοσύνην ἢ θησαυρίσαι χρυσίον· ἐλεημοσύνη γάρ ἐκ θανάτου ῥύεται, καὶ αὕτη ἀποκαθαριεῖ πᾶσαν ἁμαρτίαν»(1). Ὅταν λοιπὸν αἱ νηστεῖαι καὶ αἱ προσευχαὶ ἡμῶν μετὰ καθαράς καρδίας καὶ μετὰ πίστεως γιγνόμεναι φθάνωσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἰς μνημόσυνον, τίς ἀμφιδάλλει ὅτι ἐπισκιάζει τότε ἡμᾶς ἡ πανσθενὴς χάρις τοῦ Θεοῦ χορηγοῦσα δύναμιν κατὰ τῶν ἀσθενειῶν ἐχθρῶν τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ προφυλάττουσα ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἐπηρείας αὐτῶν καὶ ἐνέδρας; Τίς ἀμφιδάλλει πάλιν ὅτι, ὅπου τὸ φῶς τῆς θείας χάριτος λάμπει καὶ φωτίζει, ἐκεῖθεν ἐκδιώκεται τὸ σκότος, καὶ ὁ ἄρχων τοῦ σκότους ἀφανίζεται ὁλοτελῶς; Ταύτης λοιπὸν τῆς παντοδυνάμου τοῦ Θεοῦ χάριτος γένοιτο ἵνα οἱ πάντες ἀξιοθώμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι καὶ Θεῷ ἡμῶν, νηστεύοντες νηστείαν καθαρὰν καὶ εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ καὶ προσευχόμενοι ἐκτενῶς ἐν πνεύματι ταπεινώσεως, ὅπως νικήσαντες τὸν ἀντίδικον ἡμῶν καὶ πολέμιον λάβωμεν τοὺς στεφάνους τῆς νίκης ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ δόξης αἰωνίου. Ἀμήν.

(1) Τωβ. ιβ' 8. πβλ. Λουκ. ια'. 41.

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

«Αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν,
Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με» (Λουκ. ιη.
39. Κυρ. ιδ').

Α'. Μετὰ πολλῆς ζέσεως, ἀγαπητοί, καὶ μετὰ μεγάλης καὶ ζώσης ἀληθῶς πίστεως ὁ τυφλὸς παρεκάλει τὸν Κύριον ἵνα ἐλεήσῃ αὐτὸν, καὶ ὡς ἰατρὸς ψυχῶν τε καὶ σωμάτων εὐεργετῶν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Πλῆθος πολὺ ἀνθρώπων περιεκύκλου τὸν φιλόανθρωπον Κύριον, ὁ δὲ τυφλὸς μαθὼν ὅτι ὁ Κύριος διέρχεται, ἔκραζε μεγαλόφωνως ζητῶν τὸ θεῖον αὐτοῦ ἔλεος «Ἰησοῦ υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με»· ἀλλ' οἱ προηγούμενοι ὄχλοι ἐμπόδιζον αὐτὸν καὶ ἐπέπληττον νὰ σιωπήσῃ, ἰδῶς φθονοῦντες νὰ σωθῇ ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος τυφλὸς καὶ ἐπαίτης. «Καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ.» Πλὴν αὐτὸς ἔτι περισσότερον ἔκραζεν ὅπως εἰσακουσθῇ ὑπὸ τοῦ θεανθρώπου Ἰησοῦ καὶ τύχῃ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ. «Αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, «Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με». Ἰδὼν δὲ ὁ φιλόανθρωπος τὴν ἐγκάρδιον

αὐτοῦ πίστιν, ἀπέδωκεν αὐτῷ διὰ θαυματουργικοῦ λόγου τὴν ὁρασίν, δηλώσας ἐν ταύτῃ ὅτι διὰ τῆς πίστεως καὶ ἀπὸ τῶν ψυχικῶν παθῶν ἐσώθη. « Ἀνάβλεψον, λέγει αὐτῷ· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε ». Τί δ' ἐξάγεται ἐντεῦθεν, ἀγαπητοί ; τί ἄλλο εἴμη ὅτι μετὰ πίστεως καὶ θερμῆς καρδίας πρέπει ν' ἀποτείνωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τὰς προσευχὰς καὶ δεήσεις, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἅπαξ καὶ δις, ἀλλὰ πολλάκις καὶ πάντοτε, ὑπερνικῶντες ὅλα τὰ ἐμπόδια, ὅσα προβάλλει εἰς ἡμᾶς τὸ πλῆθος τῶν βιωτικῶν φροντίδων ; ἐπεκαλέσθη ἅπαξ ὁ τυφλὸς τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ζητῶν ἔλεος, καὶ ὁ ὄχλος ἐμπόδιζεν αὐτὸν προστάττων νὰ σιωπήσῃ· ἂν δὲ ὑποχωρῶν εἰς τὰ ἐμπόδια ἐσιώπα καὶ ἔπαυε ζητῶν τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου, δὲν ἤθελεν ἐπιτύχει βεβαίως τὴν ἀνάβλεψιν καὶ σωτηρίαν αὐτοῦ, οὐδὲ ἤθελε γνωρίσει καὶ δοξάζει ἔπειτα μετὰ πολὺ μεγαλειτέρας πίστεως τὸν εὐεργέτην καὶ πλάστην Θεόν.

Β'. Τοιοῦτόν τι δ' ἀληθῶς συμβαίνει εἰς ἡμᾶς, οἵτινες πολλὰ σπανίως ἐκτελοῦμεν τὸ ἔργον τῆς προσευχῆς, καὶ τοῦτο μετὰ ψυχρᾶς καρδίας καὶ πολλῆς ἀδιαφορίας· διότι ὁ ὄχλος τῶν κοσμικῶν φροντίδων καὶ μεριμνῶν οὔτε ἀφίνει ἡμᾶς νὰ ὑψώσωμεν φωνὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ συμπνίγει τὸν σπόρον τῆς πίστεως ἵνα μὴ αὐξηθῇ καὶ ῥιζωθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ· πολλοὶ δὲ μάλιστα οὐδὲ στοχάζονται ποτε ὅτι ὀφείλουσι νὰ προσεύχωνται, ὥς ἂν μὴ εἶχον καθόλου ἀνάγκην τῆς προσευχῆς, καὶ ὥς ἂν μὴ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ λατρεύωσι νύκτα καὶ ἡμέραν τὸν ἴδιον πλάστην καὶ δεσπότην πάσης κτίσεως, εὐχαριστοῦντες αὐτῷ διὰ τὰς εὐεργεσίας καὶ δο-

ξάζοντες διὰ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καίτοι ἀποστολικὴ ὑπάρχει διαταγὴ κελεύουσα, « Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστῆτε » (1). Καὶ οὐ μόνον ἀποστολική, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ῥητῶς ἐντέλλεται λέγων, « Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ἣ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται » (2). Οἱ δὲ τοιοῦτοι ῥάθυμοι καὶ ἀμελεῖς εἰς τὴν προσευχὴν, λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, οὐδὲν γενναῖον καὶ οὐδεμίαν ἀρετὴν δύνανται νὰ κατορθώσωσιν. Ὅταν, λέγει, ἴδω τινὰ μὴ ἀγαπῶντα τὴν προσευχὴν, μὴδὲ ἔχοντα θερμὸν αὐτῆς ἔρωτα καὶ σφοδρὸν, φανερός μοι ἐστὶν ἦδη οὗτος ὅτι οὐδὲν γενναῖον ἔχει ἐν τῇ ψυχῇ· τοῦναντίον δὲ πάλιν ὅταν βλέπω τινὰ ὅτι ἀκορέστως καὶ μετὰ θερμῆς καρδίας λατρεύει τὸν Θεόν, καὶ μεγίστην ζημίαν λογίζεται τὸ μὴ προσεύχεσθαι συχνά, βέβαιόν ἐστιν ὅτι ὁ τοιοῦτος πᾶσαν ἀρετὴν ἐργάζεται, καὶ ναὸς ἐστὶ καὶ κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ.

Γ'. Καθότι ποῖος ἀγαπῶν τὸν Θεόν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ ἀποδεικνύων ζωηρῶς τὴν ἀγάπην ταύτην διὰ συχνῆς λατρείας καὶ προσευχῆς, τολμᾷ νὰ πράξῃ τι ἐναντίον τῶν νόμων καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ; Ποῖος ὠχυρωμένος τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν μὲ τὸ θεῖον ὄπλον τῆς προσευχῆς δύναται εὐκόλως νὰ κυριευθῇ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ὑπὸ τῶν ὀλεθρίων παθῶν τῆς πλεονεξίας, τῆς φιλαργυρίας, τῆς γαστριμαργίας, τῆς μέθης, τῆς φιληδονίας, τῆς ἐπιθυμίας καὶ

(1) Ἀ. Θεσ. ε'. 18.

(2) Μαρκ. ιγ'. 23. Ματθ. κ'. 13.

τῶν τοιούτων, ἅτινα πάντα καταφέρουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀπωλείας; ἐξ ὧν ἄρα τῶν παθῶν τούτων προφυλάττεται ἀμόλυντος διὰ τῆς προσευχῆς ὅστις μετὰ θερμῆς πίστεως καὶ ἀγάπης προσευχόμενος πάντοτε λατρεύει τὸν Θεὸν καὶ δημοσία εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις ἐν καιρῷ ἐκκλησίας, καὶ κατ' ἰδίαν ἐν ἐσπέρᾳ καὶ πρωὶ ἐκπληρῶν τὸ χρέος τοῦτο· καὶ κρίνων δὴ ὀρθῶς ὅτι ἡ διὰ λόγου μόνον προσευχὴ καὶ λατρεία οὐδὲν ὠφελεῖ, ἂν μὴ συνοδεύηται μὲ τὰ καλὰ ἔργα καὶ τὴν φύλαξιν τῶν θείων ἐντολῶν, δὲν παραμελεῖ τὴν ὀφειλομένην τῷ πλησίον ἀγάπην, φωτίζει δὲ τὸν νοῦν καὶ καθαρίζει τὴν ψυχὴν ἐτι μᾶλλον διὰ νηστείας, οὐ μόνον τὰς ἐν ὠρισμένοις καιροῖς διατεταγμένας νηστείας φυλάττων καθαρῶς καὶ ἀκριβῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους καιροὺς νηστεύων καὶ ποιῶν ἐλεημοσύνας· «Ὅτι ἀγαθὸν προσευχὴ μετὰ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης καὶ δικαιοσύνης»¹.

Δ'. Ἡ τοιαύτη προσευχὴ, ἀδελφοί, εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν καὶ καρποφόρος, ὠφέλιμος εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Προσευχὴ δὲ μὴ συνοδευομένη μὲ τὰ καλὰ ἔργα, ἀλλὰ γυμνὴ οὕσα τῆς ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης, εἶναι ἀδολεσχία ἀνωφελὴς καὶ ματαία. «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς», λέγει ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος⁽²⁾. Μηδεὶς δὲ πάλιν ἀπατάσθω νομίζων ὅτι δύναται νὰ ποιῇ τὸ θεῖον θέλημα καὶ νὰ ἐργάζεται τὴν

¹ (1) Τωβίτ. ιβ'.

(2) Ματθ. ζ'. 21.

ἀρετὴν, ἐὰν μὴ ὑψοῖ τὴν διάνοιαν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ προσευχῆς καὶ εὐχαριστίας· διότι παραγγέλλων ὁ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς πιστοὺς τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν καὶ τὴν ἐν παντὶ πράγματι εὐχαριστίαν, ἐπιφέρει λέγων· «Τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς»⁽¹⁾. Ὁ μὴ λοιπὸν προσευχόμενος ὅπως εὐχαριστῇ πάντοτε καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην Θεὸν, οὗτος οὐ ποιεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Διὸ δικαίως ἡ προσευχὴ κεφάλαιον τῶν ἀρετῶν ὑπάρχει· εἶναι δηλονότι βάσις καὶ ῥίζα, ἐκ τῆς ὁποίας βλαστάνουσιν ὅλαι αἱ ἄλλαι ἀρεταί. Καὶ ὧν βεβαίως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἡ τηρησις εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. «Ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, λέγει ὁ θεὸς ἀπόστολος, πταίσει δὲ ἐν ἐνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος»⁽²⁾. ὁθεν λέγει καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος, «Οὐδὲ σωθροσύνη μόνη δύναται σώζειν ἄνευ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, οὐδὲ πρόνοια πτωχῶν, οὐδὲ χρηστότης, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν σπουδαιῶν, ἀλλὰ δεῖ πάντα συνδραμεῖν εἰς τὰς ἡμετέρας ψυχάς». Ὅλων ὅμως τῶν ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν ἀγαθῶν πράξεων βάσις καὶ θεμέλιον εἶναι ἡ προσευχὴ, καὶ καθὼς τὰ θεμέλια συνέχουσιν καὶ κρατοῦσιν στερεὰς τὰς οἰκίας, οὕτω καὶ αἱ προσευχαὶ συγκρατοῦσιν τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν τῶν Χριστιανῶν· ἄνευ δὲ τῆς προσευχῆς οὐδὲν ἀγαθόν, οὐδὲ σωτήριον ἔργον δύναται νὰ κατορθώσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ Θεὸς ὁ συνεργῶν ἡμῖν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἄνευ τῆς παντοδυνάμου αὐτοῦ συνεργείας παντάπασιν ἀδυνατοῦμεν ν'

(1) δ. Θεσ. ε'. 18.

(2) Ἰάκ. β'. 10.

ἀντιστῶμεν εἰς τὰς μεθοδείας καὶ τὰς ποικίλας πονηρίας τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· ὅθεν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ σωτὴρ ἐντέλλεται, λέγων. «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰδέλθῃτε εἰς πειρασμόν»(1). καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ δεδιδαγμένος μακάριος ἀπόστολος Πέτρος ὡσαύτως, «Σωφρονήσατε οὖν, λέγει, καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. Νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ ζῆτῶν τίνα καταπῇ· ὃ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει»(2).

Ε'. Τούτου ἕνεκα πάντες οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι τῆς τε παλαιᾶς καὶ τῆς νέας διαθήκης διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς λατρείας μαρτυροῦνται ὅτι ἐχρημάτισαν φίλοι τοῦ Θεοῦ γνήσιοι κατορθώσαντες πᾶσαν ἀρετὴν, καὶ προετίμων μᾶλλον τὸν θάνατον παρὰ νὰ παρέλθῃ ἡμέρα χωρὶς νὰ λατρεύσωσι τὸν Θεὸν διὰ προσευχῆς, ἢ νὰ προσενέγκωσι τὴν ὀφειλομένην τῷ Θεῷ λατρείαν εἰς κτίσματα καὶ εἰδῶλα, ἢ εἰς ἄνθρώπους ὁμοιοπαθεῖς καὶ θνητούς. Εὐρίσκετο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου ὁ μέγας προφήτης Δανιὴλ ἀπολαύων τῆς βασιλικῆς εὐνοίας ὑπὲρ πάντας τοὺς λοιποὺς αὐλικοὺς καὶ σατράπας καὶ διορισμένος ἐφ' ὅλης τῆς βασιλείας γενικῶς ἐπιστάτης διὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ σύνεσιν· ἀλλὰ φθονήσαντες αὐτὸν διὰ τοῦτο οἱ Πέρσαι μεγαλάνες καὶ μὴ εὐρίσκοντες μηδεμίαν κατηγορίαν νὰ προσάψωσιν εἰς τὸν δίκαιον, καταπειθουσι τὸν βασιλέα νὰ ἐκδώσῃ ὁρισμόν, ὥστε ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν μηδεὶς μὴτε παρὰ Θεοῦ νὰ ζητήσῃ τι προσευχόμε-

(1) Ματθ. κς'. 41.

(2) Πέτρ. δ'. 7. ε' 8.

νος, μὴτε παρ' ἀνθρώπου, ἀλλὰ παρὰ μόνου τοῦ βασιλέως. Ὅστις δ' ἂν παραβῇ τὸν βασιλικὸν τοῦτον ὁρισμόν, ποινὴ ἣν ῥητὴ νὰ ῥιφθῇ ὁ παραβάτης εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, ἵνα καταβρωθῇ ζῶν ὑπὸ τῶν θηρίων. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἐδοκίμησαν πρὸς ἐξολόθρευσιν τοῦ Δανιὴλ, πεπεισμένοι ὅτι αὐτὸς ἠθελε παραβῇ τὸν ὁρισμόν καὶ τὸ δόγμα τοῦ βασιλέως προτιμῶν νὰ γείνῃ κατάβρωμα τῶν θηρίων παρὰ νὰ μείνῃ χωρὶς προσευχῆς μίαν ἡμέραν. Ἐγράφη λοιπὸν ὁ ὁρισμὸς καὶ ἐπικυρωθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ σκοποῦ ἐκοινοποιήθη εἰς πάντας· ἤκουσεν αὐτὸν καὶ ὁ Δανιὴλ· ἀλλὰ φοβούμενος τὸν δυνάμενον νὰ κολάσῃ τὴν ψυχὴν αἰωνίως, καὶ οὐχὶ τὸν δυνάμενον ν' ἀποκτείνῃ το σῶμα μόνον, παρέβη τὸν ὁρισμόν ἐκεῖνον τοῦ βασιλέως προσευχόμενος πάλιν, καθὼς πρότερον, τρεῖς τῆς ἡμέρας ἐπάνω εἰς τὰ ὑπερῶα τοῦ οἴκου· «Καὶ Δανιὴλ, ἡνίκα ἔγνω ὅτι ἐνετάγη τὸ δόγμα, εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· καὶ αἱ θυρίδες ἀνεφγμέναι αὐτῷ ἐν τοῖς ὑπερῶοις αὐτοῦ κατέναντι Ἰερουσαλὴμ, καὶ καιροὺς τρεῖς τῆς ἡμέρας ἦν κάμπτων ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ προσευχόμενος καὶ ἐξομολογούμενος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καθὼς ἦν ποιῶν ἔμπροσθεν»(1).

Σ'. Οὕτως, ἀγαπητοί, τοὺς ἁγίους καὶ θεοφιλεῖς ἄνδρας οὔτε βασιλικαὶ διαταγαὶ δύνανται νὰ κωλύσωσι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν λατρείας καὶ προσευχῆς, οὔτε θανατικαὶ ἀπειλαὶ καὶ ἀποφάσεις, καὶ πολὺ δὲ ὀλιγώτερον δύνανται ν' ἀποσπᾶσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θείου

(1) Δαν. σ'. 10.

τούτου ἔργου αἱ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι φροντίδες τῆς προσκαίρου ταύτης ζωῆς· καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει ἐκχέουσι τὰς καρδίας αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ δημιουργοῦ διὰ προσευχῆς καὶ ἐξομολογήσεως δεικνύοντες τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐνθερμον πίστιν καὶ ἀγάπην, πεπεισμένοι ὅτι ὁ Θεὸς, τὸν ὁποῖον ἐκ βάθους καρδίας λατρεύουσι, δύναται ν' ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς παντὸς κινδύνου καὶ θανάτου. Οὕτως ὁ Δαυὶδ παραινέσας ὅτι προσεύχεται πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτοῦ παρὰ τὴν βασιλικὴν διαταγὴν, καὶ καταμνηθεὶς εἰς τὸν βασιλεῖα ὡς παραδάτης, ἐδλήθη κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δόγματος εἰς βορὰν τῶν λεόντων ἐν τῷ λάκκῳ· ἀλλὰ τὰ θηρία ἐσεδάσθησαν τὸν ἅγιον καὶ ἀληθινὸν λάτριν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ ἔμεινεν ὁ Δαυὶδ ἀβλαβὴς ἐκ τῶν στομάτων τῶν φοβερῶν ἐκείνων θηρίων. «Καὶ εἶπε Δαυὶδ τῷ βασιλεῖ· Βασιλεῦ, ὁ Θεὸς μου ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐνέφραξε τὰ στόματα τῶν λεόντων, καὶ οὐκ ἐλυμήναντό με· ὅτι κατέναντι αὐτοῦ εὐθύτης εὐρέθη ἐμοὶ, καὶ ἐνώπιον δὲ σοῦ, βασιλεῦ, παράπτωμα οὐκ ἐποίησα»(1). Παρομοίως διέσωσεν ὁ Θεὸς καὶ τοὺς τρεῖς ἁγίους παῖδας ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς ἐν Βαβυλῶνι, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδλήθησαν μὴ θελήσαντες νὰ προσφέρωσι λατρείαν εἰς τὴν χρυσοῦν εἰκόνα τοῦ ὑπερηφάνου βασιλέως Ναβουχοδονόσορ. Ἐρρίφθησαν οἱ ἅγιοι εἰς τὴν ἐπταπλασίως ἐκκεκαυμένην κάμινον ἵνα καῶσιν ὡς ἀπειθεῖς εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ βασιλέως, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες

(1) Αὐτ. 21.

τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἐν τῇ προσευχῇ, ἥνοιξαν τὸ στόμα ἐν τῷ μέσῳ τῆς φλογιζούσης καμίνου καὶ προσνύχοντο ὑμνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν, καὶ εὐχαριστοῦντες, ὅτι δίκαια καὶ ἀληθινὰ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ Ναβουχοδονόσορ ἤκουσεν ὑμνούντων αὐτῶν, καὶ ἐθαύμασε καὶ ἐξανέστη ἐν σπουδῇ . . . Τότε προσῆλθε Ναβουχοδονόσορ πρὸς τὴν θύραν τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης, καὶ εἶπε· Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγῶ, οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἐξέλθετε καὶ δεῦτε· καὶ ἐξῆλθον ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς· οὐκ ἐκυρίευσεν τὸ πῦρ τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ ἡ θριξ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν οὐκ ἐφλογίσθη, καὶ τὰ σαράβαρα αὐτῶν οὐκ ἠλλοιώθη, καὶ ὁσμή πυρὸς οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς»(1).

Ζ'. Οὕτω μεγάλη ἀληθῶς ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς καὶ θαυμαστή. Ὁ Δαυὶδ διὰ τῆς προσευχῆς ἐφράξε τὰ στόματα τῶν λεόντων· οἱ τρεῖς παῖδες δι' αὐτῆς μετέβαλον εἰς δρόσον τὰς φλόγας τοῦ πυρὸς. Ἠλίας ὁ προφήτης ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν καὶ αὐτὸς, καὶ παιδεύων τὸν ἀχάριστον καὶ σκληροτράχηλον λαὸν εἰς εὐσέβειαν «προσευχῇ προσνύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ· καὶ πάλιν προσνύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάσθη τὸν καρπὸν αὐτῆς. Ὅτι πολὺ ἰσχύει δέσσις δικαίου ἐνεργουμένη(2). Ἀλλὰ καὶ τίς λατρεύων πάντοτε τὸν Θεὸν διὰ προσευχῆς καὶ φυλάττων τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ δὲν κατῶ-

(1) Αὐτ. γ'. 24. 27.

(2) Ἰακ. ε'. 17.

θώσε μεγάλα καὶ θαυμαστά ; « Ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεάς, λέγει ὁ σοφὸς Σειράχ, καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίστευσε τῷ Κυρίῳ, καὶ κατησχύνθη ; ἢ τίς ἐνέμεινε τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ἐγκατελείφθη ; ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτόν, καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν ; διότι οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, καὶ ἀφίησιν ἁμαρτίας, καὶ δώζει ἐν καιρῷ θλίψεως»(1). « Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ ἐγήρασα, λέγει καὶ ὁ προφητάναξ Δαβὶδ, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτον»(2).

Η'. Ὅθεν « γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε », ἀδελφοί, καθὼς παραγγέλλει ὁ Κύριος. « Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ », καθὼς βοᾷ παραγγέλλων καὶ ὁ μέγας αὐτοῦ ἀπόστολος Παῦλος· καὶ ἀλλαχρῇ πάλιν, « Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. Τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς »(3). Τοῦτό ἐστι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν, ἵνα προσευχώμεθα πάντοτε, εὐχαριστοῦντες αὐτῷ δι' ὅσας ἀπολαύομεν καθ' ἡμέραν εὐεργεσίας, καὶ ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ τὰ πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς ἡμῶν συμφέροντα. Αὐτὸς εἶπε, « Ζητεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν »(4). Πάντοτε παιδευόμεθα ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἵνα προσκαρτερῶμεν ταῖς προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν εἰς τε τὰς κοινὰς συνάξεις τῆς ἐκκλησίας συνερχόμενοι προθύμως καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς οἴκοις λατρεύοντες τῷ ζῶντι Θεῷ· εἰ δὲ πάντοτε καὶ ἀδιαλείπτως χροωστούμεν νὰ προσευχώ-

(1) Σοφ. Σειρ. β'. 10. (2) Ψαλ. λγ'. 25. (3) Κολοσ. δ'. 2. α. Θεσ. ε'. 18. (4) Ματθ. ζ'. 7.

μεθα εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ ἐν παντὶ πράγματι, πόσῳ μᾶλλον ἐν καιρῷ νηστείας καὶ προσευχῆς ; Ἴδου λοιπὸν εὐρισκόμεθα εἰς τὸν σωτήριον τοῦτον καιρόν· ἀποθώμεθα τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός· ὄπλα δὲ τοῦ φωτός εἰσι προσευχὴ, νηστεία, δικαιοσύνη, ἐλεημοσύνη, καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἀρεταί, διὰ τῶν ὁποίων ἐνισχύεται ἡ ψυχὴ, καὶ ἅμα τραυματίζεται καὶ καταβάλλεται ὁ ἐχθρὸς τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος διάβολος. Ἀπορρίψωμεν τὴν πρὸς τὸ προσεύχεσθαι ῥαθυμίαν καὶ ἀμέλειαν, καὶ πᾶσαν βιωτικὴν ζάλην καὶ μέριμναν, καὶ ἀναλάβωμεν τὴν ζέσιν καὶ τὸν ἐνθερμον ἔρωτα τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ μὲ ὕμνους καὶ δεήσεις ἐκτενεῖς καὶ δοξολογίας καὶ μὲ ἔργα εὐπρόσδεκτα τῷ Θεῷ, ἵνα καὶ αὐτὸς ὡς πανάγαθος ἐλεήσας πάντας καταστήσῃ ἀξίους κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν. ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν



ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ

«Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμολογεῖσθε ψεῦδος» (Ματθ. έ. 34).

Α'. Πᾶς λόγος τιθεὶς τὸ ὄν ἢ τὸ γεγονός, ἔστι καὶ λέγεται ἀλήθεια· πᾶς δὲ λόγος ἀρνούμενος τὸ ὄν ἢ τὸ γεγονός, καὶ τιθεὶς τὸ μὴ ὄν ὡς ὄν, ἢ τὸ μὴ γεγονός ὡς γεγονός, ἔστι καὶ λέγεται ψεῦδος· καὶ ὁ μὲν Θεὸς φύσει ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ ἀληθεία ἐστίν, ἐπειδὴ αὐτός ἐστιν ὁ κυρίως ὢν, ἐξ οὗ πάντα τὰ ὄντα ἔχουσι τὴν ἀρχὴν δημιουργικῶς, καὶ ἡ κυρία καὶ ἀπόλυτος ἀλήθεια, ἡ αὐτοαλήθεια· ὅθεν μισεῖ τὸ ψεῦδος, ὡς ἀντίθετον τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἐπινόημα τοῦ διαδόλου, ὅστις ἐστίν ὁ κυρίως ψεύστης καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ψεύδους(1)· ὁ δὲ ἄνθρωπος, πλασθεὶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ, φύσει δηλονότι ἀγαπᾷ καὶ αὐτὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποστρέφεται τὸ ψεῦδος· ἀλλ' ἐκτροχιασθεὶς ὑπὰρ τῆς εὐθείας ὁδοῦ διὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐξασθενήσας, υπόκειται εἰς τὴν πλάνην τοῦ ψεύδους

(1) Ἰω. ή. 44.

παραχρώμενος τῷ αὐτεξουσίῳ, καὶ πολλάκις ἐν γνώσει ψεύδεται καὶ πλανᾶται ἐκ πονηρίας καὶ δολιότητος, ἀκολουθῶν οὕτω τῷ ἀρχηγῷ τοῦ ψεύδους, καίπερ ἔχων τὴν ἀπόλυτον ιδέαν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην αὐτῆς ἐν τῷ βίῳ(1). Ἡ τοιαύτη ἄρα ἠθικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐνεκα τῆς βασιλευσάσης ἐν αὐτῷ ἁμαρτίας προεκάλεσεν ἀπ' ἀρχῆς ἔνθεν μὲν τὴν ἀμοιβαίαν δυσπιστίαν τῶν ἀνθρώπων, ἔνθεν δὲ τὴν ἀνάγκην τοῦ πιστοποιεῖν τὴν τῶν λεγομένων ἀλήθειαν διὰ βεβαιώσεως ἐχούσης κύρος ὑπέρτατον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου πᾶς τις κλίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ πᾶς λόγος ἴσταται, διὰ τὸ ὀφειλόμενον κοινὸν σέβας· τοιαύτη βεβαιώσις ὑπέρτατον ἔχουσα κύρος καὶ τὸν κοινὸν ἐπισπωμένη σεβασμὸν ἐστίν ἢ ἐν ὀνόματι τῆς αὐτοαληθείας γινομένη, ἥτοι τοῦ Θεοῦ, ὅστις τοὺς μὲν λέγοντας τὴν ἀλήθειαν καὶ φιλαλήθεις ὄντας ἀγαπᾷ καὶ βραβεύει, ὡς δικαίους καὶ ἀγαθοὺς, διασώζοντας τὴν εἰκόνα τῆς ἰδίας θεοειδοῦς φύσεως(2), τοὺς δὲ ψευδομένους μισεῖ καὶ παιδεύει, ὡς κακοὺς καὶ πονηροὺς καὶ τῆς μερίδος τοῦ πονηροῦ ὄντας· ὁ τρόπος οὗτος τοῦ πιστοποιεῖν καὶ βεβαιοῦν τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων τοῖς ἀνθρώποις ὀνομάζεται ὄρκος· ὄρκος λοιπὸν ἐστίν ἡ πρὸς πίστῳσιν τῆς ἀληθείας γινομένη ἀναφορὰ καὶ ἐπὶ κλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔχοντος τὸ ὑπέρτατον καὶ ἀπόλυτον κύρος εἰς βεβαιώσιν καὶ πρὸς κατάπαυσιν πάσης ἀντιλογίας· «Ἀνθρώποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὁμνῶσιν, καὶ πάσης αὐτοῖς

(1) Ρωμ. ζ'. 14. ἐξ·

(2) Σοφ. Σολομ. β'. 23.

ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος»(1)· ὅταν δὲ τὰ διὰ τοῦ ὅρκου διαβεβαιούμενα ᾤσιν ἐν γνῶσει τοῦ διαβεβαιούντος ψευδῆ, ἢ μετὰ τὴν διαβεβαίωσιν ἀθετηθῶσιν ὑπὸ τοῦ διαβεβαιώσαντος, τότε λέγεται ψευδορκία τὸ πρῶγμα καὶ ἐπιορκία. Καὶ εἰ μὲν ὁ ὅρκος ἐστὶ παρὰ τὸ ἔρκος καὶ τὸ ῥῆμα εἶργω, ὥστε νὰ δηλοῖ ἡραγμὸν κατὰ τοῦ ψεύδους, ἀφίεμεν τοῦτο εἰς τοὺς φιλοζωοῦντας νὰ ἐξετάσωσιν(2)· ἐξεταστέον δὲ ἡμῖν μόνον εἰ ἐπιτρέπεται τοῖς ἐν Χριστῷ ἀναγεγεννημένοις ἵνα ἔχωσιν ἀμοιβαίως ἀπιστίαν ἐν τοῖς λόγοις, καὶ πιστοποιῶσιν αὐτοὺς δι' ὅρκου.

Β'. Νόμος τῆς πολιτείας τῶν Χριστιανῶν ἐστὶν ὁ εὐαγγελικός· ὁ νόμος ὁ εὐαγγελικός σκοπὸν καὶ τέλος ἔχει τὴν ἠθικὴν τελειότητα τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς θείας χάριτος οὕτως, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐν Χριστῷ σεσωσμένος ἐκ τῆς πλάνης καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νόμου τούτου ὦν νὰ ἔχη ἐν τοῖς λόγοις οἰκοθὲν τὸ κύρος τῆς ἀληθείας· ὅθεν φυσικῶς τῷ λόγῳ ἀπαγορεύει τελείως τὸν ὅρκον τοῖς πιστοῖς, καὶ τοσοῦτον φιλαλήθη καὶ ἀξιόπιστον ἀπαιτεῖ τὸν Χριστιανὸν, ὥστε πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας συνιστᾷ ἀπλῶς τὸ ναὶ καὶ τὸ οὐ, τὸ δε ψεῦδος καταδικάζει βαρύτερα, ἀποκλείων τοὺς ψεύστας ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὡς ὑπηρέτας τοῦ διαβόλου, τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ πατρὸς τοῦ ψεύδους(3). Ὁ Κύριος ἡμῶν συμπληρῶν τὸν Μωσαϊκὸν νόμον διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ, ἀποφαίνεται λέγων θεοπρεπῶς· «Ἡκού-

(1) Ἑβρ. 5'. 16. (2) Λατινιστὶ ὁ ὅρκος λέγεται *jusjurandum*, ὅπερ κατὰ λέξιν δηλοῖ δίκαιον δικαιοτέον. (3) Ἰω. 44. Ἀποκ. κá. 8· κβ'. 15.

σατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμῶσαι ὅλως· ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, Ναὶ, ναὶ, οὐ, οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστί»(1)· τὰ αὐτὰ διδάσκει καὶ ὁ ἀδελφόθεος ἀπόστολος Ἰάκωβος, λέγων. «Πρὸ πάντων δὲ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὄρκον· ἥτω δὲ τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὐ, οὐ, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσῃτε»(2). Τοιοῦτον δὲ, ἀπαγορευτικὸν δηλονότι τοῦ ὅρκου, φαίνεται ὅν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, κελεύοντος ἐν τῷ δεκαλόγῳ, «Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθαρὸς Κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ»(3)· τοῦτ' ἐστὶ διὰ πρῶγμα μάταιον, ὁποῖα εἰσι καθόλου τὰ ὑλικά καὶ κοσμικά συμφέροντα, διὰ τὰ ὁποῖα συνήθως γίνεται καὶ ἐπιβάλλεται ὁ ὅρκος· ὅθεν καὶ ὁ θεόσοφος Σειράχ συμβουλεύει λέγων· «Ὁρκῶ μὴ ἐθίῃς τὸ στόμα σου, καὶ ὀνομασία τοῦ ἁγίου μὴ συνεθισθῇς· ἀνὴρ πολύορκος πλησθήσεται ἀνομίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάστιξ», ἥτοι δυστυχία καταμαστιζούσα τὸν οἶκον αὐτοῦ(4).

Γ'. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους σχέσεσι καὶ ἀντιλογίαις περὶ ὑλικῶν συμφερόντων ἀναγκάζονται, μὴ ἔχοντες ἄλλως τὸ ἀξιόπιστον, ἵνα βεβαιώσι δι' ὅρκου λόγους καὶ ὑποσχέσεις περὶ συμφερόντων κοσμικῶν καὶ ματαίων· ἀλλὰ προκειμένου περὶ ματαίων πραγμάτων δὲν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ παρα-

(1) Ματθ. 5. 33.

(2) Ἰακ. 5. 12.

(3) Ἑβρ. κ'. 7.

(4) Σοφ. Σειράχ κγ'. 9.

λαμβάνη πρὸς πίστωσιν καὶ ἀναμινύη τὸ προσκυνη-
τὸν καὶ ὑπερύμνητον ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὀφείλει νά
ἦ ἀξιόπιστος οἰκοθεν ἐκ τῶν ιδίων τρόπων, ἢ ἄλλως
νά προτιμᾷ τὴν ὑλικὴν ζημίαν καὶ βλάβην. Τὸ ἀξιο-
πιστον ἐν τοῖς λόγοις καὶ τὴν παράδωξιν τῶν βιωτι-
κῶν συμπερόντων χάριν ἠθικοῦ καὶ ὑψηλοτέρου σκο-
ποῦ ῥητῶς ἀπαιτεῖ ἐν πάσῃ περιστάσει ὁ εὐαγγελικὸς
νόμος παρὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀπαγορεύσας αὐτοῖς τὸν
ὄρκον παντελῶς. «Διὸ, λέγει, ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος,
λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ· ὅτι
ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. Ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ
σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός», ἥτοι
ἀγαθωσύνην καὶ ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην. «Ὁ γὰρ
καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσίᾳ καὶ ἀλη-
θείᾳ καὶ δικαιοσίᾳ. Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε ;
διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε ; Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν
μὴ ἀντιστέλλειν τῷ πονηρῷ· ἀλλὰ τῷ θέλοντί σοι κρι-
θῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ
ἱμάτιον»(1).

Δ'. Ὁ μέγας Βασιλεὺς ἀναπτύσσων τὴν σχετικὴν τῷ
προκειμένῳ ζητήματι ῥῆσιν τὴν ἐν τῷ ιδ', Ψαλμῷ τοῦ
προφητὰνακτος, «Ὁ ὁμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ
οὐκ ἄθετῶν», καταντᾷ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὴ ση-
μαίνει οὐχὶ ὄρκον, ἀλλ' ἀπλῆν βεβαίωσιν, σύμφωνον τῷ
ναὶ, ναὶ, καὶ τῷ οὐ, οὐ. «Τί δήποτε, λέγει, ἐνταῦθα
μὲν ἡ εὐορκία συγχωρεῖται ἐν τοῖς τῷ τελείῳ πρέπου-
σιν ἀνδραγαθήμασιν, ἐν δὲ τῷ εὐαγγελίῳ παντελῶς

(1) Ματθ. ε'. 40. Ἐφ. δ'. 25. ε'. 9. Ῥωμ. ιγ'. 12. α. Κορ. v'. 7.

ἀπνηγόρευται ; τί οὖν φαμέν ; ὅτι πανταχοῦ τοῦ αὐτοῦ
σκοποῦ ἔχεται ὁ Κύριος, προλαμβάνων τῶν ἁμαρτη-
μάτων τὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐκ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐκ-
τέμνων τὴν πονηρίαν· ὡς γὰρ ὁ μὲν παλαιὸς ἔλεγε νό-
μος, Οὐ μοιχεύσεις, ὁ δὲ Κύριος, Οὐδὲ ἐπιθυμήσεις,
κάκεϊνος μὲν, Οὐ φονεύσεις, ὁ δὲ τὰ τελειότερα νομο-
θετῶν, οὐδὲ ὀργισθήσῃ, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα· ὁ μὲν
ἀρκεῖται τῇ εὐορκίᾳ, ὁ δὲ τῆς ἐπιορκίας τὴν ἀφορμὴν
διακόπτει· ὁ μὲν γὰρ εὐορκῶν, τυχὼν ἂν ποτε καὶ πα-
ρασφαλεῖν ἄκων, ὁ δὲ μὴ ὁμνύων, τὸν τῆς ἐπιορκίας
κίνδυνον διαπέφευγεν· ὄρκον δὲ πολλαχοῦ καὶ τὴν ἀμε-
τάθετον περὶ ἐκάστου πράγματος διαβεβαίωσιν ὀνο-
μάζει, ὡς τὸ, ὦμοδα, καὶ ἔστηδα τοῦ φυλάξασθαι
τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου(1), καὶ τὸ, ὦμοσε Κύ-
ριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται(2)· οὐχ ὅτι Θεὸς εἰς μαρ-
τυρίαν τῶν λαλουμένων πιστοποιούμενον αὐτοῦ τὴν
ἀμφιβολίαν παρήγαγεν, ἀλλ' ὅτι ἀτρέπτοις καὶ ἀκι-
νήτοις δόγμασι τὴν τῆς ἐπαγγελίας χάριν τῷ Δαβὶδ
ἐβεβαίωσεν· οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα δυνατόν εἰρη-
σθαι· Ὁ ὁμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, βεβαιού-
μενος τῷ πλησίον, καὶ οὐκ ἄθετῶν, ἵνα ἢ σύμφω-
νον τῷ παρὰ τοῦ Κυρίου εἰρημένῳ, τῷ, ἔστω δὲ ὑμῶν
ὁ λόγος ναὶ, ναὶ, καὶ οὐ, οὐ. Περὶ τῶν τοιούτων πραγ-
μάτων διαβεβαιούμενος, κατάνευε, καὶ περὶ τῶν μὴ ὄν-
των, κἂν πάντες ἄνθρωποι παρακαλῶσι, μὴ συμπει-
σθῆς ποτε παρὰ τὴν τῆς φύσεως ἀλήθειαν διαβεβαιώ-
σασθαι· οὐ γέγονε τὸ πρᾶγμα ; ἄρνησις ἐπακολου-

(1) Ψαλμ. ριγ'. 106.

(2) Ψαλμ. ρθ'. 4.

θείτω, γέγονε τὸ πρᾶγμα; συγκατάθεσις διαβεβαιού-
τω· χωρὶς τῆς πρὸς ἕτερα ἐπιπλοκῆς αὐτὴν καθ' ἑαυ-
τὴν πειρῶ τὴν ἀλήθειαν παριστᾶν ψιλαῖς διαβεβαιώ-
σεσι κεχωρημένος· ὁ ἄπιστος ἐχέτω τὴν βλάβην τῆς ἀπι-
στίας. Αἰσχροὺς παντελῶς καὶ ἀνόητον ἑαυτοῦ κατη-
γορεῖν ὡς ἀναξίου πίστεως καὶ τὴν ἐκ τῶν ὅρκων ἀ-
σφάλειαν ἐπιφέρεσθαι»(1). ἐφεξῆς δὲ ὁ θεὸς πατὴρ συ-
νεχίζων τὸν λόγον διασαφεῖ ἐκφράσεις τινὰς ἐν τῇ ἁγίᾳ
Γραφῇ ἀπαντῶσας ἐν εἶδει ὅρκου, λέγων. «Εἰσὶ δὲ
τινες λόγοι σχήματα μὲν ὅρκων ἔχοντες, οὐχ ὅρκοι δὲ
ὄντες, ἀλλὰ θεραπεία πρὸς τοὺς ἀκούοντας· ὡς ὁ Ἰω-
σὴφ τὸν Αἰγύπτιον οἰκειούμενος, Νῆ τὴν υἱέειαν, ὦ-
μυε, Φαραῶ, καὶ ὁ ἀπόστολος τὴν πρὸς Κορινθίους ἀ-
γάπην ἑαυτοῦ παριστῶν, ἔφη, «Νῆ τὴν ὑμετέραν καύ-
χησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν»(2).
οὐ γὰρ παρήκουσε τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ὁ τὸ
εὐαγγέλιον πεπιστευμένος, ἀλλὰ λόγον ψιλὸν ἐν σχήματι
παρέδωκεν ὅρκου τὴν ἐπ' αὐτοῖς καύχησιν, ὡς τοῦ παν-
τὸς αὐτῷ ἀξίαν οὔσαν, διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου δει-
κνύει». Οὕτω πολλοὶ καὶ τὴν σήμερον εἰς πίστωσιν τῆς
ἀληθείας ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίαις καὶ ὑποσχέ-
σεσιν ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα τῶν ἑαυτοῖς, λέγοντες,
Νὰ χαρῶ τὸν πατέρα μου, ἢ τὴν μητέρα μου, καὶ τὰ
παρόμοια· καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀξιεπαίνως ἀπο-
φεύγουσι τὸν ὅρκον, τοσοῦτον συνήθη ὄντα εἰς τὰ στό-
ματα πολλῶν ἀπαιδευτῶν καὶ ἀπερισκεπτῶν, ὁμνούν-
των εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν ἔτι ἀπειλῶσι νὰ

(1) Ὅμιλ. εἰς Ψαλμ. ιδ'. Βλ. καὶ Καν. καθ'. τοῦ αὐτοῦ· Ὡσηδ' 15.
Πηδαλ. σελ. 301—302.

(2) Γεν. μβ'. 15. ἀ. Κορ. ιε'. 31.

κοκοποιήσωσι τὸν ἀδελφὸν, καὶ οὐδόλως λαμβανόντων
κατὰ νοῦν τὴν ἀνωτέρω προενεχθεῖσαν φροσὴν ῥῆσιν
τοῦ σοφοῦ, ὅτι «Ἄνθρωπος πολύορκος πληροῦσεται ἀνο-
μίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ
μάστιξ».

Ε'. "Ὅτι λοιπὸν ὁ ὅρκος παντελῶς ἀπαγορεύεται ὑπὸ
τοῦ εὐαγγελίου, περὶ τούτου οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφι-
βάλλῃ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ῥητὰς διατάξεις τοῦ
Κυρίου καὶ τὸ ἦθος τῆς εὐαγγελικῆς τελειότητος, εἰς
ἣν ἐκλήθη ὁ διὰ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος ἀναγεγεννη-
μένος ἄνθρωπος· ἐπομένως καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Χρι-
στοῦ, ὁ στόλος οὗτος τῆς ἀληθείας. δὲν ἠδύνατο, οὔτε
δύναται, νὰ μὴ ἔχη ἀπηνγορευμένον τὸν ὅρκον εἰς τὰ
ἑαυτῆς τέκνα, ἅτε νόμον ἔχουσα τὴν διδασκαλίαν τοῦ
Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ εἰς αὐ-
τοὺς τοὺς ἀπίστους ἦν πασίγνωστον τὸ πάλαι, καθὼς
ἐξάγεται σαφῶς ἐξ ὧν Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἱστορεῖ
περὶ Βασιλείδου μάρτυρος, μαρτυρησάντος τὸν τρίτον
αἰῶνα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· εἰς ὃν εἰδωλολόγησεν ἔτι ὄντα
ἐπετρόπη ἡ ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ἀποφάσεως κατὰ
τῆς καλλινίκου μάρτυρος Ποταμναίνης. Καὶ ὁ μὲν τῆς
ἀοιδίμου κόρης, λέγει, τοιοῦτος κατηγώνιστο ἄθλος·
οὐ μακρὸν δὲ χρόνον διαλιπὼν ὁ Βασιλεῖδης, ὅρκον
διὰ τινὰ αἰτίαν πρὸς τῶν στρατιωτῶν αἰτηθεὶς, μὴ ἐξεῖ-
ναι αὐτῷ τὸ παράπαν ὁμνύναι διεβεβαιούτο· Χριστια-
νὸν γὰρ ὑπάρχειν, καὶ τοῦτο ἐμφανῶς ὁμολογεῖν»(1).
Ἐν τούτοις εἰδὶ τινες οἱ λέγοντες ὅτι ἐπιτρέπεται ὁ ὅρ-

(1) Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. VI, 5.

κος ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς ἀπόδειξιν φέρουσι μαρτυρίας ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν ἱερῶν συνόδων, ὅπου φέρεται ὅτι προκειμένων τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων καὶ κληρικοί ἔτι ἐνόρκως βεβαιοῦσιν. Ἄλλ' ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ὑλικῶν πραγμάτων καὶ συμφερόντων, ἀλλὰ περὶ πνευματικῶν καὶ θείων, περὶ αὐτῆς τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν προκειμένων τῶν εὐαγγελίων εἰς μαρτύριον ὁμολογοῦν ὅτι ἀσπάζονται ἀληθῶς οἱ ἐξ αἰρέσεως ἐπιστρέφοντες καὶ οἱ ὑποπτοι θεωρούμενοι· καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁσάκις ἠναγκάζεται ἵνα πιστοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων αὐτοῦ οὐχὶ ἐπὶ ματαίοις πράγμασιν, ὅποια τὰ ὑλικά συμφέροντα, ἥπερ ἠγεῖτο εἶναι σκύδαλα ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ(1), ἀλλ' ἐπὶ πράγμασιν ἀφορώσι τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν, ἐπεκαλεῖτο μάρτυρα τῆς ἀληθείας τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων τὸν παντεπόπτην Θεόν, ὅτε μὲν λέγων, «Θεὸς μάρτυς», ὅτε δὲ, «Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυροῦσθε μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ», καὶ τὰ παρόμοια(2). Αὐτόθεν ἄρα δῆλον, ὅτι ἡ τελειότης τῆς ἠθικῆς τοῦ εὐαγγελίου τῆς χάριτος ὡς ἀπαραίτητον ὄρον εὐαρεσθήσεως εἰσάγουσα τὴν ἀλήθειαν ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις συναλλαγαῖς καὶ σχέσεσι τῶν Χριστιανῶν, ἀποβάλλει τὸν ὄρκον ὡς περιττὸν καὶ ἀντιβαίνοντα εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου· πᾶν δὲ τὸ περιττὸν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν, ἀποφαίνεται αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, λέγων, «Ἔστω δὲ ὁ λό-

(1) Φιλ. γ'. 9. (2) Β'. Κορ. δ. 23. Θεσ. β'. 6. 10. Ρωμ. δ. 9. θ'. 1. δ. Τιμ. ε'. 21. 5', 13. β'. Τιμ. δ'. 1.

γος ὑμῶν, ναὶ, ναὶ, οὐ, οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστί»(1)· διότι αὐτὸς ὁ πονηρὸς καὶ τοῦ ψεύδους ἀρχηγὸς ἐστίν ὁ αἴτιος τῆς διαστροφῆς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀμοιβαίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δυσπιστίας, ἐπομένως καὶ τῶν ὀρκῶν, ἐν οἷς πάλιν δουλεύεται ὠθὼν πολλακίς τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐπιφορτίαν· ὅθεν καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ὡς πιστὴ θεματοφύλαξ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας τοῦ θείου θεμελιωτοῦ, πάντοτε διδάσκει τὰ ἑαυτῆς τέκνα ἵνα πορεύωνται ἐν ἀληθείᾳ, ὡς τέκνα τοῦ Θεοῦ τῆς ἀληθείας, καὶ ἀπέχωσι τοῦ ὀρκου ὡς περιττοῦ. Καὶ δὴ ὀφείλουσιν οἱ Χριστιανοί, ὡς γνήσιοι μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἀποφεύγωσι παντὶ τρόπῳ τὸν ὄρκον, καὶ πιστοποιῶσι τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων πρὸς ἀλλήλους βεβαιοῦντες διὰ τοῦ ναὶ καὶ τοῦ οὐ, καὶ ἐκ τῶν τρόπων καθιστάμενοι ἐν πάσῃ περιστάσει πάσης ἀξιοπιστίας ἄξιοι.

5'. Ἄλλ' ὑπάρχουσι περιστάσεις τινὲς, καθ' ἃς ὁ ὄρκος εἰς πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν καὶ πρὸς πέρας πάσης ἀντιλογίας ὑποχρεωτικῶς ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν νόμων, ὅποτε καὶ λέγεται ἐπακτὸς ὁ ὄρκος· ἡ δὲ ἐκκλησία ἀνέχεται αὐτὸν ἕνεκα τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης ἐνδιδοῦσα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐπιτιμᾷ δὲ κανονικῶς μόνον τὴν ψευδορκίαν καὶ τὴν ἐπιφορτίαν. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι ὁ ἐπακτὸς ὄρκος φαίνεται παρεισδύσας εἰς τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν ἐκ τῆς ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας, ἥτις κατὰ γράμμα ἐγένετο παραδεκτὴ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων τῶν διαδεξαμένων τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος· ἐν-

(1) Ματθ. ε'. 37.

ταῦθα δὲ διακριτέον τρία τινά· πρῶτον, ὅταν πρόκειται περὶ ἰδίου συμφέροντος· δεύτερον, προκειμένου περὶ συμφέροντος ἄλλων, ὡς ἐπὶ τῆς μαρτυρίας· τρίτον, περὶ τοῦ λεγομένου ὅρκου πιστότητος πρὸς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀνάληψιν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ ἀξιωμάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ, οἷον, βουλευτικῶν, ὑπουργικῶν, δικαστικῶν καὶ ἄλλων. Ἐν τῇ πρώτῃ περιστάσει ὁ ἐπακτὸς ὅρκος οὐκ ἔστιν ὅλως ὑποχρεωτικός, ἐπειδὴ ἕκαστος ὑπάρχει κύριος τοῦ ἰδίου συμφέροντος· ἐπομένως τὸ ὀρκισθῆναι ἢ μὴ ὀρκισθῆναι ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλευθέρως θελήσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου· ὁθεν ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ τὸν ὅρκον, ἐὰν ἀπιστῇται εἰς ὅσα ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ καὶ ἀγαθῇ συνειδήσει ὁμολογεῖ, καὶ νὰ προτιμᾷ τὴν ὑλικὴν ζημίαν μᾶλλον ἢ τὴν πνευματικὴν(1). Καὶ τῷ ὄντι πολλοὶ Χριστιανοὶ ἐν τῇ εὐσεβείᾳ αὐτῶν προτιμῶσι νὰ ζημιῶνται ὑλικῶς παρὰ νὰ ὀμνύσῃ καὶ λαμβάνωσιν ἐπὶ πράγματι ὑλικῶ καὶ ματαίῳ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ τοῦ λυτρωσαμένου ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ματαιότητος, ὅταν ἐπαχθῇ αὐτοῖς ὅρκος, ἀπιστουμένοις εἰς ὅσα ἐν συνειδήσει λέγουσιν ἐπὶ τῶν δικαστηρίων· ἐν αἷς δὲ περιστάσεσιν ὁ ἐπακτὸς ὅρκος ἀναγκαστικῶς ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐνταῦθα ὁ Χριστιανὸς καὶ ἄκων εὐρίσκεται ἠναγκασμένος ἵνα ὑποκύψῃ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πολιτικοῦ νόμου, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἀποφεύγῃ τὸ κύρος αὐτοῦ νηποινεῖ· μέλλων ὅμως νὰ ὀμώσῃ, ὀφείλει μετὰ φόβου καὶ εὐλαθείας ν' ἀνυψώσῃ τὴν διανοίαν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἐν ὥρᾳ προσευχῆς καὶ λα-

(1) Ματθ. ε'. 40.

τρείας, καὶ μήτε νὰ ψευδορκήσῃ, μήτε νὰ ἐπιορκήσῃ ἔπειτα δι' ἀθετήσεως τοῦ ὅρκου. Ἐπακτοῦ ὅρκου εἶδος ἦν καὶ ὁ λόγος τοῦ Καϊάφα, εἰπόντος πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν. «Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ»(1).

Ζ'. Ἐπειδὴ δὲ σκοπὸς τοῦ ἐπακτοῦ ὅρκου ἐστὶν ἡ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου εὐρεσις καὶ πιστοποιήσις

(1) Ματθ. κς'. 63. «Ὁ ὅρκος καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐθνικοῖς ἐθεωρεῖτο πᾶγμα ἀντιβαῖνον εἰς τὰ θεοσεβῆ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου. "Ὁθεν Κλεινίας ὁ ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν 5^ο. π. Χ. αἰῶνα, προετίμησε νὰ ζημιωθῇ τρία τάλαντα (18000 δραχμας) παρὰ νὰ ὀρκισθῇ, καίπερ ἔχων δίκαιον. Τοῦτο ἀναφέρει ὁ Μέγας Βασίλειος ἐν ὁμιλίᾳ πρὸς τοὺς νέους, πῶς ἂν ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, λέγων. «Τὸ δὲ τοῦ Κλεινίου, τῶν Πυθαγόρου γνωρίμων τινὲς, χαλεπὴν πιστεῦσαι ἀπὸ ταυτομάτου συμβῆναι τοῖς ἡμετέροις (νομίμοις καθεστῶσι), ἀλλ' οὐχὶ μιμησαμένου σπουδῇ. Τί δὲ ἦν ὃ ἐποίησεν ἐκεῖνος; ἔξιν δι' ὅρκου τριῶν τάλαντων ζημίαν ἀποφυγεῖν, ὃ δὲ ἀπέτισε μᾶλλον ἢ ὡμοσε, καὶ ταῦτα εὐορκεῖν μέλλων, ἀκούσας, ἐμοὶ δοκεῖν, τοῦ προστάγματος τὸν ὅρκον ἀπαγορεύοντος».

Σημ. Κατὰ ὀκτώβριον τοῦ σωτηρίου ἔτους 1849 ἐπὶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου Δ'. ἐξεδόθη περὶ ὅρκου ἐγκύκλιος συνοδικὴ ἐπιστολὴ τῆς μίας ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξους, φέρονσα καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Ἱεροθέου, Ἀντιοχείας Μεθοδίου καὶ Ἱεροσολύμων Κυρίλλου, ἐν ᾗ ἀναγινώσκονται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα. «Ἀνέστησαν ἤδη τινὲς καθ' ἡμᾶς, ὡς ἐγνωμεν, οὐ μόνον φρονούντες καὶ λέγοντες, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐντύποις ἐγκυκλίσι καὶ ἄλλοις δημοσιεύοντες, ὡς οὐκ ἀπείρηται ὅλως ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως ὀμνύνειν τοὺς χριστιανούς ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἀλλ' ἔξεστιν ἀπροκριματίστως καὶ ὁσὶς ὀρκωμπεῖν τοὺς τε λαϊκοὺς καὶ τοὺς ἱερωμένους αὐτοὺς καὶ τοὺς τῷ κόσμῳ ἀποταξαμένους μοναχοὺς, καὶ ταῦτα ἐπὶ τῶν θείων εὐαγγελίων· ἐπισυνιστάσι δὲ τῆς κακόφρονος αὐτῶν γνώμης τὴν πρότασιν οὐ μόνον διαστρέφοντες παντοίως τὰς Γραφικὰς καὶ Πατρικὰς ῥήσεις καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ παραδείγματά τινά τῶν νεωτέρων δῆθεν παρεισάγοντες, ἐν οἷς ἀξιούσι νόμον ποιήσασθαι τὴν τοῦ θείου νόμου παράβασιν, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιούνται».

Βλ. Σύνταγμα. τῶν ἱερῶν Κανόνων ὑπὸ Ῥάλλη καὶ Ποτλῇ Τόμ. Ε'. σελ. 617.

διὰ κύρους ὑπερτάτου, καὶ ἡ τῆς ἀθωότητος ὑπεράσπι-
σις καὶ δικαίωσις, ἢ ἡ τῆς πιστότητος ὑπόσχεσις καὶ
βεβαίωσις, ὁ Χριστιανὸς ἄρα ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῇ ἀ-
νάγκῃ ταύτῃ τοῦ ὀρκισθῆναι καὶ τὸ θεῖον ἐπικαλέσασθαι
κῦρος χρεωστεῖ ἐν φόβῳ Θεοῦ ὅπως μὴ ἐπιορκῇ, τοῦτ'
ἔστι, πρῶτον ὅπως λέγῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴ ἀνταλλάτ-
τῃ ἢ περιπλέκῃ αὐτὴν διὰ τοῦ ψεύδους, καὶ δεύτερον,
ὅπως φυλάττῃ πιστῶς καὶ ἐκπληροῖ τὰς διδομένας ὁμο-
λογίας καὶ ὑποσχέσεις, ὡς ἱεράς· ἄλλως, ἐὰν ἐπιορκῇ
καὶ ψεύδῃται, ἐπισύρει ἐφ' ἑαυτὸν οὐ μόνον τῶν ἀνθρώ-
πων τὴν περιφρόνησιν καὶ μομφὴν καὶ τῶν πολιτικῶν
νόμων τὴν ἐκδίκησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τοῦ
εἰπόντος· «Οὐκ ὁμείδθε τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ, καὶ
οὐ βεβηλώσατε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. Οὐ γὰρ
μὴ καθαρὶσθὲν Κύριος ὁ Θεὸς σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄ-
νομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ» (1). Ἀμαρτάνουσιν ἄρα βαρέως
πρῶτον οἱ ἀκρίτως ὁμνύοντες καὶ λαμβάνοντες τὸ ἅγιον
ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐν πάσῃ περιστάσει εἰς βε-
βαίωσιν τοῦ τυχόντος λόγου· δεύτερον οἱ ψευδορκοῦντες,
ἤτοι οἱ ἐν γνώσει διαβεβαιοῦντες δι' ὄρκου ψευδῇ ὁμολο-
γίαν ἢ μαρτυρίαν· καὶ τρίτον, οἱ ἐπιορκοῦντες, τοῦτ'
ἔστιν οἱ ἀθετοῦντες, οἱ παραβαίνοντες καὶ μὴ φυλάττον-
τες πιστῶς τοὺς ὄρκους καὶ τὰς ἐνόρκους ὑποσχέσεις καὶ
διαβεβαιώσεις περὶ πιστῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόν-
των πρὸς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα καὶ τὴν πολιτείαν.

ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ.

(1) Λευϊτ. ιθ'. 11. Δευτερ. ε'. 11. α. Τιμ. α'. 10.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελ. 4	στίχ. 9	ἀντὶ Φαρισαίων	Γράφε, Φαρισαίων
» 13	» 8	» δείκνυται	» δείκνυδι
» 26	» 27	γρ. τῷ οἰκείῳ βεβαιοῦντες	παραδείγματι
» 29	» 10	ἀντὶ Θεοῦ	Γράφε, Θεοῦ
» 32	» 9	» Μυκτηριδμῶν	» Μυκτηριδμὸν
» 34	» 17	» ὑμῶν	» ἡμῶν,
» 35	» 2	» αὐτοὺς·	» αὐτοὺς,
» »	» 8	» τεκνία,	» τεκνία,
» 37	» 1	» μακρόν τι	» μικρόν τι
» »	» 6	» ἐπακοδομῆσθε	» ἐποικοδομῆσθε
» 1	» 11	» ἀγαθωσύνη	» ἀγαθὴσύνη
» 41	» 11	» συμβασιλεύσητε	» συμβασιλεύετε
» 48	» 7	» ἀληθεία·	» ἀληθεία,
» 49	» 1	1 ἀπομωρανθέν,	» ἀπομωρανθέν·
» »	» 21	» τόπος,	» τόπος,
» 50	» 8	» ὑμῶν	» ἡμῶν
» 52	» 5	» εὐλογιμένοι	» εὐλογημένοι
» »	» 14	» καὶ	» καὶ
» 53	» 12	» ἀγνοία	» ἀγνεία
» 55	» »	» ἀνεδείχθησαν·	» ἀνεδείχθησαν,

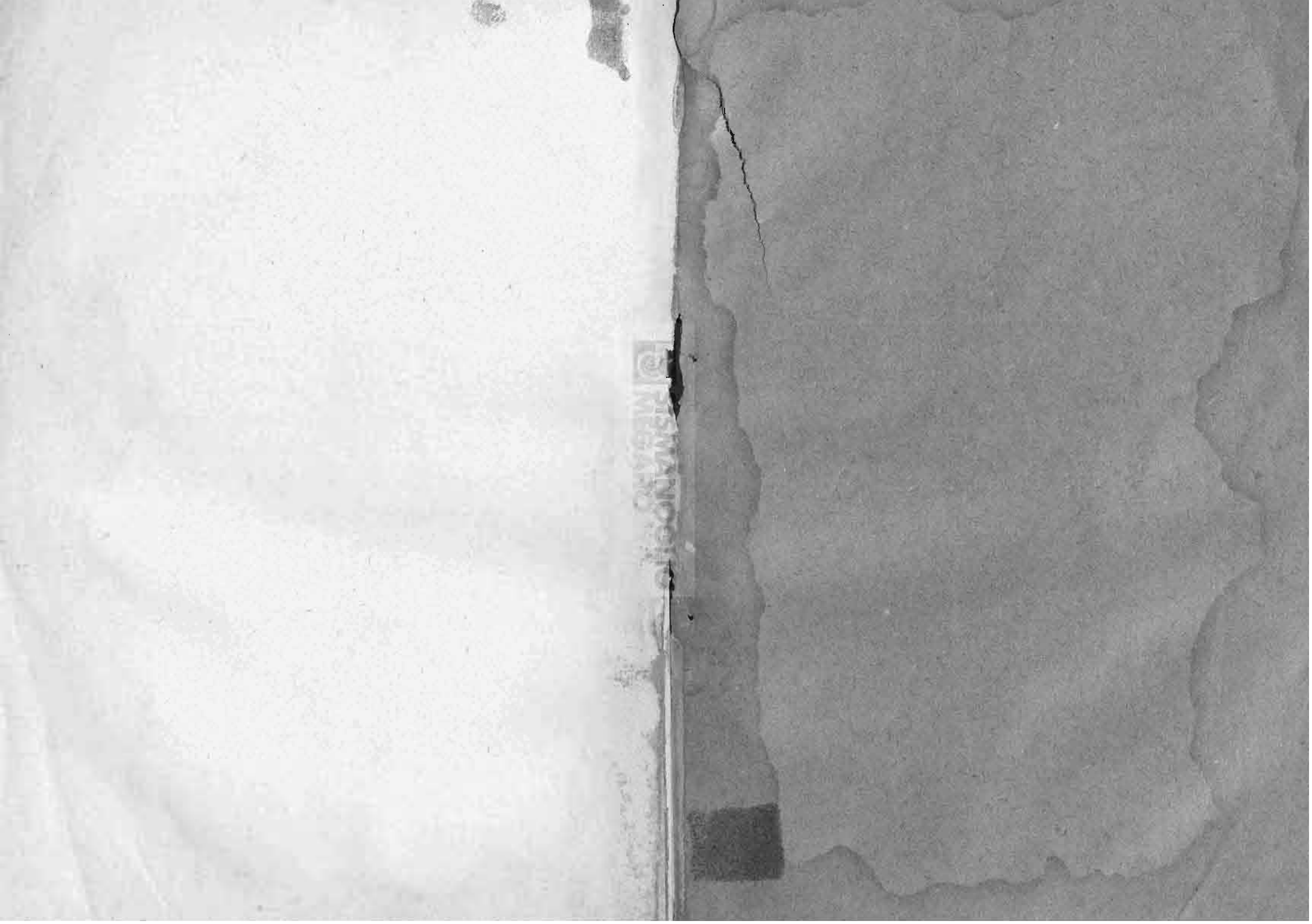
Σελ. 55 στίχ. 16 ἀντὶ παραδίδουσιν Γράφε, παραδίδωδιν

» » » 7 » πον·	» πον,
» » » 9 » συμπαρομαρτου-	» συμπαρομαρ-
[δῶν	[τουδῶν
» 73 » 10 » ἀρχῇ	» ἀρχῇ
» 77 » 1 » σπουδῆς	» σπουδῆς
» 91 » 5 » ἡμέτερα	» ὑμέτερα
» 98 » 24 » μέρος	» μέρος,
» 123 » 5 » φαίνοντι (1)	» φαίνοντι (1)·
» 124 » 26 » ἀπειθείας	» ἀπειθείας
» 129 » 5 » ἀγγέλλοις,	» ἀγγέλλοις,
» 130 » 11 » μάχαιρα;	» μάχαιρα;
» 143 » 3 » εὐχαριστῆτε».	» εὐχαριστεῖτε».

ΠΡΟΛΟΓΟΥ

» ε'. » 20 » ὁμοίως. » ὁμοίας,





Τιμᾶται ἐνὸς τετάρτου ἀργυροῦ
μεδζηδιέ
ὕπὲρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
